

Samrådsredogörelse Detaljplan för del av fastigheterna Akalla 4:1 och 4:3, begravningsplats i Järva friområde i stadsdelen Akalla, Dp 2006-16107

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund	2
Förslagets bakgrund och syfte	2
Hur samrådet bedrivits	2
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden	3
Allmänt om samrådet och planprocessen	3
Allmänt om förslaget och utvecklingen	4
Arkitektur och gestaltning	6
Kulturmiljö	7
Rekreation/friluftsliv	8
Gator och trafik	8
Teknisk försörjning	9
Hälsa och säkerhet	10
Miljö- och klimataspekter	11
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	12
Fortsatt arbete	12
Inkomna synpunkter	13
Statliga och regionala myndigheter och förbund	13
Grannkommuner	18
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	19
Övriga remissinstanser	42
Sakägare enligt fastighetsförteckning	45
Övriga, ej sakägare	47
Övriga synpunkter	118
Sent inkomna yttrande	119

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra en ny begravningsplats med utrymme för totalt ca 20 000 gravar varav ca 10 000 kistgravar, minneslundar, en servicebyggnad och två ceremonibygnader. Begravningsplatsen ska utformas som separata ”begravningsöar” inom ett i övrigt relativt orört landskap. Planförslaget sändes ut på samråd 4 november – 16 december 2014. Under samrådet har 274 st yttranden inkommit samt två namnlistor med totalt ca 4050 underskrifter. Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller lokaliseringen av begravningsplatsen, storleken på detaljplaneområdet, den föreslagna dragningen av vägar i området, utformningen av murar, plan och entrébyggnader, att fortsatt möjlighet till friluftsliv även inom planområdet bör eftersträvas och att bullerfrågan bör utredas vidare. Sakägare som lämnat in synpunkter anser att förslaget inte tar hänsyn till den befintliga discgolfverksamheten och att begravningsplatsen bör flyttas. Övriga som lämnat synpunkter motsätter sig att den befintliga discgolfverksamheten kommer att behövas avvecklas på sikt, samtidigt som andra är positiva till att det byggs en begravningsplats på platsen.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet: den föreslagna vägdragningen, konsekvenserna för fornlämningarna inom området, trafikbullret från E18 och en alternativ lokalisering för discgolfverksamheten. Kontoret föreslår att förslaget ändras så att gravområdena närmast den planerade Tenstaterassen justeras för att hålla ett respektavstånd till den tillkommande bebyggelsen.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Förslagets bakgrund och syfte

Detaljplanen syftar till att möjliggöra en ny begravningsplats med utrymme för totalt ca 20 000 gravar varav ca 10 000 kistgravar, minneslundar, en servicebyggnad och två ceremonibygnader. Begravningsplatsen ska utformas som separata ”begravningsöar” inom ett i övrigt relativt orört landskap.

Kyrkogårdsförvaltningen anordnade 2009-2010 en internationell allmän arkitekttävling, som vanns av det danska arkitektkontoret Arkitekt Kristine Jensen Tegneste i samarbete med den danske arkitekten Poul Ingemann. Det vinnande bidraget ”Öarna” har

bearbetats och resulterat i ett gestaltungsprogram. Gestaltungsprinciperna för begravningsplatsen utgår från gestaltungsprogrammet.

Begravningsplatsen kommer att byggas ut i etapper där etapp 1 kommer ta i anspråk de sydöstra delarna av planområdet och det fullt utbyggda förslaget kommer att innefatta hela Granholmstoppen.

Ett programsamråd för programförslaget hölls under hösten 2012.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd pågick under perioden 4 november – 16 december 2014. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, i Husby bibliotek, Kista bibliotek och lärcenter, Tensta bibliotek, Rinkeby bibliotek, Spånga bibliotek, medborgarkontoren i Rinkeby och Tensta samt på stadsbyggnadskontorets hemsida. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Tensta-Rinkeby, Mitt Kista, Mitt i Västerort, Mitt i Spånga samt i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet 4 november 2014. Samrådsmöte hölls den 19 november 2014 i Tekniska Nämndhuset där ca fem personer närvarade. Representanter från stadsbyggnadskontoret och kyrkogårdsförvaltningen fanns även på plats på torget i Tensta centrum lördagen den 15 november 2014.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Järva Discgolf Park är kritiska till projektets process och processen kring tävlingen om begravningsplatsen. De menar även att det inte finns något beslut på att ta med Granholmstoppen i planområdet, d.v.s. att det område som beslutades i stadsbyggnadsnämnden 2008 är det aktuella.

Några privatpersoner anser att samrådet inte nått ut i tillräcklig omfattning samt anser att förslaget borde presenterats på plats.

Sundbybergs stad anser att det var en kort remisstid, vilket gör att de har svårt att analysera de nya utredningarna.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

StartPM för begravningsplatsen som beslutades 2008 anger området väster om Granholmstoppen som aktuellt programområde. I arkitekttävlingen om begravningsplatsens utformning vann förslaget "Öarna" som inkluderade toppen. Programhandlingarna byggde på det vinnande förslaget. Efter programsamrådet redovisades de inkomna synpunkterna och stadsbyggnadsnämnden beslutade om att fortsätta utveckla programförslaget som innefattade toppen.

Begravningsplatsen bedöms vara av ett större intresse än enbart för de kringliggande stadsdelarna. Därför hölls öppet hus-mötet i Tekniska nämndhuset den 19 november. För att nå ut till stadsdelarna och de boende lokalt fanns representanter från stadsbyggnadskontoret och kyrkogårdsförvaltningen på plats på torget i Tensta centrum lördagen den 15 november 2014 för att informera och samtala om förslaget.

Samrådet pågick under sex veckor, vilket är den tid som Stockholms stad brukar använda för planer med normalt planförfarande.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Naturskyddsföreningen Stockholms län samt flera privatpersoner menar att en annan lokalisering av begravningsplatsen hade varit mer lämplig vad avser tillgängligheten till kulturreseptatet, rekreatiönsvärden med mera. Andra lokaliseringar som nämns är bland annat Hägerstalund. Ett antal privatpersoner har lämnat in synpunkter på att alternativa lokaliseringar inte har utretts tillräckligt.

Naturskyddsföreningen Stockholms län, Miljöpartiet de gröna - Järva lokalgrupp samt ett antal privatpersoner anser att gravkvarteren bör koncentreras till en mindre yta för att minimera intrånget i kulturreseptatet. Trafikkontoret och Stadsmuseet anser att gravområdena norr om Granholmstoppen bör utgå då de innebär ett stort ingrepp i det öppna kulturlandskapet bland annat för att "Tidens väg" tas i anspråk för biltrafik. Exploateringskontoret önskar att området närmast projektet Tenstaterassen ska lämnas fritt från kistgravar. Fenix Skrämflygklubb vill att öarna norr om toppen omlokaliseras, då de påverkar deras flygområde. Flera privatpersoner anser att det av etiska eller tekniska skäl är olämpligt att förlägga en begravningsplats på en före detta deponi.

Järva Discgolf Park anser att stadens ambition att discgolfen skulle kunna vara kvar under den första etappens utbyggnad inte är genomförbar.

Trafikkontoret ifrågasätter placeringen av ceremonilokal 1 och menar att det kunde vara bättre att lägga den närmare entrén till begravningsplatsen för att underlätta för besökaren att hitta.

Trafikkontoret ifrågasätter planens stora flexibilitet, som innebär att stora krav ställs på gestaltningsprogrammets funktionalitet och genomförbarhet. Skönhetsrådet påpekar att det är viktigt att begravningsplatsens karaktär behålls genom planbestämmelser som inte möjliggör för en utbyggnad av senare etapper som inte stämmer med de ursprungliga intentionerna.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Alternativa lokaliseringar av begravningsplatsen har studerats, där bland annat Hägerstalund har varit ett av alternativen. Av de olika alternativen är Granholmstoppen det mest lämpliga med hänsyn till markförhållanden och trafikförsörjning samt till viss del friområdets rekreations- och kulturlandskapsvärden. Se Miljökonsekvensbeskrivningen av föreslagen detaljplan för ett utförligare underlag.

En av de grundläggande tankarna bakom projektet är att begravningsplatsen i framtiden ska användas för både rekreation och begravning, i samklang med kulturresevatets och friluftslivets intressen. Planområdet är ca 43 ha stort, men det är enbart ca 14 ha som är planerade för kist- och urngravar. Intrånget i kulturresevatet begränsas således till områdena för gravar. Begravningsöarna är inpassade i terrängen efter lämpliga markförutsättningar som nivåskillnader och grundvattnets försättningar samt är anpassade efter fornlämningar som finns i området. Övriga ytor kommer att utgöras av öppna natur- och vattenområden där det går att ströva fritt. Ytorna mellan begravningsöarna ska kunna användas för rekreation och friluftsliv.

Dragningen av bilvägen till området norr om Granholmstoppen kommer att ses och över och vidarebearbetas för att Tidens väg i så stor utsträckning som möjligt ska kunna fredas.

Gravområdena närmast Tenstaterassen kommer inför utställningen att justeras för att tillmötesgå exploateringskontorets önskemål om respektavstånd mellan gravar och Tenstaterassen. Ett avstånd på ca 50 meter från kulturresevatetsgränsen kommer att hållas.

Placeringen av gravområdena norr om toppen kommer att ses över för att studera om skärmflygklubben kan behålla sitt flygområde.

Granholmstoppen är en gammal deponi med blandade massor från framförallt utbyggnaden av de omkringliggande bostadsområdena.

Vid anläggningen av de nya gravkvarteren ska så mycket som möjligt av befintligt material på plats tas omhand och återanvändas. Olämpligt material ska sorteras ut.

Järva Discgolf Park har ett nyttjanderättsavtal som medger att området kan disponeras för en 18-hålsbana. Anläggningen har idag byggts ut till 27 hål och inom området finns även en korthålsbana. Kontorets bedömning är att det ryms en 18-hålsbana inom planområdet under utbyggnaden av den första etappen av begravningsplatsen.

Området för begravningsplatsen är utsatt för trafikbuller från E18. Ceremonibyggnad 1 är placerad så att den i så stor utsträckning som möjligt ska vara fredad från buller och kunna utgöra en rofylld plats för ceremonier. Den är även placerad så att den har en koppling till den ceremonibyggnad som planeras i den andra etappen, både visuellt och fysiskt med en trappförbindelse.

Då en begravningsplats byggs ut under en lång tid och förutsättningarna under den tiden kan hinna ändras har staden valt att ta fram en flexibel detaljplan. För att säkerställa de gestaltningsmässiga principerna har i detaljplanens syfte skrivits in att gestaltningsprogrammet ska följas samt i plankartans bestämmelser reglerats att utbyggnad av gravområden, byggnader, murar, plank, vägar och parkeringar ska utformas efter avsnittet "Gestaltningsprinciper" i planbeskrivningen.

Arkitektur och gestaltning

Trafikkontoret, Stadsmuseet, Skönhetsrådet och Miljöpartiet de gröna - Järva lokalgrupp framför kritik mot gestaltningen av de plank och murar som redovisas för kistgravarna och menar att de kan uppfattas platsfrämmande och avskärmande. Stadsmuseet och Skönhetsrådet anser även att entrébyggnaderna är alltför dominanta i landskapet och bör ges en utformning som anpassar sig till det omgivande naturlandskapet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ser gärna att det i så stor utsträckning som möjligt anläggs gröna tak och fasader på byggnaderna.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

För att markera var gränsen mellan gravområden och naturmark går kommer de olika gravområdena att avskiljas med plank, murar eller så kallade ha ha-hägn, vilket är ett lågt dike i terrängen vars insida förstärks med träinklädd sten. Murarna och ha ha-hägnen är utformade för att passa in i kulturlandskapet medan planken på ett medvetet sätt bryter av. Entrébyggnaderna markerar tydligt

entréerna till gravområdena och ska fungera som orienterings- och hållpunkter i landskapet. Stadsbyggnadskontoret gör bedömningen att den föreslagna utformningen som redovisas i gestaltungsprogrammet tar hänsyn till det historiska landskapet samtidigt som det bryter för att markera viktiga funktioner där anledning finns.

Kontoret anser inte att det ur ett miljöperspektiv är nödvändigt att kräva gröna tak och fasader på byggnaderna, då projektet genom andra åtgärder kommer att bidra till dagvattenhanteringen.

Kulturmiljö

Fornlämningar

Länsstyrelsen och Föreningen Rädda Järvafältet efterfrågar en arkeologisk utredning för att kunna ta ställning till konsekvenserna ur fornlämnings synpunkt. I handlingarna ska framgå vilka åtgärder staden har gjort för att förhindra att fornlämningarna kommer att påverkas. Konsekvenserna för fornlämningar och övrig kulturmiljö måste tydligare kunna utläsas. Länsstyrelsen ställer sig även frågande till bedömningen i MKB:n vad gäller kulturmiljö, då främst avseende påverkan på fornlämningarna. Stadsmuseet påpekar att en av fornlämningarna kommer att påverkas av en minneslund med askspridning.

Kulturresevat

Länsstyrelsen påpekar att begravningsplatsen och tillhörande anläggningar torde kräva tillstånd eller dispens från reservatets bestämmelser. Stadsmuseet anser att stor hänsyn måste tas till det befintliga ålderdomliga landskapet och att det är viktigt att de planerade anläggningarna inte styckar upp kulturlandskapet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

En arkeologisk utredning är beställd och resultatet från den kommer att inarbetas i handlingarna.

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB:n) kommer att uppdateras vad gäller avsnittet om kulturmiljö och fornlämningar.

Begravningsöarna är inplacerade i terrängen för att göra så små ingrepp i landskapet som möjligt. Vid placeringen har hänsyn även tagits till fornlämningar och kulturlandskapet. De kulturhistoriska lämningarna planeras att framhävas genom skyltning, det befintliga vägnätet kommer att bevaras och betesdrift med får planeras. Sammantaget bedöms detta ge positiva konsekvenser för kulturlandskapet som tydliggörs och hålls öppet.

Rekreation/friluftsliv

Länsstyrelsen anser att fortsatta möjligheter till friluftsliv även inom planområdet bör eftersträvas i möjligaste mån. Föreningen Rädda Järvafältet är positiva till att planen inte innebär några avgörande begränsningar i friluftslivet utan kan bidra till att förstärka områdets naturmiljökvaliteter. Ett antal privatpersoner anser att begravningsplatsen skulle begränsa deras möjlighet att röra sig fritt på Järvafältet samt att rekreation och begravningsplats inte är två förenliga syften.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning samt idrottförvaltningen önskar att staden i planområdets närhet finner en alternativ plats för discgolfen samt utformar begravningsplatsen så att den kan tillåta fortsatt skrämflygning från Granholmstoppen. Ett stort antal privatpersoner och discgolfare från Sverige samt andra delar av världen ifrågasätter lokaliseringen av begravningsplatsen då den tar i anspråk ett område som idag nyttjas för discgolf. De menar att det är en av de bästa banorna för discgolf nationellt och internationellt samt är en verksamhet som aktiverar ungdomar i närheten.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Begravningsplatser påminner ofta om gröna parker. En planerad och vackert utformad begravningsplats kan vara en rofylld och rekreativ plats att vistas på. En av de grundläggande tankarna i projektet är att begravningsplatsen i framtiden ska användas för både rekreation och begravning i samklang med kulturresevatets och friluftslivets intressen. Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att ytorna mellan begravningsöarna ska kunna användas för rekreation och friluftsliv genom tydliga avgränsningar och de olika ändamålen kunna fungera sida vid sida.

När staden växer behövs avvägningar göras mellan enskilda och allmänna intressen. Discgolfverksamheten är ett uppskattat och populärt inslag i Järva friområde. Stadsbyggnadskontoret anser dock att det allmänna intresset att bygga en begravningsplats för den alltmer växande befolkningen går före denna verksamhet. Discgolfverksamheten är inte beroende av att ligga på den specifika platsen utan skulle kunna förläggas till annan plats med rätt förutsättningar. Kontoret anser att alternativa lokaliseringar för discgolfverksamheten bör utredas parallellt med fortsatt planarbete.

Gator och trafik**Biltrafik**

Länsstyrelsen, Naturskyddsföreningen Stockholms län och Miljöpartiet de gröna - Järva lokalgrupp menar att det med tanke på områdets betydelse som rekreatiomsområde och mötesplats är

angeläget att motortrafiken begränsas så långt som möjligt. Trafikkontoret framför kritik mot de föreslagna vägarnas bredd, utformning och beläggning samt ifrågasätter om antalet parkeringsplatser är realistiskt bedömt.

Gång- och cykeltrafik

Trafikkontoret önskar en mer detaljerad redovisning av gångnätet till och mellan öarna samt av marken mellan öar, vägar och stigar. AB Hjulstahem påpekar att det är viktigt att stärka sambanden mellan Hjulsta och Järvafältets naturområde och efterfrågar attraktiva, lättorienterade och gena kopplingar över E18.

Kollektivtrafik

Trafikförvaltningen (SLL) vill att den busshållsplats som planeras till den ombyggda Akallalänken ska utformas med hänsyn till trafikförvaltningens riktlinjer i RiBuss. Trafikförvaltningen vill delta i det fortsatta planeringsarbetet.

Tillgänglighet

Trafikförvaltningen (SLL) menar att det är viktigt att de gångvägar som ansluter till kollektivtrafiken blir säkra, trygga, gena, attraktiva och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Rådet för funktionshinderfrågor framför synpunkter på att långa vägar med lutning 1:20 inte är lämpliga eller att det åtminstone krävs gott om viloplatser utefter dessa vägar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

På grund av Granholmstoppens topografi och nivåskillnader kommer nya vägar behöva anläggas i kulturreseptatet för att klara tillgängligheten. Planeringen ska följa stadens program "Stockholm – en stad för alla - Handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö." Vägarna i området kommer att utformas som grusvägar med god bärighet för fordonstryck, anpassade för vinterväghållning och vattenavrinning.

Stadsbyggnadskontoret ser, liksom SLL, att det i framtiden är viktigt att utforma säkra och trygga kopplingar mellan begravningsplatsen och busshållsplatsen. Den planerade busshållsplatsen vid den ombyggda Akallalänken ligger dock utanför detaljplanen för begravningsplatsen och kan därför inte hanteras inom detta projekt.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten

Länsstyrelsen upplyser om att anläggandet av en våtmark anmäls till Länsstyrelsen och att markavvattning kräver dispens och tillstånd från Länsstyrelsen. På grund av verksamhetens komplexitet med avseende på olika vattenverksamheter och miljöfarlig

verksamhet rekommenderar Länsstyrelsen att staden överväger att söka tillstånd hos mark- och miljödomstolen för hela verksamheten.

Trafikkontoret ställer sig frågande till om den nya pumpstationen räcker som byggnad för teknisk försörjning.

El/Tele

TelinaSonera Skanova Access AB samt Fortum Distribution AB och AB Fortum Värme vill uppmärksamma att de har markförlagda ledningar inom detaljplaneområdet.

Skötsel, renhållning och underhåll

Trafikkontoret menar att det finns en stor risk att täta plank, träklädda murar samt entrébyggnader till begravningsöarna utsätts för klotter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Anmälan av anläggande av våtmark och ansökan om dispens från markavvattningsförbudet har inlämnats till Länsstyrelsen.

Detaljplanen anpassas så att det finns utrymme att anlägga ytterligare en pumpstation i anslutning till en lågpunkt invid våtmarken

Det finns alltid en viss risk för att ett byggnadsverk utsätts för klotter eller skadegörelse oavsett materialval och utformning. Stadsbyggnadskontoret anser inte att de föreslagna murarna eller entrébyggnaderna utgör en större risk på grund av sin utformning. Kyrkogårdsförvaltningen följer stadens policy angående klotter och skadegörelse. I och med begravningsverksamheten på platsen kommer den dagliga tillsynen av området att öka jämfört med dagens situation.

Hälsa och säkerhet

Buller och vibrationer

Trafikverket, Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Föreningen Rädda Järvafältet menar att en begravningsplats inte bör ha en ekvivalent ljudnivå som överstiger 55 dB(A) och efterfrågar en beräkning av den framtida trafikbullerbelastningen.

Flera privatpersoner tror inte att det går att åstadkomma en rofylld miljö intill de stora trafiklederna.

Ras och skred

Järva Discgolfpark och ett antal privatpersoner är skeptiska till anläggandet av en begravningsplats med ceremonibyggnader då de menar att Granholmstoppen är för instabil att bygga på.

Ett flertal privatpersoner ifrågasätter Granholmstoppens lämplighet för gravar då den är en gammal deponi och är i rörelse/ sjunker.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Planområdet är utsatt från trafikbuller från E18. För rekreatiomsområden gäller Naturvårdsverkets rekommendationer på 55 dB(A). En bullerutredning kommer att tas fram inför utställningen och biläggas planhandlingarna.

Kyrkogårdsförvaltningen har under en längre tid följt upp sättningsplaner i Granholmstoppen i ett antal kontrollpunkter. Bedömningen är att sättningsplanerna inte är större än att de tekniskt kan hanteras vid anläggningar av byggnader, vägar och gravkvarter.

Miljö- och klimataspekter**Miljökonsekvenser**

Länsstyrelsen påpekar att den föreslagna ändringen av Granholmstoppen till begravningsplats kräver ändring i Stockholms avfallsplan samt godkännande av tillståndmyndighet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden önskar att staden redovisar i vilken omfattning planförslaget genomförande påverkar och tar hänsyn till de befintliga naturvärdena inom de olika delområdena av begravningsplatsen. Inventeringar av träd, kärlväxter samt groddjur bör genomföras. Nämnden önskar vidare att staden redovisar kompensationsåtgärder för den eventuella skada på naturvärden som kvarstår efter att all rimlig hänsyn har tagits i planarbetet.

Länsstyrelsen anser att de grova och medelgrova ekar som finns i området i möjligaste mån bör bevaras och framtida föryngring av ek bör säkras. Trafikkontoret efterfrågar en redovisning och konsekvensbedömning av gestaltungsprogrammet avseende påverkan på de befintliga träden.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen anser att vattenmiljöfrågorna har beaktats på ett lämpligt sätt utifrån innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen. Länsstyrelsen, Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Föreningen Rädda Järvafältet anser att ett kontrollprogram bör upprättas för att säkerställa att föroreningarna som finns i området inte ytterligare sprids/får en annorlunda spridning i och med en grundvattensänkning. Igelbäcken och de arter som finns där får inte påverkas genom ökade föroreningar till reservvattentäkten. Miljö- och hälsoskyddsnämnden vill att staden säkerställer att ingen grumling av Igelbäcken sker. Även Sundbybergs stad framför att det inte får finnas någon risk att yt- och grundvatten påverkas negativt.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Samråd kring ändring av avfallsplan och upprättande av kontrollprogram sker med miljöförvaltningen i det fortsatta planarbetet.

Miljökonsekvensbeskrivningen kommer att förtydligas i de delar som avser påverkan på befintliga naturvärden. Bedömningen är att naturvärdena förädlas i och med en större närvaro med skötselinsatser, ökat betestryck samt anläggande av våtmarksområden.

Uppsamlad grundvatten från gravområden kommer huvudsakligen att avledas till det i idag torrlagda Hästa träsk som ska återställas. Från Hästa träsk leds vattnet via en nivåreglerings- och utsläppspunkt vidare mot Hästa damm och Igelbäcken istället för att som idag i hög grad avledas till Järva dagvattentunnel. Vattenflödet till Igelbäcken kommer att öka samtidigt som våtmarken fungerar nivåreglerande och renande. En särskild miljökonsekvensbeskrivning för vattenhanteringen på Järva begravningsplats upprättades i samband med framtagande av samrådshandlingarna. Kontrollprogram kommer att upprättas för att säkerställa att vattenkvaliteten inte påverkar Igelbäcken negativt.

Förutom ovanstående sammanfattade yttranden inkom även ett stort antal yttranden som är positiva till projektet och efterfrågar en begravningsplats.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Från de inkomna synpunkterna har intressekonflikter mellan behovet av en begravningsplats och områdets natur-, kultur och rekreationsvärden kunnat identifieras. Synpunkter har även lämnats på den föreslagna dragningen av vägar i området, utformningen av murar, plank och entrébyggnader samt att bullerfrågan bör utredas vidare. I de inkomna synpunkterna har även framkommit synpunkter på att den befintliga discgolfverksamheten kommer att behöva avvecklas i det fullt utbyggda förslaget för begravningsplatsen.

Alternativa lokaliseringar av begravningsplatsen har studerats där Granholmstoppen har visat sig vara det mest lämpliga alternativet med hänsyn till markförhållanden och trafikförsörjning samt till viss del friområdets rekreations- och kulturlandskapsvärden. En av de grundläggande tankarna i projektet är att platsen i framtiden ska användas för både rekreation och begravning i samklang med

kulturresevatets och friluftslivets intressen. Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att ytorna mellan begravningsöarna ska kunna användas för rekreation och friluftsliv. Genom tydliga avgränsningar bör de olika ändamålen kunna fungera sida vid sida.

När staden växer behövs avvägningar göras mellan enskilda och allmänna intressen. Discgolfverksamheten är ett uppskattat och populärt inslag i Järva friområde. Stadsbyggnadskontoret anser dock att det allmänna intresset att bygga denna begravningsplats för den alltmer växande befolkningen går före denna verksamhet. Discgolfverksamheten är inte beroende av att ligga på den specifika platsen utan skulle kunna förläggas till annan plats med rätt förutsättningar.

Fortsatt arbete

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet:

- Den föreslagna vägens dragning för att minimera påverkan på den kulturhistoriskt värdefulla Tidens väg
- Konsekvenserna för fornlämningarna inom området
- Trafikbullret från E18
- En alternativ lokalisering för discgolfverksamheten

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att gravområdena närmast den planerade Tenstaterassen justeras för att hålla ett respektavstånd till den tillkommande bebyggelsen.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar och kompletteringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2006-16107. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen bedömer utifrån nu kända förutsättningar att det inte finns skäl att anta att Länsstyrelsen kommer att pröva kommunens beslut om antagande, och upphäva detaljplanen med stöd av 12 kap. 3 § ÄPBL. Denna bedömning förutsätter att kommunen beaktar de synpunkter som framförs nedan avseende miljö kvalitetsnormer för vatten.

Avgörande för planens genomförbarhet är också att dispenser och tillstånd som krävs enligt annan lagstiftning meddelas.

Prövningsgrunder enligt 12 kap. ÄPBL

Länsstyrelsen har, i detta skede, följande synpunkter på de områden som Länsstyrelsen har att bevaka enligt 12 kap. 1 § ÄPBL.

Vattenkvalitet och miljökvalitetsnormer för vatten

Igelbäcken är på väg att klassas som vattenförekomst av Vattenmyndigheten med miljökvalitetsnormer att förhålla sig till. Miljökvalitetsnormerna innebär ett skarpt icke-försämringskrav samt att de allra flesta vatten måste förbättras för att följa normen. Beslut om nya miljökvalitetsnormer kommer att tas under 2015. Igelbäcken är även utpekad som ett ekologiskt särskilt känsligt område (ESKO), dvs. särskilt känslig för försämrad Vattenkvalitet och försämrat flöde.

Området är förorenat och vid sänkning av grundvattenytan kan man tänka sig att det sker ytterligare/annorlunda spridning av föroreningar p.g.a. ändrade flödesriktningar och markkemi.

Området avvattnas till Igelbäcken, och Igelbäcken går in i en vattenförekomst där det finns en reservvattentäkt och vattenskyddsområde, det vill säga en snabb väg för föroreningar till en reservvattentäkt via ytvatten. Igelbäcken och de arter som finns där skulle kunna påverkas av en grundvattensänkning.

Länsstyrelsen anser att vattenmiljöfrågor har beaktats på ett lämpligt sätt utifrån innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen men att ett kommande kontrollprogram bör upprättas för att ge svar på ovanstående frågor genom att mäta misstänkta föroreningar och att man vidtar åtgärder om påverkan upptäcks.

Övriga frågor av betydelse för planens genomförande

Grönkil/Kulturresevat

Planområdet ligger inom en värdekärl i en av regionens grönkilar och utgör en del av ett svagt samband. Det medför att områdets ekologiska funktion och förutsättningarna för spridning inom kilen inte bör försämrast. Delar av området ingår i Stockholms stads ekinventering. Sällsynta eklevande insekter som t.ex. bredbandad ekbarkbock har noterats i området (fynd 1994 vid Hästa). De grova och medelgrova ekar som finns i området bör därmed bevaras i möjligaste mån och framtida förnygring av ek bör säkras.

Planområdet ligger även inom Igelbäckens kulturresevat. Eftersom förslaget bygger på att begravningsplatserna utformas som ”öar” kommer en stor yta av kulturresevatet att tas i anspråk. Syftet med Igelbäckens kulturresevat är att för framtiden bevara ett rikt kulturlandskap med stort värde för friluftslivet, den regionala grönsstrukturen och Stockholms biologiska mångfald. Länsstyrelsen vill uppmärksamma att begravningsplatsen och tillhörande anläggningar torde kräva tillstånd eller dispens från resevatets bestämmelser.

Områdets användbarhet för friluftslivet bedöms komma att minska. T.ex. är det knappast lämpligt att använda kullen för pulkaåkning, om barn riskerar att åka över människors gravar. Länsstyrelsen anser inte att en begravningsplats kan betraktas som en allmän mötesplats i bemärkelsen allmän platsmark givet att den ändå är öppen för allmänheten. Länsstyrelsen anser att fortsatta möjligheter till friluftsliv även inom planområdet bör eftersträvas i möjligaste mån.

Trafik

I samrådshandlingen beskrivs att fordonstrafik ska angöra området från Akallälänken, men det är inte specificerat hur vägnätet behöver byggas ut för att anslutningen ska kunna ordnas. Med tanke på områdets betydelse som rekreationsområde och mötesplats är det angeläget att motortrafiken begränsas så långt möjligt.

Granholmstoppen

Granholmstoppen är en deponi definierad i befintlig antagen avfallsplan för Stockholms stad. Övervägande del av utpekade kistbegravningsområden ligger inom schaktmassedeponin.

Huruvida sluttäckningsplan är antagen är fortfarande oklart.

Eftersom innehållet i en schaktmassetipp är mycket heterogent är det generellt svårt att bedöma mängd och eventuell förorenings farlighet. Vid undersökningar har man detekterat tungmetaller och oljeföroreningar i grundvattnet samt bl.a. kvicksilver och bly över KM i jordprover. Staden konstaterar vidare att tippen innehåller asfalt av okänt ursprung. Länsstyrelsen vill uppmärksamma staden på att asfalt från 1974 eller tidigare, s.k. tjärasfalt, kan innehålla höga halter av cancerogena ämnen.

Även om tippen klassats som en schaktmassetipp kan man inte utesluta att det finns organiskt material i delar av Granholmstoppen. Om så är fallet finns risk för att metangas sipprar upp ur marken.

Den föreslagna nya användningen av Granholmstoppen kräver ändring i Stockholms avfallsplan samt godkännande av tillsynsmyndigheten. Grävandet i sig kan sprida föroreningar och den ändrade markanvändningen, med t.ex. vattning, vägdragningar, byggnader dvs. hårdgjorda ytor kan innebära andra spridning- och avrinningsförhållanden. Anmälan av avhjälpandeåtgärder av föroreningsskada enligt 28§ Förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, måste göras till tillsynsmyndighet, vid eventuell schaktning i deponin. Kontrollplaner bör upprättas.

Prövning enligt 9 kap. miljöbalken skulle kunna vara motiverat då det ger ett bättre samlat underlag för beslut.

Prövning enligt 11 kap. miljöbalken

Enligt gällande lagstiftning kan anläggandet av våtmark om 2 ha anmälas till Länsstyrelsen. Markavvattning kräver dispens och tillstånd från Länsstyrelsen.

På grund av verksamhetens komplexitet med olika vattenverksamheter och miljöfarlig verksamhet bör staden överväga att söka tillstånd hos mark- och miljödomstolen för hela verksamheten.

Fornlämningar

Länsstyrelsen har redan i programskedet påpekat kravet på en arkeologisk utredning inom området, då det kan finnas ytterligare fornlämningar än de redan kända. Länsstyrelsen kan konstatera att detta inte skett inför detaljplaneskedet.

Inom området finns flera kända fornlämningar som till vissa delar är synliga ovan mark. Det kan även finnas fornlämningar som ej är synliga ovan mark. Begäran om en sådan utredning ska ställas till Länsstyrelsen, enheten för kulturmiljö och bostadsstöd.

Både i samrådshandlingen och i den bilagda MKB:n redovisas endast inga eller obetydliga konsekvenser eller till och med små positiva konsekvenser för kulturmiljön (kulturhistoriska lämningar). Då ingen arkeologisk utredning gjorts för området kan inte Länsstyrelsen ta ställning till konsekvenserna ur fornlämningssynpunkt. Förslaget påverkar befintliga fornlämningar och med största sannolikhet finns ytterligare fornlämningar, ej synliga ovan mark, i form av boplatslämningar m.m. inom området. Fornlämningar skyddas av bestämmelserna i Kulturmiljölagens 2 kapitel och sedan den 1 januari 2014 innebär det ett skydd för lämningar tillkomna/hävdade före år 1850. Då fornlämningar i

första hand ska skyddas behöver det framgå av handlingarna vilka åtgärder man gjort för att förhindra att fornlämningarna kommer att påverkas av tänkta åtgärder. Även konsekvenserna för fornlämningar och övrig kulturmiljö som riskerar att påverkas måste tydligare kunna utläsas. Bedömningsgrunder som baseras på skyddade objekt enligt kulturmiljölagen, det vill säga fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkor, kan heller aldrig medföra inga eller obetydliga konsekvenser eller små positiva konsekvenser. Länsstyrelsen ställer sig frågande till hur MKB:n kommit fram till bedömningen vad gäller kulturmiljö och då främst avseende påverkan på fornlämningarna (kulturhistoriska lämningar). Att skylta och vårda vissa fornlämningar kan heller aldrig vägas gentemot borttagande av andra.

På sidan 24 i samrådshandlingen står det att Länsstyrelsen måste ge tillstånd inför exploatering och på sidan 5 första stycket i MKB:n beskrivs att dispens måste sökas från Länsstyrelsen vad gäller exploatering i anslutning till fornlämningar. Kulturmiljölagen är en bevarandelag och varje ärende enligt 2 kapitlet prövas i enlighet med denna. Det kan därför inte förutsättas att tillstånd alltid ges. Dessa stycken bör därför omformuleras till att ingrepp i fornlämning prövas av Länsstyrelsen.

Trafikförvaltningen, Stockholms läns landsting

RUFS

I RUFS 2010 är området utpekad som en grön värdekärna. Det är viktigt att säkra att hänsyn tas till både de kulturmiljövärden och biologiska värden som finns i värdekärnan i såväl anläggningsskedet som senare.

Kollektivtrafik

Såsom anges i planbeskrivningen finns ingen kollektivtrafik i planområdets omedelbara närhet. Det är viktigt att de gångvägar som ansluter till kollektivtrafiken utformas säkra, trygga, gena, attraktiva och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Den busshållplats som planeras till den ombyggda Akallalänken ska utformas med hänsyn till trafikförvaltningens riktlinjer i RiBuss då denna projekteras. Trafikförvaltningen vill delta i det fortsatta planeringsarbetet när det gäller denna fråga.

I övrigt har trafikförvaltningen inga synpunkter på förslaget.

Storstockholms Brandförsvär

Dels vill jag ge positiv kritik för att risker vad gäller farligt gods, översvämning och ras/skred behandlas tydligt i planarbetet.

Resonemanget vad gäller farligt gods håller SSBF med om och tycker det är bra att frågan lyfts.

Vidare vill jag ge ytterligare positiv kritik vad gäller räddningstjänstens tillgänglighet eftersom detta har ni också beaktat.

Sammanfattning: SSBF har inget att erinra vad gäller hanteringen av olycksrisker eller räddningstjänstens insats.

Trafikverket

I planbeskrivningen står att anslutning ska se till Akallalänken men det är inte beskrivet hur vägnätet behöver byggas ut för att en anslutning ska kunna göras och hur busstrafiken ska kunna fungera.

I programskedet lämnade Trafikverket synpunkten att en begravningsplats inte bör ha en ekvivalent ljudnivå som överstiger 55 dB(A) och att det krävs att det genomförs en beräkning av den framtida trafikbullerbelastningen. Även om en del av E18 är överdäckad utsätts området för vägtrafikbuller från E 18 och även från Akallalänken som beräknas få högre trafikmängder i framtiden än idag. Trafikverket kan inte se att det har gjort en sådan beräkning. Trafikverkets uppfattning är att om staden fortsätter sin planering för begravningsplatsen, så ansvarar staden också för kostnaderna för de åtgärder som eventuellt kommer att krävas för att en acceptabel ljudnivå i begravningsplatsområdet ska kunna uppnås.

Grannkommuner

Sundbybergs kommun

Sundbybergs stad har tidigare, liksom Länsstyrelsen, uppmärksammat Stockholms stad på att förslaget om ny begravningsplats i stadsdelen Akalla inte kunnat garantera att negativa konsekvenser för vattenmiljön, framförallt i Igelbäcken, inte uppstår.

Den synnerligen korta remisstiden gör det svårt för Sundbybergs stad att kunna analysera huruvida de nya utredningarna som gjorts visar att Stockholms stad, på ett betryggande sätt, kan värna Igelbäckens framtida vattenkvalitet och vattenförsörjning samt vilken miljöpåverkan en eventuell begravningsplats kommer att medföra.

Sundbybergs stad har, men tanke på ärendets omfattning och komplexitet förtreonde för Länsstyrelsens kommande analys och bedömning i frågan. Sundbybergs stad önskar dock framföra att det

inte får finnas någon risk att yt- och grundvatten påverkas negativt innan byggandet av ny begravningsplats kan bli aktuellt. Staden förutsätter att eventuella planerade förändringar och åtgärder kopplat till miljö- och klimataspekter sker i dialog med Sundbybergs stad.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Rinkeby- Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby- Kistas stadsdelsnämnd beslutar att ta stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Förvaltningen vidhåller uppfattningen att ur ett Rinkeby-Kista-perspektiv hade någon av övriga diskuterade lokaliseringar av begravningsplatsen än den nu föreslagna varit bättre vad avser tillgänglighet till kulturreseptatet, rekreatiönsvärden m.m. Förvaltningen saknar kompetens att bedöma planens tekniska och ekonomiska förutsättningar, bland annat att marktäckket inom gravkvarteren behöver bytas ut till närmare två meters djup. Förvaltningen ifrågasätter inte stadsbyggnadskontorets bedömning att effekterna på landskapsbilden, natur- och kulturmiljön samt dag- och grundvatten i stort kan bli antingen försumbart negativa eller positiva. För att förvaltningen ska kunna dela stadsbyggnadskontorets bedömning att konsekvenserna för hela planområdets friluftsiutressen blir positiva, krävs att staden i planområdets närhet finner en alternativ plats för disc-golfen samt utformar begravningsplatsen så att den samtidigt kan tillåta fortsatt skärmflygning och pulkaåkning på Granholmstoppen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen kan konstatera att staden under numera en lång följd av år sökt en lokalisering för en välbehövlig stor regional begravningsplats i norra eller nordvästra Stockholmsregionen. Av olika skäl blev en interkommunal lösning inte möjlig, däribland en lokalisering på ömse sidor om kommungränsen till Järfälla mellan Akallälänken och Norrviksvägen. Sedan alternativet Hägerstalund valdes bort, bland annat eftersom en motorstadion i området prioriterades, kom staden att söka en lokalisering inom Igelbäckens kulturreseptats sydvästra del – först närmast Hjulstamotet sedan invid Hjulstamotet och Granholmstoppen med närområde. En öppen arkitekttävling genomfördes 2009-2010. Ett programförslag samrådsbehandlades hösten 2012. I sitt yttrande över detta programförslag anförde Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd bland annat följande (Se bilaga 5).

”Ur ett Rinkeby-Kista-perspektiv kan planområdets utformning framförallt påverka invånarnas möjligheter i tre avseenden; möjligheten att ta sig över fältet mellan stadsdelarna på ömse sidor om detsamma, möjligheterna till rekreation inom kulturreseptatet samt ökad närhet till en möjlig begravningsplats för den egna familjens behov. Målkonflikten mellan dessa kan, enligt förvaltningens uppfattning, lösas om det vinnande arkitektförslaget ”Öarna”, som gör det möjligt att även använda programområdet till annat (gång- och cykelvägar, spontanidrott med mera), genomförs med den utformning som kyrkogårdsförvaltningen och stadsbyggnadskontoret förordar. Om dessutom, och i likhet med den av stadsbyggnadsnämnden godkända startpromemorian från 2008, planområdet exkluderar Granholmstoppen, skulle detaljplanen på ett elegant sätt också kunna tillgodose önskemålen om att bevara de relativt unika och kvalificerade möjligheterna till skärmflyg, discgolf och pulkaåkning. Låt vara att begravningsplatsens totala kapacitet härigenom skulle minska något.”

I det nu framlagda förslaget till detaljplan har planområdet helt koncentrerats till Granholmstoppen med närområde. Området närmast Hjulstamotet har utgått. Anledningen härtill är dels nya omfattande planer på bebyggelse runt den framtida korsningen mellan E18 och E4:an/Förbifart Stockholm (”Stockholmsporten”), dels behov av en ny och något mer östlig sträckning för Akallalänken närmast Hjulstamotet. Hela planområdet om totalt 43 hektar ingår i Igelbäckens kulturreseptat.

Förvaltningen står fast vid uppfattningen att ur ett Rinkeby-Kista-perspektiv hade någon av övriga nämnda lokaliseringar av begravningsplatsen än den nu föreslagna, som omfattar Granholmstoppen, varit bättre vad avser tillgänglighet till kulturreseptatet, rekreativsvärden m.m. Granholmstoppen som den nu används för flera friluftaktiviteter – discgolf med cirka 20 000 årliga betalande besökare, skärmflygning och vintertid pulkaåkning för ett stort antal barn och ungdomar inklusive förskolegrupper. Samtidigt är en stor, alternativt flera mindre, begravningsplatser i områdets närhet av stort värde för invånarna i stadsdelarna runt Järvafältet.

Stadsbyggnadskontoret har gjort en miljöbedömning av den nu föreslagna detaljplanen i enlighet med vad plan- och bygglagen samt miljöbalken föreskriver. Kontoret har studerat planens effekter på kulturmiljö, naturmiljö, landskapsbild, rekreativsvärden, dagvatten samt grundvatten. Sammantaget hävdar kontoret att de positiva värden som begravningsplatsen tillför överväger de eventuella nackdelar som kan uppstå.

Förvaltningen saknar kompetens att bedöma planens tekniska och ekonomiska förutsättningar, bland annat att marktäcket inom gravkvarteren behöver bytas ut till närmare två meters djup. Förvaltningen ifrågasätter inte stadsbyggnadskontorets bedömning att effekterna på landskapsbilden, natur- och kulturmiljön samt dag- och grundvatten i stort kan bli antingen försumbart negativa eller positiva.

Järva friområde/Igelbäckens kulturresevat utgör ett gemensamt rekreationsområde för framförallt de närmare 70 000 invånarna på båda sidor om fältet men även för tillresta från annat håll. Det stora värde som planen tillför i form av nära tillgång till en stor begravningsplats måste därför samtidigt vägas mot nackdelarna med att discgolf-banan försvinner helt och att möjligheterna till skärmflyg och avancerad pulkaåkning kraftigt kan begränsas eller försvinna helt. För att förvaltningen ska kunna dela stadsbyggnadskontorets bedömning att konsekvenserna för hela planområdets friluftsentressen blir positiva, krävs att staden i planområdets närhet finner en alternativ plats för discgolfs samt utformar begravningsplatsen så att den samtidigt kan tillåta fortsatt skärmflygning och pulkaåkning på Granholmstoppen. Detta förutsätter bland annat att utrymmena mellan gravkvarteren/"öarna" blir tillräckligt stora och tillräckligt väl utformade.

Förvaltningen föreslår att tjänsteutlåtandet överlämnas som svar på remissen.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutar att ta kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Förvaltningen ser positivt på utformningen av begravningsplatsen som på ett bra sätt fångar upp platsens skönhetsvärden och dess komplexitet och som på ett helt nytt och flexibelt sätt ger utrymme för en mångfald av gravskick och gravmönster. Platsen utgörs av ett välbeläget och vackert naturområde med rik kulturhistoria och den nya begravningsplatsen kan, förutom att erbjuda efterfrågad begravningsmark i nordvästra Stockholm, också bli ett sätt att långsiktigt säkra och förädla platsens befintliga värden.

Förvaltningen påpekar i sitt remissvar att markens beskaffenhet i det tilltänkta området är problematisk. Större delen av begravningsplatsen ligger inom utfyllnadsdelarna i och kring Granholmstoppen. Dessa områden har delvis okänt innehåll och kräver omfattande masshantering. En utbyggnad av antalet

kistgravar utgör därmed ett betydande ekonomiskt åtagande för kyrkogårdsnämnden.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Förvaltningschefens stab. Synpunkter på planen har bland annat inhämtats från en interreligiös referensgrupp med representanter från olika trossamfund samt en intern referensgrupp med personal från kyrkogårdsförvaltningens verksamheter.

Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp 2015-01-07.

Bakgrund

Behovet av framför allt mark för kistgravsättning har blivit allt mer akut och den nya begravningsplatsen är tänkt att möta ett långsiktigt behov och kunna byggas ut i etapper.

Varje år kistgravsätts mellan 145-150 avlidna vid någon av begravningsplatserna i västra Stockholm (Råcksta begravningsplats, Spånga kyrkogård eller Bromma kyrkogård).

Enligt bl.a. den muslimska begravningstraditionen ska kistgravsättning ske på ej tidigare nyttjad mark. Som situationen ser ut idag så har år 2016 all befintlig orörd mark för kistgravsättningar tagits i bruk i västra Stockholm.

Genom att återanvända återlämnade kistgravar kan dock kistgravsättningar fortsatt ske fram till år 2020 i västra Stockholm för de vars trosinriktning accepterar detta. Därefter beräknas även dessa kistgravplatser ha tagit slut.

Om inte en ny begravningsplats anläggs i västra Stockholm återstår alternativet att kistgravsättningar får ske på begravningsplatser i södra Stockholm, i första hand vid Strandkyrkogården invid kommungränsen till Tyresö.

11 december 2008 godkände stadsbyggnadsnämnden ett start-PM för planläggning av en ny begravningsplats i sydvästra delen av Järva friområde. Detta beslut var då ett resultat av många diskussioner och utredningar av alternativa platser för en ny begravningsplats i nordvästra Stockholm.

I start-PM angavs ett planområde helt och hållet väster om Granholmstoppen. I samband med anordnande av en allmän arkitekttävling och det fortsatta programarbetet inkluderades även Granholmstoppen i programområdet. Programmet remisshanterades

under 2012-2013 och stadsbyggnadsnämnden gav den 12 dec 2013 stadsbyggnadskontoret i uppdrag att ta fram en detaljplan.

Planeringen för ett nytt bostadsområde, den så kallade ”Stockholmsporten” har medfört att planområdet förskjutits längre österut och inkluderar i det föreliggande detalj planeförslaget hela Granholmstoppen samt mindre naturmarksområden mot angränsande vägar. Jämfört med programhandlingarna har den totala ytan för begravningsplatsen minskat från 50 till 43 hektar och Granholmens koloniområde berörs inte längre av planen.

Föreliggande detaljplan för Järva begravningsplats har fortsatt sin utgångspunkt i de danska arkitekterna Kristine Jensen och Poul Ingemanns vinnande bidrag - Öarna - i den arkitekttävling som genomfördes 2010. Planområdet har bearbetats framförallt utifrån geotekniska utredningar av platsens förutsättningar att kunna användas för framförallt kistgravsättning men också utifrån synpunkter som framförts av olika referensgrupper. I planhandlingarna redovisas förutom en planbeskrivning och genomförandebeskrivning också en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och ett gestaltungsprogram. I MKB:n görs bland annat bedömningar av förslagets inverkan på natur- och kulturmiljön samt på områdets rekreativa värden.

Programmet har tillsänts Kyrkogårdsnämnden för yttrande.

Förvaltningens synpunkter

Kyrkogårdsnämnden har som huvudman för begravningsverksamheten ett ansvar att anordna allmänna begravningsplatser för dem som är folkbokförda inom kommunen. Huvudmannen ska även tillhandahålla särskilda gravplatser för dem som inte tillhör ett kristet trossamfund. Konkurrensen om mark i en stadigt växande storstad har varit och är ett problem för planeringen av ny gravmark.

Redan under 1970- och 80-talen gjordes ett antal utredningar för att långsiktigt säkra tillgången till gravmark i Stockholm. I den planeringen ingick även kunna ha en krisberedskap för händelser som kunde innebära många döda, exempelvis epidemier. Utredningarna inriktade sig på att hitta mark som var grävbar och lättbearbetad, helst en grusås, en tillgänglig plats och gärna med vacker natur.

Om valet av plats - om kontext- om behov av sammanhang
Resultatet av ovanstående utredningar blev byggandet av Strandkyrkogården i sydöstra Stockholm, en ca 25 ha stor

begravningsplats i ett vackert naturområde och där också marken var en del av Stockholmsåsen. Strandkyrkogården följde 1900-talets planeringsideal med en naturromantisk prägel och i ett avskilt läge i förhållande till bebyggelse. Här finns tillgång till en mångfald av olika gravskick, ex skogsgravar och olika gravkvarter utifrån tillhörighet till olika trossamfund. Trots detta sker det relativt få gravsättningar här varje år. Anledningen får antas handla om att platsen saknar en kontext, ett sammanhang som på ett naturligt sätt ger människor anknytning till platsen. Strandkyrkogården ligger relativt avskilt och långt från närmaste bostadsområden i södra Stockholm. Det är de personer som har en mer naturlig anknytning till platsen, dvs. boende i Tyresö, som väljer att begravas här.

I tävlingsprogrammet om den nya begravningsplatsen vid Järva skrev ytterstadsborgarrådet Joakim Larsson (M) och kyrkogårdsnämndens ordförande Yvonne Fernell-Ingelström (M) bland annat: ”(..) ett område med gravar från vikingatid och medeltid som tillsammans med nya gravskick skapar integration i tid och rum, mellan gammalt och nytt samt mellan olika kulturyttringar och traditioner (..) en tydlig vision att skapa en modern begravningsplats, som ger platsen identitet utifrån nytänkande, god gestaltning och lyhördhet för besökarnas behov.”

Den föreslagna begravningsplatsen vid Järva kan bli en naturlig integrerad del i det samhällsliv som finns runt Järvafältet. På många sätt kan den också bli en plats som gör nya möten möjliga. Människor som sällan tar sig ut på fältet får en anledning till detta, möten mellan olika kulturer blir möjliga eftersom det här kommer att finnas utrymme för många olika gravskick och begravningsstraditioner.

Också placeringen, i relativt nära anslutning till bostadsområdena runt fältet, kan bidra till att knyta samman stadsdelarna och på ett naturligt sätt integrera begravningsplatsen i samhällslivet. Begravningsplatser eller kyrkogårdar har historiskt sett varit viktiga bidrag för att stärka hembygdskänslan bland boende.

Detaljplanen möjliggör flexibilitet för att möta kommande behov
Inhägnaden - en tydlig gräns, varje Ö kan ges ett bestämt innehåll
Traditionellt har nya begravningsplatser byggts ut genom att ett större område avsatts och inhägnats och till och med av biskopen vigts in som begravningsplats. 1900-talets begravningsplatser lades med fördel på en plats utanför staden eller avskilt från bostadsbebyggelse. Strandkyrkogården i södra Stockholm följer detta mönster. Ett inhägnat område som tar stora arealer i anspråk, även innan den är fullt utbyggd. Denna typ av inhägnad stänger

också ute besökare som skulle kunna använda marken på annat sätt, för exempelvis rekreation, trots att det kan dröja många decennier innan marken tas i anspråk för begravningsändamål. Liknande planering skedde även på Räcksta begravningsplats som planerades för urngravar, stora arealer stängslades in och det kan dröja många decennier innan marken tas i anspråk fullt ut. Efterfrågan på gravskick ändras också med tiden. Just nu finns en ökad efterfrågan på askgravplatser och askgravlundar, gravskick som inte innebär en gravupplåtelse i traditionell mening men som är mindre anonyma än minneslunden.

Därför är "Öarna" 2000-talets begravningsplats, en fungerande planeringsmodell för en ny begravningsplats. Varje enskilt gravområde kan ges en tydlig avgränsning utåt, med staket, murar, häckar eller dylikt. Det blir tydligt när man går in i gravkvarteret att man befinner sig på gravmark som kräver avgränsning mot omvärlden, rofylldhet och ett värdigt och respektfullt förhållningssätt. Varje Ö kan ges en egen prägel, utformas i enlighet med religiösa traditioner, givet inom vissa ramar, eller upplåtas som allmänt gravkvarter eller som askgravplats eller minneslund. Eftersom vi inte vet vad som efterfrågas om 30 år ger planen utrymme för hög flexibilitet förutsatt att den följer det gestaltungsprogram som tagits fram.

Långsam och flexibel utbyggnad -utrymme för rekreativ användning av områden

Till skillnad mot den traditionella 1900-tals begravningsplatsen stängslas inte hela området in och avgränsas formellt för begravningsändamål. En långsam och flexibel utbyggnad gör att områden som inte tas i anspråk i ett initialt skede, och troligtvis under lång tid kan användas till andra ändamål. Det kan vara betesdrift i samarbete med Hästa gård, att Discgolf anläggningen finns kvar under lång tid i området och att utrymme finns kvar för det allmänna friluftslivet. En sådan flexibilitet saknas ofta i de traditionella 1900-tals kyrkogårdarna.

Om att använda kyrkogårdar som parker och naturområden

"Kyrkogården är inte bara till för de döda utan även för de levande" är ett uttryck som alltmer präglar planeringen av nya begravningsplatser i norra Europa. Idag används många befintliga begravningsplatser allt mer som parker, gröna oaser och för det rörliga friluftslivet. Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen är populära joggnings- och cykelstråk och till och med platser för lekaktiviteter som pulkaåkning och drakflygning. Detta oavsett om det finns ordningsföreskrifter och skyltar som vädjar om ro och stillhet på begravningsplatsen.

Förvaltningen tar emot många synpunkter från allmänheten kring detta, såväl positiva som negativa. Innerstadskyrkogårdarna möter ett allt större besöksstryck som önskar använda platserna som parker, för pic-nic och andra aktiviteter. Enligt nuvarande lokala ordningsföreskrifter får besökarna inte ta med hunden in på kyrkogården eller begravningsplatsen - en föreskrift som efterlevs i allt mindre grad.

Öarna ger med sin utformning en tydlighet i vad som tillåts utanför och innanför de avgränsade begravningsområdena. Det bör fortfarande vara möjligt att anlägga promenadstråk och skidspår mellan begravningsöarna, att plocka svamp och blommor, att bedriva fårskötsel mm.

Detaljplanen ger utrymme för viss flexibilitet

Det finns inte år 2012 möjlighet att detaljplanera utformningen 20, 30, eller 50 år framåt, eftersom vi inte vet hur behoven ser ut just då. Därför medger detaljplanen viss flexibilitet i utformningen förutsatt att vissa gestaltungsprinciper efterföljs.

Gestaltungsprogrammet är vägledande för utformningen av gravområden, byggnader, vägutformning mm. Utrymme finns för att kunna komplettera med mindre tillägg, som mindre bygganordningar, exempelvis skärmtak intill begravningsområdena för utomhusceremonier. Detsamma gäller behovet av infrastruktur och parkeringsmöjligheter.

MKB:n visar på sammantaget positiva effekter

I den miljökonsekvensbeskrivning som upprättats visas på ett antal faktorer som ger positiva effekter jämfört med ett "noll-alternativ":

Den kulturella kopplingen till platsen stärks. Begravningsplatsen kan genom sin gestaltning bli en målpunkt i sig. Nya värden tillförs området bland annat då nya mötesplatser skapas.

Ceremonibyggnaderna kan komma att användas för kulturverksamhet vid tider då de ej används för begravningsändamål. Det nya våtmarksområdet blir ett intressant besöksmål. De kulturhistoriska värdena kan stärkas genom att betesdriften utökas, vilket bidrar till god förvaltning av jordbrukslandskapet, och det historiska vägnätet tas om hand. Planen medför att mer betesmark tillgängliggörs. Landskapsbilden kommer att förändras men är väl anpassad till landskapets skala och struktur.

Planens negativa konsekvens innebär att utövare av discgolf på lång sikt inte kan fortsätta med detta på denna plats. Enligt planen kan dock discgolfsen vara kvar i området tills dess etapp 2 av

utbyggnaden av den nya begravningsplatsen startar. Den första etappen beräknas täcka behoven av gravmark i 10-15 år. Skärmflygarföreningen som använder Granholmstoppen bedöms kunna fortsätta sin verksamhet.

Områdets tillgänglighet bedöms öka framförallt genom det nät av stigar som anläggs samt genom den nya tillgänglighetsanpassade vägen upp till Granholmstoppen.

Planen medför att påverkan på grund- och ytvatten från Granholmstoppens förorenade massor minskar, medan näringstillförsel från jordsatta kroppar till grundvattnet riskerar att öka. Föroreningsminskningarna bedöms dock väga tyngst. Endast en liten del av näringen bedöms hamna i ytvattendragen. Våtmarker anläggs, vilket är positivt för Igelbäckens vattenflöden. Planens konsekvenser för biologisk mångfald förväntas bli positiva eftersom våtmarker återskapas, värdefulla grövre träd sparas, och nya träd planteras. Dessa åtgärder, tillsammans med den ökade hävden, gynnar områdets olika spridningssamband.

Under planalternativets byggskede kan föroreningar, främst tungmetaller och PAH:er, frigöras från Granholmstoppen, vilket innebär en måttlig hälsorisk för människor som vistas inom området under detta skede.

Miljöpåverkan från kommande vägprojekt som ansluter mot begravningsplatsen måste ges adekvata bulleravskärmningar för möjliggöra en rofylld och värdig miljö för begravningsgäster och besökare till de enskilda gravkvarteren.

*Om planeringsbehov och ekonomiska åtaganden -
begravningsavgiften ska användas för begravningsändamål*

Viktigt att avsätta gravmark för kistgravar
Planområdet uppgår till 43 ha. Av denna areal föreslås 10-15 ha användas för begravningsändamål. Kyrkogårdsförvaltningen har bedömt att en traditionellt utformad begravningsplats i storleksordningen 25-30 ha behövs byggas för att möta långsiktiga behov. En sådan anläggning innehåller traditionellt utformad ca 20 000 gravar samt mark för infrastruktur, serviceområden, ceremonilokaler, meditationsplatser mm.

Planeringsbehovet för kistgravar bedöms vara ca 10 000 (varje kistgrav kan innehålla 1-2 kistor). Om det sker ca 150 kistgravsättningar per år vid Järva räcker marken till ca 70-100 år. Det kommer naturligtvis därutöver ske ett antal andra typer av

gravsättningar, i urngravar, i askgravplatser, spridning i minneslund mm.

Frågan uppstår då förstås om Järva begravningsplats är för liten för att möta framtida behov. Frågan är troligtvis för tidigt ställd. Vi vet inte idag hur behovet ser ut om 30 år. Vi vet idag inte om det är fler som väljer kremering i framtiden, eller om det utvecklas andra begängelseskick som blir mer efterfrågade. Det är dock av yttersta vikt att de områden som pekas ut som möjliga som kistgravområden också avsätts som gravmark i detaljplanen.

Höga kostnader förenade med att utveckla marken - miljöåtgärder lösas i samråd - gemensam finansiering inom staden?

Markens beskaffenhet är problematisk. Här finns inga lättgrävda grusåsar utan i de låglänta delarna är det höga grundvattenflöden som begränsar möjligheterna till kistgravsättningar. Huvuddelen av gravsättningsmarken föreslås i utfyllnadsdelarna i och kring Granholmstoppen. Dessa områden har delvis okänt innehåll och kräver omfattande masshantering. Stora delar av massorna måste troligtvis sorteras och skiftas ut. En del av innehållet kan dessutom behöva skickas på deponi. En utbyggnad av antalet kistgravar utgör därmed ett betydande ekonomiskt åtagande för kyrkogårdsnämnden. En preliminär kalkyl visar på kostnader för en första etapp på ca 200 mnkr. Kalkylen behöver dock förfinas utifrån val av produktionsmetod, olika riskscenarier mm. Förvaltningen vill dock påpeka att kostnaderna måste ställas i relation till antalet gravplatser som den nya begravningsplatsen kan ge. En hög kostnad kan endast accepteras om antalet gravplatser blir tillräckligt många.

Förslaget innehåller infrastrukturutbyggnader som ökar tillgängligheten för alla besökare till området och inte bara besökare till begravningsöarna. Även större restaureringar av våtmarksområden föreslås - delvis som åtgärder för att ta hand om ytvatten och dränvatten från gravområdena -men också för att ge en ökad biologisk mångfald som en åtgärd som hanterar den igenväxning som nu sker och eventuella föroreningar i befintligt yt- och grundvatten - dvs. "gamla" miljösynder. De nyanläggningar som behöver göras för eventuella omhändertaganden av "gamla" miljösynder kan inte enbart bekostas av begravningsavgiften. Avtal inom staden om finansiering måste upprättas vid genomförandet. Förvaltningen återkommer till nämnden i ett särskilt genomförandebeslut. Kommunfullmäktige fattar därefter beslut om genomförande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden**Beslut**

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår att följande beaktas i fortsatt planarbete:

1. Redovisa i vilken omfattning planförslagets genomförande påverkar och tar hänsyn till de befintliga naturvärdena inom de olika delområdena av begravningsplatsen.
2. Redovisa kompensationsåtgärder för den eventuella skada på naturvärden som kvarstår efter att projektet har tagit all rimlig hänsyn.
3. Redovisa hur 55 dBA ekvivalent ljudnivå kan uppnås på ytor som nyttjas av sörjande och övriga besökare till begravningsplatsen.
4. Säkerställa att ingen grumling sker av Igelbäcken.

Förvaltningen fattar detta beslut enligt delegation från miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Motivering

Miljöförvaltningen har tidigare lämnat underlag för bedömning av miljö- och hälsofrågor för programområdet samt svarat på programsamrådet. De viktigaste miljö- och hälsoaspekterna som togs upp av Miljö- och hälsoskyddsnämnden (MHN) i programsamrådet kommenteras för varje ämnesområde nedan. MHN anser att frågorna avseende vatten, trafik och markföroreningar har redovisats tillfredställande. Frågorna avseende naturmiljö och trafikbuller bör dock redovisas tydligare i planhandlingarna.

MHN har gjort en sammanvägd bedömning av detaljplanens miljö- och hälsoeffekter och anser att genomförandet av detaljplanen är möjlig om planen tydligare beskriver och tar hänsyn till områdets naturmiljö och att begravningsplatsen får en god ljudmiljö för sörjande och andra besökare.

Allmänna synpunkter

Enligt planhandlingarna bedöms begravningsplatsen vara i linje med Igelbäckens kulturresevatets syften. MHN instämmer med att begravningsplatsen är i linje med det förbehåll som finns för en begravningsplats i beslutet om kulturresevatet. Prövningen av huruvida planen även är i linje med resevatets syften görs dock i samband med tillstånds- och dispensprövningen enligt 7 kap MB. Nämnden anser därför att denna prövning bör göras så tidigt som möjligt.

Vatten som avleds för avvattning av en begravningsplats är ett avloppsvatten enligt 9 kap 2§ miljöbalken. Reningen av vattnet i våtmarken är därför anmälningspliktig till MHN. Länsstyrelsen har dock uppgett att de har för avsikt att hantera anmälan om miljöfarlig verksamhet tillsammans med frågan om markavvattning/vattenverksamhet. MHN har inget att erinra mot detta, utan anser att det är bra om dessa ärenden handläggs samlat av länsstyrelsen. Kyrkogårdsförvaltningen ansvarar för miljöskyddsåtgärder och erforderliga kontrollprogram.

Historiska landskapets bevarande

Miljö- och hälsoskyddsnämndens synpunkter i programförslaget:

- Säkerställa att det historiska odlingslandskapet bevaras och att bete fortgår inom planområdet.

Detta redovisas enligt MHN tillfredställande. Enligt planhandlingarna kommer får att beta i lämpliga områden utanför gravkvarteren, även i skogsområden och brynzoner. Betet i området kommer att utökas jämfört med idag.

Naturmark

Miljö- och hälsoskyddsnämndens synpunkter i programförslaget:

- Det säkerställs att åkerholmarna som berörs av biotopskydd samt torrbacken med dess biologiska mångfald bevaras.
- Kompensationsåtgärder för ianspråktaga värdefulla grönytor presenteras.

Åkerholmarna och torrbacken kommer inte att beröras av begravningsplatsens anläggande då planområdets gränser har ändrats sedan programskedet och dessa inte längre ligger inom planområdet.

Enligt planhandlingarna kommer anläggandet av begravningsplatsen innebära positiva konsekvenser för den biologiska mångfalden inom planområdet då endast enstaka ädellövträd riskerar att försvinna samt att det planeras för ytterligare plantering av ädellövträd och barrträd. Även restaureringen av våtmarken i planområdets sydöstra del kommer enligt planhandlingarna att få positiva konsekvenser för spridningssambanden för arter knutna till våtmarker. Kompensation för intrång i naturmark föreslås bli röjning för att öka andelen solbelysta stammar för grova ekar och grova tallar. Det kommer också att tas fram en skötselplan för landmiljö och vattenmiljö.

Artantalet i fålskiktet kommer att ökas och kontinuerlig röjning i den restaurerade våtmarken kommer att ske.

MHN är positiv till att planförslaget redogör för åtgärder som tar hänsyn till och förstärker den biologiska mångfalden i området. MHN har däremot svårt att ställa sig bakom påståendet att begravningsplatsen samlat innebär positiva konsekvenser för den biologiska mångfalden. I MKB:n redovisas naturvärdena i begravningsplatsens olika delområden, men det saknas en redovisning av i vilken omfattning naturvärdena i delområdena kommer att påverkas av projektets genomförande. Det är extra viktigt att redovisa intrånget i område 6 och 1 då dessa områden innehåller grova ädellövträd och barrträd. Begravningsplatsen kommer att ta naturmark i anspråk och innebära en viss fragmentering av idag sammanhängande naturområden. Generellt innebär den här typen av påverkan att de långsiktiga förutsättningarna för biologisk mångfald försämras. För att kunna redovisa hur befintliga naturvärden påverkas bör inventeringar av träd, kärlväxter samt groddjur genomföras.

MHN menar att kompensationsåtgärder ska kompensera för den eventuella skada på naturvärden som kvarstår efter att projektet har tagit all rimlig hänsyn. Utifrån ovanstående resonemang är det för MHN svårt att bedöma vilken skada som kvarstår och därmed vilka kompensationsåtgärder som kan anses rimliga. Att exempelvis en skötselplan ska tas fram anser MHN är positivt och miljöförvaltningen deltar gärna i det arbetet, men detta är inte att betrakta som en kompensationsåtgärd. I det fortsatta arbetet med att ta fram lämpliga kompensationsåtgärder vill MHN gärna lyfta åtgärder som innebär att det skapas nya livsmiljöer för de fåglar som idag lever i buskagen vid den igenvuxna våtmarken. Dessa buskage kommer enligt planhandlingarna delvis att försvinna i och med restaureringen av våtmarken.

Trafikbuller

Miljö- och hälsoskyddsnämndens synpunkter i programförslaget:

- Möjligheten att uppföra bullerskydd längst Akallalänken utreds så att större delen av kyrkogården får ljudnivåer under 55 dBA ekvivalent ljudnivå.

Eftersom planområdet har flyttats österut, bort från Akallalänken, är bullerskydd mot Akallalänken troligtvis inte den mest effektiva åtgärden för att bullerskydda begravningsplatsen.

Beräkningar visar att en stor del av planområdet får ekvivalenta ljudnivåer mellan 55 och 60 dBA efter utbyggnad av E18, Akallalänken samt Förbifart Stockholm, vilket kan jämföras med riktvärdet 55 dBA för rekreationsområden i tätorter. Beräkningarna i bullerutredningen visar att den södra delen av begravningsområdet får ekvivalenta ljudnivåer över 55 dBA. Detta motsvarar cirka halva ytan av begravningsplatsen och den del där de flesta gravplatserna är planerade. De höga bullernivåerna kan enligt bullerutredningen påverka möjligheten till att förrätta begravningsceremonier utomhus och kontemplation i minneslundar och vid gravplatser.

Kyrkogårdsförvaltningen bedömer att nivåer upp mot 60 dBA är acceptabla, men ska utreda detta vidare. Enligt MKB:n så har hänsyn tagits till trafikbullret i planarbetet genom att de mest utsatta områdena inte har planerats för gravplatser.

Rekommenderad bullernivå för rekreationsytor är idag 55 dBA, men dessa rekommendationer kan eventuellt skärpas i och med den översyn som sker av regelverket för trafikbuller. MHN anser att 55 dBA ekvivalent ljudnivå så långt som möjligt bör uppnås på de ytor som nyttjas av sörjande och att det bör utredas vidare vilka bullerreducerande åtgärder som är lämpliga på platsen. Det är svårt att bullerskydda hela området då det utsätts för buller från flera olika källor och från flera olika riktningar. En möjlighet kan istället vara att bullerskydda särskilt utvalda ytor inom "begravningsöarna" där tystare platser för kontemplation kan skapas. Bullerskyddet skulle kunna utformas som begränsade gröna skärmar för att göra ett så litet avtryck i natur- och kulturmiljön som möjligt.

Vatten

Miljö- och hälsoskyddsnämndens synpunkter i programförslaget:

- Det bör ske vidare utredning om drän- och dagvattnets påverkan på den biologiska mångfalden i våtmarken samt kvaliteten på vattnet från programområdet som når Igelbäcken. Det måste säkerställas att Igelbäckens vattenkvalitet inte märkbart försämras genom projektet.

MHN anser att vattenfrågorna har redovisats tillfredställande i planprojektet.

Det kommer att tillföras näringsämnen till grundvattnet, våtmarken, dammen och Igelbäcken. Miljökonsekvens-beskrivningen (MKB) för vattenhanteringen på Järva begravningsplats visar att mängden fosfor som kommer att tillföras yt- och grundvattnet och till slut hamna i Igelbäcken beräknas bli liten. Förklaringen är dels att

merparten av människokroppens fosforinnehåll återfinns som kalciumfosfat i skelett och tänder som vittrar mycket långsamt, dels att den fosfor som långsamt löses ut, i hög grad fastläggs i marken runt gravarna. Fosformängderna kommer att reduceras på väg till Igelbäcken genom ett antal åtgärder. En omättad markzon anläggs på 1 meter under gravbotten vilket ger både en effektiv avdödning av smittämnen och god näringsretention (fastläggning av näringsämnen). Dräneringen som planeras för Granholmstoppen kommer att placeras med avstånd i sidled och höjddled till gravarna så att man kan nyttja markens renande kapacitet. Som försiktighetsmått kommer dränvattenhanteringssystemet även att förberedas med brunnar, i vilka fosforfilter kan placeras om större fosfortransporter än förväntat skulle uppmätas. Dränvattnet kommer sedan att ledas till våtmarken för rening. Vattnets flöden och kvalitet kommer att kontrolleras i utsläppspunkter från våtmarken. Det kommer också att ske grundvattennivå-mätning i utvalda rör.

Begravningsplatsens genomförande kommer enligt MHN även att innebära ett antal positiva effekter avseende vattenfrågorna. Ett minskat utläckage av föroreningar när ytor på Granholmstoppen dräneras och förorenade jordmassor transporteras bort. Det beräknas även att tillrinningen till Igelbäcken kommer att öka och det kommer att återskapas en våtmarksmiljö som förutom att rena dränvattnet även ger biologiska och estetiska mervärden.

Enligt MHN måste det säkerställas att ökad grumling av Igelbäcken inte kommer att ske och MHN är positiv till att det i planbeskrivningen ska förtydligas vilka åtgärder som ska vidtas för att detta inte ska ske.

Vatten som avleds för avvattning av en begravningsplats är ett avloppsvatten enligt 9 kap 2§ miljöbalken. Miljöbalken anger att avloppsvatten ska avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål ska lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras. Sådana anordningar, i det här fallet den planerade våtmarken, är i regel anmälningspliktiga till MHN. Länsstyrelsen har dock uppgett att de har för avsikt att hantera anmälan om miljöfarlig verksamhet tillsammans med frågan om markavvattning/vattenverksamhet med stöd av 22 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. MHN anser att det är bra om ärendena handläggs samlat av länsstyrelsen.

I det kontrollprogram som ska upprättas av kyrkogårdsförvaltningen bör det framgå hur skötseln av våtmarken och Hästa damm ska ske, intensiteten samt vem som har ansvaret. Det är av

stor vikt att det sker regelbunden skötsel av våtmarken så att den inte växer igen p.g.a. stort näringstillskott. I kontrollprogrammet bör också framgå halterna av näringsämnen och bakterier i det vatten som lämnar våtmarken. För att följa upp reningseffekten i våtmarken och dammen bör det ske provtagning innan begravningsplatsen anläggs samt när den är på plats.

Trafik

Miljö- och hälsoskyddsnämndens synpunkter i programförslaget:

- Trafikens påverkan på programområdet utreds ytterligare avseende hårdgjorda ytor för vägar och parkeringar. Utgångspunkten bör vara att se över antalet och placeringar av parkeringsytor och säkerställa kollektivtrafik samt gång- och cykelvägar till området.

MHN anser att trafikfrågorna har redovisats tillfredställande i planprojektet. I planhandlingarna redovisas att en busshållplats planeras intill den ombyggda Akallälänken för att få bra tillgänglighet till begravningsplatsen och rekreationsområdet. Gång- och cykeltrafiken inom planområdet kommer att ansluta till befintliga tvärgående förbindelser längst E18 och mot övriga stig- och gångvägar i öst, väst och norr.

Vägar inom området ska beläggas med stenmjöl och parkeringsytor ska förses med körbar gräsyta. Detta är positivt både för att slippa hårdgjorda ytor ur avrinningssynpunkt och för upplevelsen av kulturlandskapet.

Markföroreningar

Granholmstoppen består av massor av delvis okänt ursprung. Analyser av jordprover som tagits i samband med provgrävningar visar på halter över känslig markanvändning (KM) för Kvicksilver och bly samt halter nära KM för kobolt, nickel och PAH. Inga halter överskrider riktvärden för mindre känslig markanvändning (MKN). Vid grävningsarbeten i tippen måste det finnas beredskap för att ta hand om förorenade massor. MHN är positiv till att rena massor från tippen, efter noggrann undersökning, ska användas inom planområdet. MHN är också positiv till att dränering av ytor på Granholmstoppen samt borttransport av förorenade jordmassor kommer att innebära en minskad risk för spridning av föroreningar från tippområdet.

Övrigt

MHN är positiv till att byggnader inom begravningsplatsen kommer att förses med modern teknik för miljöanpassad uppvärmning och

komfort. MHN ser gärna också att det i så stor utsträckning som möjligt anläggs gröna tak och fasader på byggnaderna.

Trafikkontoret

Med anledning av stadsbyggnadskontorets remiss i rubricerat ärende lämnar Trafikkontorets avdelning Stadsmiljö, enhet Park och stadsmiljö följande synpunkter. Enheten med stadsträdgårdsmästaren i spetsen har genom Trafiknämnden uppdraget att förvalta huvuddelen av kulturreseptat sedan 2009. Det innebär att det samrådssvar som enheten avger innefattar synpunkter på begravningsplatsen från kulturreseptatets perspektiv. Detaljerade synpunkter lämnas på planen med tillhörande handlingar, från landskapssynpunkt, bärande gestaltningsidéer, genomförbarhet och praktiska skötselkonsekvenser.

Genomförandebeskrivning

Genomförandebeskrivningen redovisar att planen förslagsvis genomförs i fyra etapper med start i en omfattande första etapp i sydöstra den av planområdet, 18 ha stor av planområdets totalt 43 ha. Den innefattar bl a ca 5000 kistgravar, minneslundar, ceremoniplatser, ceremonibyggnad 1, servicebyggnad och dammanläggning utformad som en våtmarkspark. Etappen skall täcka behovet av gravplatset under 10 år och ge fullgod service.

Övriga etapper innebär att etapp två, Granholmstoppens sydöstra plåtå anläggs för att följas av etapp tre, begravningsöar på toppen inklusive ceremonibyggnad 2 och sist etapp fyra, åkerkanterna och slänten i nordvästra delen av planområdet. Det finns en otydlighet mellan genomförandebeskrivning och planbeskrivning som anger att ceremonibyggnad 2 skall byggas i andra etappen.

Park- och stadsmiljöenheten anser att etapp 4 fyra bör utgå helt eftersom den etappen innebär ett stort ingrepp i det öppna kulturlandskapet med den föreslagna gestaltningen av kistgravsområdena. Den redovisade vägförsörjningen inom planområdet innebär att "Tidens väg" tas i anspråk för biltrafik och transporter vilket varken Trafikkontoret eller Stadsmuseet anser vara acceptabelt då detta är en upplevelserik kulturhistorisk väg och viktig nord-sydlig förbindelse för gång och cykel på Järnvägfältet. Tidens väg är allmän parkväg utanför planområdet, i huvudsak fordonsfri och är en del av det parkvägnät som trafikkontoret förvaltar.

I genomförandebeskrivningen beskrivs masshantering under byggtiden. Sprängsten som grävs fram skall tillvaratas och användas för avgränsning av gravkvarter och krossas för anläggningsarbeten och murar. Detta kräver ett krossverk på plats

och är ett mycket kostsamt förfarande som är tveksamt om det är realiserbart. Likaså beskrivs jordtillverkning på plats av befintliga massor för att användas som planteringsjord. Detta är också kostsamt och mycket svårt att genomföra med gott resultat då man efterstävar jämn kvalitet och ogräsfri jord för plantering.

En ny pumpstation är planerad för tillkommande bebyggelse. Frågan är om detta räcker som byggnad för teknisk försörjning. Det saknas utredning kring behov av ny nätstation och eventuellt behov av pumpstation på annan plats för att ta hand om dag- eller dränvatten.

Planen

Planen innebär mycket stor flexibilitet. Hela planområdet kan utnyttjas för gravar. Byggnader, plank och murar får ej uppföras på prickmark. Bygglov krävs inte för murar och plank upp till en höjd av 1,3m och marklov krävs inte för modellering av marknivåer innanför bestämmelsegräns. Gestaltningsprogrammet är knutet till dessa administrativa bestämmelser liksom till genomförandet av planens övriga delar. Det innebär att stora krav ställs på gestaltningsprogrammets funktionalitet och praktiska genomförbarhet vilket måste ifrågasättas.

Det i planen redovisade vägnätet inom planområdet redovisar ett antal korsningar och kurvor som inte är möjliga att fungera för biltrafik, särskilt med tanke på den smala vägbredden. De är för snävt utformade för att fungera med skarpa kurvor och korsningar som också innebär att det blir svårorienterat för besökaren.

I planförslaget har man valt att lägga ceremonilokal 1 långt in i planområdet. Det man kan reflektera över är om det inte är bättre att placera den närmare entrén till begravningsplatsen för att underlätta för besökaren att hitta, eventuellt på den plats där servicebyggnaden är föreslagen eller i närheten av denna.

Planbeskrivning och gestaltningsprogram

Hägn och byggnader

Då landskapet skall fungera både för rekreation och begravning efterstävas klara gränser mellan funktionerna. Ett antal gestaltningsprinciper redovisas för olika typer av hägn. De träplank och träklädda gabbionmurar som redovisas för kistgravsområdena kan uppfattas som platsfrämmande och alltför avskärmande. Det finns ingen gestaltningsmässig koppling till det uppländska kulturlandskapet och övriga delar i reservatet utan förebilder har hämtat från andra platser i Europa. De plankomgärdade öarna i form av långa rektangulära skepp känns märkligt utströdda i landskapet. De riskerar att kännas instängda och otrygga i sin

slutenhet samtidigt som de är uteslutande och påträngande utifrån. Samma sak gäller för de träklädda gabbionmurarna. Både i materialval, höjd och uttryck bör det byggda ha koppling till kulturlandskapet t ex med låga stenmurar, gärna kallmurade eller med låga hägn av trä som är transparenta. Det finns också stor risk att täta plank och träklädda murar blir nerklotttrade. Familjen av entrébyggnader till begravningsöarna som redovisas i gestaltningsprogrammet riskerar att bidra till ett oroligt intryck av området med höga spetsiga siluetter i många olika riktningar. De bör provbyggas i full skala innan beslut fattas om slutgiltig utformning. Även här syn klotter väl på den ljusa träytan.

Körbara vägar

Körbara vägar med redovisade sektioner i gestaltningsprogrammet föreslås vara 3,5 m breda och i princip vara enkelriktade med platser för möte eller parkering där bredden är 5,5 m. Alla vägar skall vara stenmjölsbelagda för att eftersträva liten visuell och fysisk inverkan på miljön. Detta är inte en realistisk lösning. Stenmjölsbelagda ytor kan maxmalt ha en lutning på 2% för att inte få stora erosionsskador i samband med regn. Ytorna är inte öppna för perkolation av regnvatten eftersom stenmjölet packas. För att få gruskänsla kan man lägga s k Y2-yta som är bunden av bitumen eller en öppen asfalt som kan ta emot viss mängd regnvatten. Mötesfickor/P-platser beskrivs som gräsklädda men körbara och öppna för perkolation av ytvatten. Detta är inte heller en hållbar lösning pga klimatet. Under vintern tjälas all mark och kan inte ta emot ytvatten. Risk finns att svallis bildas på vägar och stigar och i anslutning till byggnader om inte ytavrinning fungerar. Är behovet av P-platser realistiskt bedömt? Risk finns annars att man får biluppställning överallt med erfarenhet från andra målpunkter på Järvafältet.

Gång- och cykelvägar

GC-vägar är redovisade som nätta stigar insmugna i landskapet med 1,5 m bredd. Detta fungerar inte för gång och cykel tillsammans utan kan enbart utgöra gångvägar. Så smala vägar kan inte vinterväghållas.

Gångvägar till begravningsöar

Gestaltningsprogrammet redovisar inte gångvägnätet i detalj t ex in till öarna. Det innebär att konsekvenser när det gäller tillgänglighet inte går att bedöma in till respektive ö och inom gravkvarteret. Hur marken behandlas som blir ”över” mellan öar, vägar och stigar både vad gäller ytskikt, höjdsättning och funktionalitet går inte heller att göra en realistisk bedömning av. Det är en viktig faktor för att man skall kunna bedöma planförslagets genomförbarhet.

Dammar

I planbeskrivning anges att vattenparken med öppna vattenytor både skall vara ett attraktivt inslag i planområdet och vara recipient för ytdagvatten och dränvatten från gravområdena. Det saknas utredning vad detta innebär för utformning av dammar med tanke på utformning, rening och skötsel. Hur skall vattenparken hållas fri från igenväxning, alger och dålig lukt. Höga näringshalter innebär eventuellt behov av rening, cirkulation och luftning med tillhörande kostnader.

Fårbete

En viktig bärande tanke med hela planförslaget är att en stor del av planområdet skall skötas extensivt med fårbete. Detta innebär att man måste uppföra permanenta fårstängsel som innebär att marken inte är tillgänglig utan grindar, företrädesvis självstängande, eller öppningar med färistor för det rörliga friluftslivet att passera över. Alternativet är att fåren vallas med herde och hund. Fåren behöver daglig tillsyn för att säkerställa djurskyddet. Att stängsla in i den omfattning som den illustrerade bilden i gestaltningsprogrammet s32 kräver motverkar resonemanget kring visuell öppenhet och tillgänglighet för friluftslivet. Hela planområdet riskerar att styckas upp med olika typer av inhägnader vilket resulterar i stora konsekvenser för den bärande idén om öppenhet och tillgänglighet.

Befintliga värdefulla träd

Det framstår som oklart i vilken omfattning värdefulla träd av olika arter har inventerats och i så fall med vilken noggrannhet de är redovisade och ingår i underlaget för gestaltningsprogrammet. I gestaltningsprogrammet anges att trädinventering skall göras. Ambitionen är att spara värdefulla grova träd. I praktiken kommer det att vara svårt att göra detta inom gravområdena pga av borttagning av fyllnadsmassor och omgrävning av jord. Förändring av marknivåer, ledningsdragningar, markdränering och nya hårdgjorda ytor kommer också att bidra till att befintliga träd får stryka på foten. Det saknas en tydlig redovisning och konsekvensbedömning av gestaltningsprogrammet i denna fråga.

Exploateringskontoret

Exploateringskontoret anförde synpunkter under samrådet för programmet om påverkan på de närstående exploateringsprojekten Stockholmsporten och bostäderna vid överdäckningen av E18.

Stockholmsporten

Begravningsplatsens utbreddning i väster riskerade i programförslaget att hamna i konflikt med utvecklingen av Stockholmsporten. I förslag till detaljplan har området i väster

närmast Stockholmporten inte tagits med i enlighet med kontorets synpunkt.

E18 Överdäckningen

I samråd på programmet anförde Exploateringskontoret att området närmast överdäckningen skulle lämnas för annan användning än begravning. Exploateringskontoret anser att förslag till detaljplan fortsatt föreslår begravningsplatser för nära den planerade bostadsbebyggelsen.

Inom området enligt skissen nedan är det inte lämpligt att ha gravplatser. Området närmast planerad bostadsbebyggelse bör vara naturmark alt park inom begravningsplatsen. Ett ömsesidigt respektavstånd bör hållas mellan sörjande vid gravvården och boende inom Tenstaterrassen.

Idrottsförvaltningen

Förvaltningen får som svar på remissen framföra att det är viktigt att säkerställa att discgolfen får en alternativ plats för att utöva sin verksamhet och att skärmflygningen ges möjlighet att finnas kvar.

Det är vidare av stor vikt att området utformas på sådant sätt att det fortfarande blir en öppen och tillgänglig plats för rekreation och friluftsliv.

Idrottsförvaltningen önskar vara delaktiga i det fortsatta arbetet med att utforma platsen för friluftsliv samt för att säkerställa ytor för discgolfen och skärmflyget.

Stockholms stadsmuseum Kulturhistoriska värden

Området ligger inom Igelbäckens kulturresevat. Igelbäckens dalgång har varit bebyggd och brukad under lång tid. Den är del av ett tydligt järnålderslandskap där ägo- och gårdsgränser fortfarande kan avläsas. Ett antal fornlämningar finns bevarade inom området. Det är både boplatzlämningar, gravfält och agrara lämningar som stensträngar och fossila åkrar.

En stor del av området täcks av Granholmstoppen, en f.d. deponi för schaktmassor som anlades när Järva stadsdelar och tunnelbana byggdes på 1960- och 70-talen. När tippningen avslutats jordtäcktes den och fick en medveten gestaltning med plåtåer, raviner och trädplanteringar. På platsen fanns tidigare ängar och våtmarker. Planområdets kulturlandskap, fränsett Granholmstoppen, är välbevarat och synnerligen värdefullt. Fornlämningarna är skyddade enligt kulturmiljölagen. Till en fornlämning bör också ett så stort

område som behövs för att bevara fornlämningen med hänsyn till dess art och betydelse. Länsstyrelsen avgör områdets storlek. Om föreslagen plan kommer att beröra någon av fornlämningarna måste tillstånd till detta inhämtas av länsstyrelsen.

Stadsmuseets synpunkter

Museet anser att stor hänsyn måste tas till det befintliga ålderdomliga kulturlandskapet och att det vårdas, gärna genom betesdrift, så att det förblir avläsbart för framtida generationer. Genom kontinuerliga och väl genomförda skötselinsatser och planerad information om områdets historia kan en ytterligare dimension av en mångkulturell begravningsplats erhållas.

I detta sammanhang är det viktigt att de planerade anläggningarna inte styckar upp kulturlandskapet så att sammanhangen går förlorade. Museet anser utifrån detta att flertalet av de i gestaltungsprogrammet illustreerade avgränsningarna av de olika "öarna" har alltför starkt markerade gränser i olika former. Avgränsningarnas materialval bör bättre anpassas till den omgivande naturen så att de inte upplevs som påträngande och uteslutande. En maxhöjd på 1,3 m är enligt museets åsikt för hög. Eftersom landskapet mellan öarna ska vara tillgängligt för alla och vara rum för rekreation och "tillfälliga möten" får det inte kännas som dessa mellanrum är passager mellan avgränsade begravningsöar.

Museet anser också att entrébyggnaderna till de olika gravöarna är alltför dominanta i landskapet, de bör ges en form som underordnar sig och är mer anpassad till det omgivande naturlandskapet.

Av de fornlämningar som finns inom området är det bara tre i områdets östra del som direkt berörs av förslaget. Det är RAÄ 407:1-2 områden med stenröjda ytor och fossil åker, samt RAÄ 428:1 bebyggelselämningar efter ett torp, benämnt Jörans torp, som finns med på en geometrisk karta från 1635. Åkermarken har förmodligen tillhört torpet. I planförslaget föreslår man att i RAÄ 407:1-2 ska förläggas en minneslund med askspredning och utsmyckningsplats. Eventuellt ska det också vara plats för kolumbarier. På den senare punkten skiljer sig dock illustrationerna i Gestaltungsprogrammet från plankartan. Stadsmuseet är tveksamt till förslaget då det förmodligen kommer att påverka den fossila åkermarken negativt. Åtgärden kräver tillstånd från Länsstyrelsen.

Det är positivt att de fornlämningar som finns inom planområdet skyltas och vårdas men det är också viktigt att de märks ut på eventuella områdeskartor så att de blir uppmärksammade. På så sätt

får de också ett bättre skydd mot eventuella skador. Det vore också önskvärt att fornlämningarna ges en tydligare markering på plankartan. Planbestämmelserna på plankartan bör kompletteras med att fornlämningarna är skyddade enligt lag, om de berörs måste tillstånd till detta sökas hos länsstyrelsen.

2 km ny väg och ett antal parkeringsplatser kommer att anläggas inom området. De är markerade på plankartan med beteckning som inte finns med i teckenförklaringen vilket bör kompletteras. I planbeskrivningen anges att infart ska ske i sydväst från befintlig väg, där anges även att inga återvändsgator och vändzoner ska anläggas. Det nya vägnätet slutar dock tvärt vid plangränsen i nordväst och sydöst. Innebär detta att biltrafiken är tänkt att ledas ut på vägar som idag inte är bilvägar? Museet motsätter sig bestämt detta, den ena vägen är en del av "Tidens väg" en kulturhistorisk vandring där biltrafik ej ska vara tillåten. Det behövs ett förtydligande hur denna trafik ska tas om hand.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

I samband med programsamrådet för Järva begravningsplats betonade rådet att förslaget var mycket vackert och att idén med de små begravningsplatserna i rekreationsområdet med sin öppenhet måste kvalitetssäkras i ett mycket långt tidsperspektiv och i ett system som bär gestaltungsprincipen över decennier.

I detaljplaneförslaget redovisar stadsbyggnadskontoret en utbyggnad i två etapper där den första delen inleds i de sydöstra delarna för att i ett senare skede även innefatta Granholmstoppen. Det fullt utbyggda förslaget följer visionen i det vinnande förslaget "Öarna" från tävlingen som hölls 2009-2010 och möjliggör en begravningsplats som utformats på ett annat sätt än det i Sverige traditionella.

Området utformas med små, glest placerade begravningsplatser av olika karaktär avgränsade med låga plank eller så kallade ha-ha diken. Vad gäller den senare utformningens stämmer de skapade höjdskillnaderna med en låg stenkäddad mur och ett mjukt släntat dike väl med den öppna landskapsbilden och ett fritt rörelsemönster som både tillåter betande djur på angränsande områden och hindrar dem för att ta sig in mellan gravarna. Rådet ställer sig däremot mer skeptiskt till den avgränsning med plank och portaler som illustreras i förslaget. Den enkla modellen med lågt plank och tunna men breda träportaler saknar den poetiska ton som det vinnande förslaget skissade. Portalerna har i sin enkelhet en allt för klumpig gestaltning som saknar det suggestivt ceremoniella i Kristine Jenssens utformning. Portalerna bör utföras i proportioner och i ett material som ytterligare förstärker känslan av att passera från

rekreationsområdet till en plats som kräver annan respekt, portalerna bör även placeras i förhållande till varandra i ett mönster som skapar en spänning de smäckra konstruktionerna emellan.

Lika viktigt som att tävlingsförslagets vinnande grundton i gestaltningen av de olika elementen genomförs utbyggnadsetapperna igenom är det att begravningsplatsens karaktär behålls genom planbestämmelser som inte möjliggör en senare utbyggnad av gravkvarteren på ett sätt som inte stämmer med de ursprungliga intentionerna.

Skönhetsrådet tillstyrker förslag till detaljplan med ovanstående erinran gällande det vinnande förslagets grundton i byggda element och luftiga landskapsbild.

Råder för funktionshindersfrågor vid stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden

Rådet framför att tillgängligheten till alla delar av begravningsplatserna och till de byggnader som ska uppföras är ett absolut krav. Långa vägar med lutning 1:20 är inte lämpliga, åtminstone krävs det gott om viloplats utefter dessa vägar. Rådet skickar dessa synpunkter även till kyrkogårdsnämndens funktionshinderråd.

Övriga remissinstanser

TeliaSonera Skanova Access AB

Skanova har markförlagda teleanläggningar samt luftledningar inom Detaljplaneområdet.

Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning. Denna ståndpunkt skall noteras i planhandlingarna.

Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Föreningen Rädda Järvafältet

Föreningen Rädda Järvafältet är i huvudsak positiv till det redovisade förslaget. Särskilt välkomnar vi att de restriktioner för friluftslivet som ingick i 2012 års samrådsförslag tagits bort. De planer som nu redovisas innebär inga avgörande begränsningar för friluftslivet, utan kan snarast bidra till att förstärka områdets naturmiljökvaliteter och utan onödiga ingrepp öka tillgängligheten till Järvafältet.

Särskilt värdefulla inslag i förslaget är a/ anläggandet av ett nytt våtmarksområde, b/ bortforsling av vissa förorenade massor vilket minskar tillförseln av tungmetaller m.m. till Igelbäcken, c/ en något ökad tillrinning till Igelbäcken, d/ förstärkta skötselinsatser för att upprätthålla naturvärden genom bl.a. friställning av större ekar och tallar samt e/ minskad instängsling.

Vi vill samtidigt än en gång påpeka att planerna på att använda en del av Igelbäckens kulturresevat för att anlägga den s.k. Stockholmsporten strider mot miljöbalken och därför är oenförbara. För att genomföra de redovisade planerna krävs i praktiken att kulturresevatet Igelbäcken i berörda delar formellt upphävs eller att dispens medges för ingrepp långt utöver vad resevatsbeslutet medger. Skälet är att denna typ av inskränkningar av skyddet förutsätter "*synnerliga skäl*" (Miljöbalken 7 kap. 7§). För att planerna på Stockholmsporten ska kunna betraktas som "*synnerliga skäl*" krävs att miljöbalken ändras (se bl.a. Prop. 1997/98:45, författningskommentarer och avsnitt 4.13.2). Att planerna på Stockholmsporten skulle begränsa begravningsplatsens utsträckning västerut på det sätt som redovisas är därför missledande och felaktigt. Eftersom staden rimligen är medveten om att dessa delar av planerna på Stockholmsporten är i strid med miljöbalken är det besynnerligt att den utsiktslösa planeringen av bebyggelse inom kulturresevatet drivs vidare.

De utmaningar som särskilt måste beaktas i det fortsatta arbetet är, enligt vår uppfattning:

Bullret

I vårt samrådsyttrande 120920 efterlyste vi betydligt mera kraftfulla bullerdämpningsåtgärder än vad som planerades/anlagts längs nya E18 och en eventuell Förbifart Stockholm. Bullernivåer uppemot 60 dBA är oacceptabla inom ett rekreations- och friluftsområde, särskilt inom en begravningsplats i ett sådant område.

Risken för förorening av Igelbäcken

De åtgärder för att motverka läckage av fosfor, andra näringsämnen samt olika gifter som redovisas förefaller förtroendeingivande, men i förvaltningen av begravningsplatsen måste dels ingå ett tillräckligt omfattande, ständigt löpande kontrollprogram (rimligen finansierat i den årliga budgeten för begravningsplatsen) samt dessutom en beredskapsplan om olyckan är framme och de planerade åtgärderna visar sig vara otillräckliga eller inte fungera.

Säkra och lyft fram fornlämningar

I underlaget påpekas att det sannolikt finns ännu inte upptäckta fornlämningar inom området. Hur det ligger till måste klarläggas i den fortsatta planeringen. De kända kulturlämningar som finns i området måste framhävas på ett pedagogiskt och pietetsfullt sätt. (Man bör f.ö. beakta att även Granholmstoppen utgör ett (måhända delvis beklämnande men intressant) monument från en epok i områdets historia.)

Naturskyddsföreningen Stockholms län

Föreningen var kritisk till planprogrammet som föregick det nu aktuella detaljplaneförslaget. I detaljplaneförslaget tillgodoses en del av den kritiken. Kistgravar föreslås inte där det enligt MKB:n är direkt olämpligt t.ex. och nu redovisas också de alternativ till lokalisering av begravningsplatsen man haft och hur man kommit fram till det nu aktuella förslaget. Påverkan på Igelbäcken har studerats och man anser sig kunna klara av att anlägga begravningsplatsen utan att påverka vattenkvaliteten i Igelbäcken negativt. Vidare kommer våtmarksområdet i södra delen av planområdet att restaureras och utvidgas.

Allt detta är givetvis positivt men vi kan inte helt acceptera den valda lösningen. Vi vill fortfarande framhålla att Hägerstalund är ett bättre alternativ. I MKB:ns alternativredovisning framgår tydligt att den strategiska miljöbedömning som gjordes 2003 också kom fram till att Hägerstalund är ett bättre alternativ än Granholmstoppen. De skäl som framförs mot den bedömningen anser vi inte håller. T.ex. hävdas att det akuta behovet av kistgravar gör att man inte kan invänta att motorcrossbanan upphör. Avtalet löper ut i dec 2017, det är alltså bara 2 år kvar innan motorcrossens verksamhet upphör. Vidare menas att det kan finnas ammunition kvar från tiden som skjutfält då ingen djupröjning gjorts och att all mark måste projektilsökas innan markarbeten kan påbörjas. Men sådan projektilsökning bör väl rimligen göras ändå när motorcrossbanan upphör. Sedan finns det även i Hägerstalund problem med höga grundvattennivåer precis som för Granholmstoppen. Även eventuell påverkan på Natura 2000-området i Hansta anges som skäl mot att förlägga begravningsplatsen vid Hägerstalund.

Sammantaget kan vi dock inte se att Hägerstalund skulle vara ett sämre alternativ än Granholmstoppen. Det nu föreslagna området har en väl fungerande rekreativ funktion i Igelbäckens kultturreseervat som skulle påverkas starkt negativt om förslaget genomförs.

Stockholms stad tycks dock ha låst sig för att förlägga begravningsplatsen på Granholmstoppen. För att minimera intrånget

i kulturreseptatet bör man koncentrerara och samla begravningsplatserna så att dessa upptar en mindre yta istället för att sprida ut begravningsplatserna i ett antal öar. Det är förvånande att en sådan arealkrävande lösning valts. I dessa tider av förtätning gäller det att utnyttja marken så effektivt som möjligt, inte minst när det är fråga om en anläggning i ett välfrekventerat kulturreseptat.

En negativ påverkan på rekreatiösmöjligheterna är att biltrafik dras in i området. Flera parkeringsplatser samt bilvägar djupt in i kulturreseptatet är enligt vår uppfattning inte förenligt med reseptatets syfte. Enligt MKB:n ökar tillgängligheten med programförslaget. Detta just på grund av att bilvägar dras fram i området. Vi finner detta resonemang bakvänt.

Begravningsplatsens påverkan på grundvattnet och Igelbäcken måste givetvis studeras mycket noga och åtgärder vidtas så att miljökvalitetsnormer inte överskrids.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Mats Löf, nyttjanderättshavare, friluftssaktivitet

Trots den massiva kritiken från programsamrådet så fortsätter Kyrkogårdsförvaltningen och SBK i samma hjulspår. Det nya förslaget löser inte de stora problemen. Tvärt om. Dom förvärras. Processen har tidigare kännetecknats av osynliggörande eller förminskande av Järva DiscGolfPark. Kyrkogårdsförvaltningen skriver att discgolfbanan, som man benämner Järva DGP, kan samexistera med första etappen. Det är ett omyndigförklarande från KF's sida då jag har varit mycket tydlig med Järva DGP's betydelse och om under vilka omständigheter Järva DGP kan fortsätta existera. Första etappen tar halva Järva DGP's område och andra tar hela i anspråk. Naturligtvis helt omöjligt att driva verksamheten under sådana premisser och Järva DGP går inte att flytta. Järva DGP är Granholmstoppsområdet och som nyskapande, stilbildande och världsomtalad park/idrottsanläggning finns det stora möjligheter att Järva DGP får stora kulturhistoriska värden i framtiden. Begravningsplatsen beskrivs fortfarande som ett antal utspridda öar där friluftslivet kan samexistera i mellanrummen när sanningen är att det är tätt mellan gravkvarteren ("öarna") och de större mellanrummen är branta sluttningar med tät skog helt omöjlig att använda till någon typ av verksamhet. Förslaget tar död på Järva DGP och övrigt friluftsliv och därför, för Stockholms bästa, ska planerna stoppas och begravningsplatsen ska anläggas på annan, mer lämplig plats.

Det nämns att Järva DGP har ett nyttjanderättsavtal men inte att ett tomträttsavtal också ingår i verksamheten. Klubbhuset Villa

Albastro beskrivs som en restaurang som inte har någon direkt koppling till verksamheten. Villa Albastro är en stor del av Järva DGP. Järva DGP byggde Villa Albastro år 2005.

Järva DGP är under stark utveckling med Innova Europe som delägare och arrangör av European Masters. Många mål som jag satte upp för 20 år sedan har uppfyllts och vi fortsätter att utveckla och förfinas för att bidra med en park- och idrottsupplevelse för lokalbefolkningen och tillresta besökare från hela världen.

Se även bifogad PDF: Lögnaktig, destruktiv och tjuvaktig arkitektur. Övrig kritik hänvisar jag till Jonas Löf's skrivelse till detta plansamråd.

Utöver Mats Löfs yttrande bifogades även en tidigare inkommen skrivelse med kritik mot planprocessen och tävlingsförfarandet.

Fortum Distribution AB

Åtgärder i Fortum Distribution AB:s befintliga anläggningar utförs efter beställning till Fortum Distribution AB samt bekostas av byggherren.

Fortum Distribution AB har 110kV kablar i området. Urdrifttagna kablar skall tas bort och saneras i fall de exponeras, driftsatta kablar kan flyttas ifall de ligger i konflikt med planen. Dessutom finns i planens sydvästra del och södra kant 0,4kV kablar som kan behöva flyttas om planen genomförs.

I övrigt har vi ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el.

AB Fortum Värme

Fjärrvärme

Hänsyn måste tas till befintlig fjärrvärmeledning inom området. Vidare utredning får visa om behov av flytt finns.

Undermarksanläggningar

Inom detta område finns undermarksanläggning. Vid eventuella aktiviteter som innebär sprängning, fullborrning, linsågning, hydralspräckning eller bergspräckning ska Fortum kontaktas för godkännande.

AB Hjulstahem

AB Hjulstahem (Bolaget) är ett helägt dotterbolag till Einar Mattsson Fastighets AB. AB Hjulstahem äger fastighetsbeståndet i Hjulsta. Som ombud för Bolaget framförs följande avseende rubricerat förslag.

Bolaget ställer sig generellt positiv till samrådsförslaget. Vi ser en möjlighet att stärka sambandet mellan Hjulsta och Järvafältets naturområden. För att minska barriäreffekten av E18 är det viktigt att Övergångarna blir attraktiva, lättorienterade och inte ger långa omvägar. Detta för att både boende, men även de som reser kollektivt till begravningsplatsen och naturområdet ska bli mer tillgängligt. Vidare behöver Övergångarna söderifrån ansluta till de i planförslaget redovisade gång och cykelbanenätet så att det blir lätt att hitta till målpunkterna. Vi önskar att möjliga anslutningar som uppfyller dessa kriterier illustreras i detaljplanen.

Övriga, ej sakägare

Carl Ulvinen

Jag bor i Göteborg och jag finner det mycket underligt hur jag som göteborgare känner mitt såpass provocerad av hur förminskar Järva discgolf park till något lägre än en simpel pulka backe.

Det är fruktansvärt rent ut sagt.

Det är en historiskt anrik och mycket viktig plats för svensk och internationell discgolf. Hur ni ens fått idén om att göra om denna heliga discgolf park som sprider glädje åt tusentals utövare varje år till en kyrkogård är både befängd och absurd.

Denna ombyggnation skulle vara pilen i hjärtat av svensk discgolf och närmast en krigsförklaring emot alla fredliga rekreations utövare och proffs.

Jag hoppas verkligen att ni tänker om och faktiskt värdesätter den underbara fristaden av den högsta internationella standarden som finns och skapats där.

Ta European Masters som hölls på Järva DGP i år.

En så simpel sak som att SVT direkt sänder finalen där de bästa spelarna ifrån hela världen har vallfärdat för att få spela på den episka Järva banan bör vara nog för att höja den över en simpel pulka backe.

Ärendet synes simpelt i mina ögon, gör om och gör rätt för går det här förslaget igenom har ni berövat många på dess historia och framtid.

Ludvig Sund

Jag förstår inte hur tankarna går när man planerar att riva upp Europas bästa discgolf bana som ger friskvård åt tusentals individer årligen. Tänk till innan det är försent!

Morgan Elvinsson

När det gäller den där begravnings idén ni har på granängstoppen. Lägg ner. Tänk om hitta ett annat ställe.

Kristian Bengtsson

Hur går tankegångarna när man har för avsikt att stänga en världsunik sportanläggning som världsstjärnor anser vara bland dom fem bästa dom någonsin har spelat på och istället anlägga en begravningsplats?? Jag har under lång tid försökt greppa detta men det går verkligen inte. Det vore tragiskt för Stockholm som idrottsstad att välja detta spår.

Ylva Lagerqvist

Så ni har inte gett er, till varje pris vill ni hindra oss boende i Hjulsta från att kunna promenera ut på Järvafältet, som pensionär har ni redan gjort vägen så mycket längre ut på fältet, och nu skall ni golva oss med att spärra vägen ut på fältet med en gravplats! Så vi skall kissa våra hundar där på gravarna???

Jag har varit i kontakt Karin Söderling i ärendet. Jag är övertygad om att de personer hon refererar till i Södra Järva som varande positiva till begravningsplatsen här (jag bor i Hjulsta) är sådana som aldrig promenerar där! Hon verkar inte heller ha någon uppfattning om de promenad avstånd det handlar om. Redan från början när ni informerade om E 18's dragning och att det skulle bli lättare att ta sig till Järvafältet ljög ni. det har blivit en längre väg att gå, samt farligare eftersom vi tvingats gå tillsammans med byggtrafiken i alla år, nu kommer det alltså fortsätta så! Att promenera med hundarna på en begravningsplats är inte ett lockande alternativ! Discgolfen har varit ett strålande bra promenad område som har skötts toppen! Men ni bryr er inte om oss här i Stockholms ytterkant, vi räknas väl inte! Jag och mina promenerande vänner är mycket arga på er!!

Sebastian Trygg- Svensson

Hur i hela friden kan ni välja att lägga en begravningsplats i ett av Stockholms viktigaste rekreationsområden. Är ni helt från vettet? Det måste finnas mycket bättre platser i området som inte används av i närheten lika många personer varje år?

Johan Björklund

Jag tycker att detta är att gå bakåt i utvecklingen av ett modernt samhälle. Här främjas en begravningsplats på ett område som är uppskattat av människor från hela världen. När SVT i år visade den första livesändningen i världen gällande discgolf så blir man stolt som discgolfare och idrottare, men lika ledsen och besviken blir jag när jag hör att banan hotas av en begravningsplats. Begravningsplats? Det måste finnas betydligt fler områden för detta

ändamål. Discgolf är en sport som är på gång och spås bli jättestor inom kort. Snälla ni! Låt inte detta hända. Låt istället den yngre generation få en chans att prova på och bibehålla denna underbara sport.

William Gummesson

Jag har hört att man planerar en begravningsplats på Järvafältet kring Hjulstakorset.

På Järvafältet finns för närvarande kanske världens bästa anläggning för frisbeegolf (Järva Discgolf Park). Frisbeegolf är en ypperlig aktivitet för barn och ungdomar, framförallt lockar den de grupper som tidigare inte sökt sig till sport eftersom den är såpass lätt att lära sig och inte kräver något större fysisk ansträngning för att spela. Trots detta får man bra motion genom att gå runt banan och kasta på så få kast som möjligt, man är trots allt ute och går några timmar.

Jag som fritidsledare på somrarna brukar flera gånger per sommar åka ut med min grupp ungdomar för att spela. De flesta har aldrig spelat tidigare och vissa har det sommaren innan, men gemensamt är att det alltid är uppskattat! En begravningsplats skulle helt förstöra denna aktivitet för så många personer, inte minst våra ungdomar och därför ber jag er tänka om gällande detta.

Per Örtlund

Ni måste skoja att ni har tanken att bygga en begravningsplats här? Detta är en en, om inte världens bästa Discgolfbana och ni vill bygga en begravningsplats här. Jag hoppas ni hör själva hur himla dumt detta är!

Hela världseliten är här årligen och hyllar Järva Discgolfpark som en av världens roligaste banor och en av höjdpunkterna på tävlingssäsongen! En begravningsplats kan man ju ju bygga på många andra ställen! Förstör ej våran bana!

Niklas Rönnblom

Har under en längre tid varit intresserad av disk golf, en sport som tillåter mig och mina vänner att träffas och spela tilldammans trots att vi ligger på olika nivåer. Intro tröskeln till denna sport är 130kr för en frisbee. Att nu höra att denna plats på järva kan försvinna för att ge plats åt något monumen känns tråkigt. Är det verkligen värt att ta död på denna samlingsplats för lätt motion. Jag och mina kompisar kommer då att tappa vårt gemensamma intresse och bli mer beroende av att träffas enbart via onlinespel som är vårt andra gemensamma intresse.

Emil Bygde

Jag vet inte vart jag ska börja... Kanske med att förklara att jag är helt oförstående. Jag är oförstående till hur denna process går till, som mynnar ut i att denna charad fortlöper, trots massivt motstånd och avsaknad av positiv respons. Jag är oförstående till att norra delen av Järvafältet, som ligger föremål för ett långtgående projekt med mål att skapa liv och rörelse, ska husera en gigantisk begravningsplats. Jag är oförstående till den arrogans och rasism som ligger till grund för att sätta en multikulturell begravningsgård ovanpå den övervuxna högen med skit som blev över efter miljonprogrammets framfart. Jag är ännu mer oförstående till projektets kapacitet att nämna detta för de lokala religiösa grupperna (eller för den delen informera om projektet alls). Vid en rundringning till moskéerna i närområdet 2012 var det ingen som visste att det ens fanns en plan, än mindre att när man väl erbjuder dessa minoritetsgrupper en närbeliggande begravningsplats, så är det ovanpå en soptipp... Man brukar säga "kill your darlings" så nämner inte ens mina åsikter kring hur detta hotar Järva Discgolf Park. Men med tanke på hur arbetet kring detta projekt skiner utåt, så kan man inte låta bli att undra vem Discgolf-Sverige har gjort förbannad, då det nästan verkar personligt.

Anders Åkergren

Det vore fruktansvärt om Europas bäst underhållna och finaste discgolfbana får gå till spillo för att lämna plats till en kyrkogård.

Henrik Rydén

Vad är det för rent vansinne ni håller på att planera? Att förstöra detta fantastiska friluftsområde med en begravningsplats!? Att området innehåller Sveriges i särklass vackraste och kanske också mest utmanande discgolfbana som varje år lockar spelare från hela Sverige, Europa och världen, till Stockholm/Kista borde vara skäl nog att tänka om. Jag har ganska ofta förmånen att jobba i Kista och kan då ta cykel från hotellet och bara 10 minuter bort hitta denna idyll mitt i storstadsmyllret. Att jag är inbiten discgolfare lyser säkert igenom. Discgolf är en av världens mest växande sporter just nu och är en väldigt lättillgänglig och billig motionsform som borde prioriteras i dagens stillasittande samhälle. Det jobb som bröderna Löf lagt på att skapa detta fantastiska område skall bara svepas bort och ett täcke av sorg skall läggas över området? Det vore enligt mig tjänstefel av Stockholms stad att göra detta! Om man nu ändå vill ha en kyrkogård i området så finns det ju gott om ytor runt om, men bevara Järva DGP!

Mange Schmidt

Hej, Anton!

I din artikel i DN idag gällande de vansinniga planerna på att bygga en begravningsplats på en gammal soptipp glömdes den utomordentligt väl fungerande verksamheten Järva Discgolfpark bort helt. Mats Löf som driver discgolfparken har tillsammans med sin bror, som är landskapsarkitekt, skapat den vackra plats som Järvafältet är idag. Det är alltså deras idoga och mycket väl utförda arbete som gjort att fältet är så vackert idag, ingen slump eller kyrkogårdsförvaltning ligger bakom det vackra landskapet. Discgolf är en ständigt växande sport som drar levande och aktiva människor till Järvafältet och banan är av yttersta världsklass med en sk Majortävling med hela världseliten nu senast i bagaget. Varför bygga bort denna fina verksamhet? Utöver detta finns det stora problem med att Granholmstoppen ständigt sjunker och är i rörelse, vilket är mycket olämpligt för en begravningsplats. Man kan dessutom verkligen fråga sig, vem vill begrava sina döda på en gammal soptipp? Jag ser ett vansinnigt dyrt ramaskri framför mig: Stockholms stad bygger muslimsk begravningsplats, på soptipp. Tack för att du belyser denna galna historia i DN men det vore verkligen uppskattat med en ännu mer nyanserad bild av det hela. Du är välkommen att kontakta mig på denna mailadress om du behöver ytterligare kontakter eller information i frågan.

Jag cc:ar detta mail till stadsbyggnadskontoret som även de bör få upp ögonen för det vansinniga i detta projekt.

Mikael Svensson, Lärare i idrott och hälsa och ordförande i IK Ymer Frisbee

Jag vet att ni med all rätt översköljs av brev från oss som tycker att Järva begravningsplats är en osedvanligt dålig idé. Man kan ju argumentera och utreda i all evinnerlighet, men ibland behöver det inte vara så svårt:

- Anläggandet av begravningsplatsen skulle kosta 4-5 gånger mer än en vanlig begravningsplats
- Man skulle förstöra en helt fantastisk befintlig plats för idrotts-, friskvårds- och friluftsverksamhet (Järva Discgolfpark) som kommer så många människor tillgodo.
- Marken är "långt ifrån idealisk" för en begravningsplats.

Alltså föreslår jag i det sunnda förnuftets namn att ni från och med nu lägger tid, kraft och utredningsresurser på andra, mer förnuftiga alternativ till framtida begravningsplatser.

Patrik Zetterberg

Politiker håller på att döda en levande och växande idrott (discgolf) och förstöra en enskild företagares verksamhet.

Jag bor i området och spelar på banan flera gånger varje år och gjort det i över 15 år. Jag har sett discgolf gå från en friluftaktivitet till en sport med sponsorer. Idag kommer spelare från andra länder för att kasta frisbee på Järva DiscGolf Park. Då den har blivit en av de bästa banorna i Europa. Den bästa i Sverige.

Mats Löf som driver Järva Discgolf Park har byggt upp verksamheten till världsklass och gjort området till attraktivt, får efter lång tid (ca 20 år) av blod, svett och tårar, respektlöst se sig köras över av staden.

Blir det en begravningsplats i på aktuellt område så förvandlar man en plats fylld av liv och glädje till en plats fylld av död och sorg.

En begravningsplats behövs, men det MÅSTE finnas en bättre placering av denna.

Michael Ohlsson

Jag har ett par funderingar och tankar kring detta projekt. Jag börjar med funderingar: 1. Kostnad för denna begravningsplats skulle bli 4-5 gånger högre än normalt, hur har ni tänkt att finansiera detta? 2. Genom att skapa en begravningsplats så begränsar ni folks möjlighet att fritt gå runt i ett underbart naturområde, - det känns inte bra för de flesta och gå runt och "njuta" av naturen på en begravningsplats, varför har ni vald granholmstoppen (tidigare tipp!) som även är instabil med marksättningar på flera cm varje år? 3. Varför jobbar ni aktivt för att förstöra Sveriges (en av de bästa i Europa) bästa discgolfbana? Som får varje år nya människor att röra på sig mer i naturen än tidigare. Det finns bättre lämpad ytor som idag inte används varje dag av fritidsutövarer! Jörvafältet har många sådana platser som man kan etablera en begravningsplats på. Så jag ställer frågan igen, varför GranholmsTIPPEN?

Jose Carlos Esparza La Torre

Jag skulle vilja dela med mig av de synpunkter och åsikter jag har angående begravningsplatsen på Granholmstoppen.

Först vill jag börja med att poängtera att jag inte är emot en begravningsplats. Däremot är jag emot att en sådan ställs upp på Granholmstoppen.

Anledningarna är många.

Jag är ungdomstränare i Järva DiscGolfclub. Vi har, tillsammans med parken, skapat ett projekt som heter Järva Ungdomssatsning som går ut på att locka ungdomar från närliggande områden för att de ska lära sig att spela DiscGolf. Efter ett år med projektet så kan vi inte annat säga att det har varit en succé. Vi har nu ca 20 nya ungdomar i föreningen och de flesta kommer från grannskapet. Vår ambition att ge dem och många fler ett alternativ, är nu hotat av begravningsplatsidén.

Jag förstår att det behövs en begravningsplats. Men hur kan det vara rimligt eller moraliskt försvarbart att ta en plats där det pågår många etablerade verksamheter, som om något har satt Järva på kartan inte bara i Sverige men också på den idrottsliga internationella scenen? Varje år kommer tusentals besökare till Järva DiscGolfPark för att utöva en mycket snabbt växande idrottsform. Internationella gäster uttrycker alltid en enorm uppskattning och vill alltid återvända till denna bana i världsklass.

När denna historia startade så menade man att en begravningsplats skulle dela plats med rådande verksamheter. Så informerades detta ut till invånarna. Det var lätt att syna att detta inte är genomförbart och trots att stadsbyggnadsnämnden påpekade att denna missvisande information skulle utgå från handlingarna, så fortsatte duperingen av medborgarna i grannskapet. När jag vid det sista samrådsmötet ställde frågan ifall DiscGolfen på sikt skulle försvinna så kunde lögnerna inte längre hållas undantryckta. Ja, att informera att DiscGolfen ska vara med när grundtanken är att den inte ska det, är för mig en lögn.

Sen har vi det faktum att denna park har i snart 20 år, sköts om minutiöst till det paradiset som det är idag. Det är inget som har växt upp av en slump. Att roffa åt sig platsen genom att föra folk bakom ljuset är inget annat än ren ockupation. En metod som inte har plats i det demokratiska samhälle som vi svenskar så stolt säger att vi har.

Utöver detta så är det ingen nyhet att Stockholmarna kommer att bli många miljoner fattigare om detta genomförs. Marken som parken vilar på är ju inget annat än en soptipp med schacktmassor och byggrester från miljonprojekten samt tjocka lerlager innehållande en massa vatten. Med andra ord är området inte ens lämpad till att begrava människor i.

Dessa skattepengar borde läggas där de gör nytta. En vacker begravningsplats skulle med en ekonomisk fördel kunna utföras i Hägerstalund. Övriga pengar borde gå till att rusta upp närområdena och på det vis vända statistiken över misslyckade projekt för

Järvalyftet.

Låt inte Järva Begravningsplats på Granholmstoppen bli ytterligare ett sådant projekt!

Christer Wålegård

Jag har försökt bilda mej en uppfattning om planerna på att bygga en gravplats på och runt den s.k. Granholmstoppen på Järvafältet och blir rent ut sagt förbannad! Gravplatsen kommer förmodligen att bli den dyraste i Sverige någonsin, kanske den dyraste i norra Europa! Jag har tagit promenader runt hela området flera gånger i veckan under flera års tid och att förstöra denna underbara plats verkar ju fullkomligt vansinnigt och besinningslöst! Jag har inte sett några kalkyler på hur mycket bara torrläggningen av våtmarkerna kommer att kosta, men med tanke på att en höstpromenad i området fordrar vattentäta höga skor eller t.o.m. stövlar, man sjunker ner flera cm även på högre gräsbevuxna delar, så begriper dom flesta att detta kommer att förstöra mycket och bli dyrt! Eftersom Granholmstoppen årligen sjunker med 0,5-2 cm kommer ju ingen byggnation att kunna stå kvar utan att skadas på bara några få år, något jag inte förstår att arkitekter och ivrare för begravningsplatsen inte förstår! Var har logiskt tänkande och sunt förnuft tagit vägen? Massor av folk kommer också att bli av med sitt rekreatiomsområde där man nu promenerar, joggar, rastar hundar, spelar disk golf, glidflyger, åker skidor, cyklar m.m. Skolorna i regionen använder området till sina sportaktiviteter och massor av ungar kommer ut i naturen på ett sätt som inte skulle skett annars! Var finns logiken och det sunda förnuftet att förstöra detta? På Granholmstoppen ligger också Järva Discgolfpark, en park som jag personligen anser är en av Stockholms vackraste! Det har tagit 20 år för banans grundare att anlägga parken, och man kan se honom klippa de böljande gräsmattorna och arbeta med vegetationen under stora delar av året för att fattigmansgolfarna, eller som de ska tituleras, discgolfarna och vi andra motionärer ska få en naturskön upplevelse! Discgolf är en av världens snabbast växande sporter och ungdomar strömmar till oavbrutet, så även i Sverige! I detta land har vi två (2) banor av internationell toppklass, en i Skellefteå och en på GRANHOLMSTOPPEN! Har det undgått någon att öppna Europeiska mästerskapen spelades här under en skön vecka i somras? SVT-play och Finska YLE sände live från tävlingarna plus att några tv-bolag(Amerikanska) med specialinriktning på just discgolffen också gjorde program för internettittare. Jag hörde en intervju med Paul McBeth där man frågade om vad han tyckte om banan i Stockholm...en av världens bästa, kanske den bästa sa han – och vackraste!! Stockholms stad var med och sponsrade tävlingarna.....så var finns det SUNDA FÖRNUFTET OCH LOGIKEN? Ska Sveriges bästa bana begravas? Varför måste man

välja att bygga en begravningsplats just här? Självklart finns det bättre lämpade ställen att anlägga en sådan på! Allmänheten har inte riktigt fattat innebörden av bygget ännu, att den också kommer att förstöra deras närområdes lunga inom kort! När folket runtomkring i närområdet har fattat kommer det att bli ett ramaskri!! Jag tror inte att detta mångmiljonprojekt kommer att uppskattas av skattebetalarna, vederbörande inberäknad. Och som vanligt kommer det att kosta avsevärt mycket mer än vad kalkylerna talar om. Pratar vi förresten om miljoner? Ligger inte miljardtermen bättre till hands? Så vad är då logik och sunt förnuft i detta fall? JO, LÄGG NER PLANERNA PÅ EN BEGRAVNINGSPLATS PÅ OCH RUNT GRANHOLMSTOPPEN!! En stor anledning till att jag fortfarande bor kvar i området är just Järvafältet, på promenadavstånd från min bostad. Låt det vara som det är, en begravningsplats kan inte accepteras, området är till för LEVANDE MÄNNISKOR!!

Andra yttrandet 14/12

Har tidigare kommenterat byggandet av begravningsplatsen och är mycket negativt inställd till detta och blir ännu mer skeptisk när jag hör kommentarer från boende i området där man blir mer och mer ilskna över att vårt fritidsområde kommer att förstöras. Eftersom religion kommer att bli indraget i byggandet kan det ju få mycket tråkiga konsekvenser inte bara människorna som bor i området, utan även för Stockholm som stad. Vi vill inte ha fler upplopp, bilbränder och annan förstörelse! VI har fått nog av sådant och jag kräver faktiskt att beslut tas om att lägga ner planerna på begravningsplatsen i detta område! Dessutom är ju den nuvarande discgolfbanan en attraktion för spelare från hela världen och förstärker ju den positiva bild av Stockholm som vi vill ha av staden (mottot världsbäst), vilket inte går att på något sätt snacka bort, speciellt inte om ett begravningsplatsbygge får helt motsatt effekt.....för att inte tala om den oerhörda kostnaden!

Numan

Järva begravnings plats förslag jag tror inte de går inte om ni titta på Irak eller syrien tank situationen där också kristna ock muslimer och andra religionen.

Martin och Ingegerd Michel

Rör ej Järva discgolfpark.

Selamawit Yemane

Jag röstar nej till byggnad av en begravningsplats.

Urban Gustafsson

Det är fel att driva bort folklig aktiviteter, för de som lämnat in. De som är döda ska inte kräva plats ifrån livet.

Mohamal Khayre Teylam
Jag vill ha begravningsplats.

Amin Ahmed Abdullah
Jag vill ha begravningsplats.

Ali Sercanli
Jag tycker mycket bra att ha.

Cufer Cigel
Jag tycker bra, islam människor kan också komma.

Hasan Cirik
Jag tycker mycket bra.

Abukar Hussen
Jag tycker bra.

Arlam Ahmed
Jag tycker att det är en bra idé.

Güley Tasci
Vi vill ha begravningsplats i Järva.

Osman Tasci
Vi vill ha begravningsplats i Järva.

Celal Yilmaz
Vi vill ha begravningsplats i Järva.

Liban Osoble
Jag tycker bra.

Mohamed Ali
Jag vill ha.

Mohamed A Hersi
Jag till muslimsk begravningsplats i Järva friområde.

Mohamed Said
Det går bra och det vill vi ha.

Hassan Abdullah Izz
Ja man behöver en begravning.

Elmi Camiye Abdullah
Jag vill ha begravningsplats.

Jira Jama On
Det är bra att bygga begravningsplats i Järvafältet så fort som möjligt.

Manci Kelifer
Ja, det behövs!

Alam Shabial

Jag vill ha begravningsplats.

Mohammed Ihabi Fatlah

Jag väntar den begravningsplats.

Ahmed Ditriye Barde

Ja man behöver en begravningsplats.

Anas Abdi

Jag vill ha begravningsplats i Järva friområde. Jag säger ja till begravningsplats. Ett stort ja!

Hibo Hemud

Ja, vill ha.

Omar Abdi

Ja man behöver en begravning i Järva eftersom det är närmare.

Sofia Muhamed

Ja, vill ha.

Abdulkadir Gelle

En begravningsplats behövs.

Abdi Hussein

Ja, det är väldigt viktigt.

Asha

Jag vill ha begravning.

Ahmed Said

Ja det tycker jag att det är bra idé.

Yousef

Vi vill begravningsplats i Järva.

Mustafa

Jag vill ha begravningsplats.

Yasir

Jag vill ha begravningsplats.

Maxame

Jag vill ha begravning här.

Abdi Mohomed

Jag vill ha begravning här.

Shamis Omer

Jag vill att det ska byggas en begravningsplats.

Aziza Abdella

Jag vill att det byggs en begravningsplats.

Bashir Hayle Omar

Jag vill ha.

Fadumo Hussein Ahmed

Ja, till samråd för begravningsplats i Järva friområde. Tack ska du ha.

Ismail Mustafa

Vill ha begravningsplats.

Abdulahi Warsame

Jag tycker att behöver att det ska bli muslimsk begravning i Järva fältet.

Mussa Ismail

Det vore bra om vi som muslimskt ska ha stor yta till begravningen här i Sverige och här i Järfälla. Tusen tack.

Jusaf Abdi

Vi vill ha begravningsplats i Järva? Vi har väntat länge på detta.

Abdullahi Yashir Hassan

Vi behöver begravning.

Ali

Jag vill ha.

Duran Musse

Jag vill ha begravningsplats.

Adan Farah Osman

Jag behöver för begravningsplats i Järva friområde.

Ali Saleh Ali

Jag behöver begravning.

Malud Musse Hersi

Begravning är viktiga till muslimer.

Boukris Abdelubhed

Jag vill ha.

Dega Hassan Said

Jag vill begravningsplats.

Abdulkarim Adam

Jag tycker att det ska vara begravningsplats för muslimer.

Mahdi Hussein

Jag behöver.

Ahmed Ali Mouhad

Jag behöver.

Liiban Jira

Vi behöver begravningsplats.

Yahya Farah

Jag behöver gärna en begravningsplats.

Asha

Jag behöver.

Aran Khashawi

Väldigt bra. Det blir mer internationellt och kulturellt. Men folk kan ha tillgång i närområdena.

Amin

Jag tror att det är viktigt för Järva boende så jag behöver.

Asma

Jag vill att det ska finnas begravningsplats.

Hussein

Alla behöver någonstans att begravas, vi muslimer är också en del av samhället. Då behöver vi sådan plats.

Ali Said

Jag vill ha begravningsplats.

Mohamed Elquelhi

Det är bra om ni ska fixa begravningsplats till mina bröder och systrar.

Asha Mohamed

Jag behöver.

S. Ania

Jag behöver.

Alan Ahmed

Jag behöver en plats och bo när jag dör.

Alania M Behh

Jag behöver b.plats.

Khadia Ahmed

Jag behöver begravningsplats i Järva.

Ermiyas Adhanom

Jag tycker det är bra att ni har öppnat det här för alla.

Fensal Bedel

Jag tycker att muslimska ska ha ett begravningsområde här. Det är viktigt för alla muslimer i Järvaborna.

Sahane Mohamed

Jag anser att det är viktigt en begravningsplats här i Järva.

Mohammed Sadek

Jag vill ha en begravningsplats.

Mohamed Abukar

Det behövs faktiskt! Jätteviktigt!

Rami Beuhid

Jag vill ha en begravningsplats.

Idris Orvchan Ulusoy

Jag står för en ny begravningsplats.

M. Nail

Vi behöver begravningsplats.

Nabeel

Självklart, och jag föreslår att vi måste ha plats till muslimer, som separat menar jag.

Saleh Suleman

Jag behöver.

Yusuf Said Yusuf

Vi/jag behöver begravningsplats i Järva område.

Josef Wajciechowicz

Jag vill ha en begravningsplats.

Mohamed Abshii

Jag behöver begravningsplats.

Dahir

Vi vill ha en begravningsplats för muslimer.

Aweys Maalin

Jag behöver begravningsplats.

Hakhi Candemir

Ja tack.

Abdirahman Ahmeed

Begravning är i stor behov bland oss Jag behöver begravningsplats.

Mehmet Ergün

Vi behöver begravningsplats Tensta.

Halima Abdi Mumin

Jag vill begravningsplats.

Abdi Klader Hassan

Jag vill ha begravningsplats här i Tensta.

Madina Ahmed

Jag vill ha begravningsplats.

Saynab

Jag vill ha begravningsplats.

Abdirahman Mohamed

Vi vill ha begravningsplats.

A. Hassan

Jag till begravningsplats till Spånga.

Hirey Roble

Det är jättebra att området får en begravningsplats. Järvaområdet växer och många människor flyttar hit. Begravningsplatsen skall underlätta för många Järvaboenden och begravs sina nära och kära till närare. Hoppas och önskar att ni hänsyn till våra önskemål.

Souad

Jag vill ha plats.

Hassan Meygag

Vi har en stor behov av en begravningsplats på nära som möjligt.

Faduma Mahame

Jag behöver.

Abdullah Mohamed

Jag behöver begravningsplats.

Haklu Kuzey

Tenstabon behöver begravningsplats.

Mohamed

Jag tycker en begravning behövs så nära som möjligt när det finns behov av det. När det gäller religiöst sätt är det bra xx om religion intresset kommer överrens.

Jallow Salieu

Jag behöver begravningsplats i Järva friområde.

Ömer Mercil

Vi behöver begravningsplats Tensta.

Mahamed Mohamuh

Jag behöver.

Ömer Gavgaci Oglu

Vi behöver begravningsplats Tensta.

Shire Hassan limi

Jag vill ha begravningsplats.

Mehmet Gö

Jag som bor i det här område önskar att ordna en begravningsplats här i Tensta eller området.

Hussan

Jag behöver.

Ali Mohamed

Det bra.

Yusuf Jima

Jag behöver.

Mahad Mohamad Jama

Jag behöver begravningsplatsen.

Mahir Roger

Ja tack.

Bashir

Jag vill ha begravningsplats i Järva friområde.

Khalif Mahommed Ali

Jag vill ha begravning i Järva.

Mukabbir Hussain

Jag vill ett begravningsplats i Järvafältet.

Mohamed Ali Diriye

Jag tycker begravningsplats bra.

Beshir Abdi

Jag behöver begravningsplats i Järva friområde.

Adan

Jag vill ha begravningsplats i Järva.

Abdi Dualeh

Det är mycket bra då!

Fadi Al-Mughrabi

Jag tycker det blir jättebra.

Said Mohammed Farah

Jag vill ha begravning.

Mohammed Jania

Jag vill gärna.

Abdi Abdalla Hassan

Jag vill att det ska finnas begravningsplats i Järva friområde och det är jätteviktigt för alla.

Ikan Abdikordiv

Det är bra med begravningsplats.

Mohammed Mohammed

Vi behöver att det ska bli en muslimsk begravningsplats till Järvafältet.

Mohammed Ibrahim

Vi vill ha islam begravning i Järvaområdet tack!

Ibro Aganovic

Det är bra.

Mohammed Yosuf Behe

Vill ha rätt att hitta begravning. Vill ha begravning.

Aden Mohamed Ali

Bra.

Amdarus Hussein

Vill gärna islamsk begravningsplats, det blir bra.

Rizah Majakovic

Det är bra idé att få begravningsplats.

Abdullahi Ahmed Elmi

Jag tycker att det ska bli muslimsk begravningsplats i Järva friområde.

Samatar

Jag tycker att begravningsplats bör vara nära till västerort.

Ali Musse

Ja, vi behövs.

Okänd

Ja, vi ska ha den.

Payman M

Jag vill gärna att det ska finnas en begravningsplats vid Tensta. Jag bor i Tensta. Tack.

Okänd

Nej tack.

Carina Masreliez Kvarnberg

Nej, nu får ni ta och lägga ner. Nu är jag så förbannad att jag kokar. Ni som inte bor här ska inte bestämma om någon jäkla begravningsplats. Ni får hitta ett annat ställe. Ni har inte ens frågat oss som bor här vad vi vill och tycker och sedan komma och försöka förstöra det finaste vi har. Det här är det enda grönområde vi har, vår enda lilla oas där vi cyklar, promenerar, har utflykter och

njuter. Det enda ställe dit vi kan gå där vi inte behöver höra någon trafik och ta en paus från alla människor.

Ni ska inte komma här...ni som redan bor vackert vid grönområden och bestämma och besluta över våra områden. Det kan ni glömma. Ni rör inte vår natur. Ge mig namn på ansvariga politiker så ska jag gärna besöka dem personligen och säga vad jag tycker, och självklart många andra med mig. Har inte hört EN ENDA som tycker förslaget är bra, det säger väl rätt mycket. Snacka om ogenomtänkt, oplanerat, vansinnigt och idiotiskt förslag. Lägg ned...glöm det !!!!

Från dialog:

Blir oerhört frustrerad när politikerna tar beslut ovanför våra huvuden. Ingen har frågat oss som bor här vad vi tycker. Vi vill inte ha någon begravningsplats på Järva. Vi vill ha våra orörda hagar, ängar och stråk kvar. Hitta en annan plats och fråga medborgarna innan. Förbannad!

Johan Davidsson

Under de senaste femton åren har jag spenderat en stor del av min fritid med att spela discgolf på Järva discgolfpark. En sport som utöver nöjet med sporten gett mig mycket motion och tid att njuta av det landskap som Mats Löf har skapat.

Järva discgolfpark räknas som en av de bästa banorna i världen och det är ofta som jag möter folk på banan som rest till Stockholm enbart för att spela där. De flesta av dessa är från Sverige och andra nordiska länder men även från andra länder världen över. Tidigare i år var banan värd för European Masters vilket är en av de fyra största tävlingarna globalt för denna sport, det pekar på hur högt ansedd denna bana är. En tävling som direktsändes av både SVT och finska YLE.

Discgolf är en sport som alla kan utöva oavsett inkomst, en disc kostar från ca 80 kronor och därefter är det bara att spela. Det är något som gör att alla som bor i närheten kan utnyttja banan utan att behöva lägga de summor som många andra aktiviteter kräver.

Nu har jag fått reda på att Stockholm stad vill anlägga en begravningsplats som ska ligga precis där discgolfbanan ligger trots att det finns gott om utrymme att förlägga den till delar av Järva som inte skulle påverka banan. Det skulle medföra att Järva discgolfpark var tvungen att läggas ner och att vi som spelar inte skulle ha någon alternativ plats att utöva vår sport på som håller samma klass som den nuvarande banan. Att begravningsplatsen dessutom enligt kyrkogårsförvaltningen skulle bli fyra till fem

gångar dyrare att anlägga än en normal begravningsplats talar också för att det är fel plats att anlägga den på.

Jag vill med det här mailet lägga in min protest mot att begravningsplatsen byggs på den plats som idag används av Järva discgolfpark.

Arne Johansson, Nätverket Järvas Framtid

Det är svårt att beskriva hur upprörd jag och många med mig blir över att detta projekt rullar vidare. Vi har tidigare deltagit i en namninsamling med över tusen underskrifter och hade uppenbarligen därefter invaggats i en falsk förhoppning att projektet somnat in och inte skulle lämna ritborden. Planerna för en begravningsplats på Järva fältets viktigaste friluftsområde är en förolämpning mot Järvas invånare, som trots allt borde sättas först. Det har dessutom hela tiden funnits ett alternativ vid Hägerstalund som inte är lika centralt för de 60000 runt Järva fältet.

Robin Bernhoff

Det är med bestörtning och vrede som jag läser om Era planer på att förvandla Europas bästa frisbeegolfbana på Järva fältet till en begravningsplats. En bana för oss i hela Stockholmsområdet som spelar frisbeegolf, en bana dit hela världseliten reser till för att spela, där Europas största tävling gick i år som direktsändes i SVT. Ett område där skärmflygare och motionärer samt familjer njuter av den miljö som skapats av Mats Löf och hans bror under 20 års tid.

Järva fältet är enormt, och det finns hur många platser som helst som ni i stället skulle kunna bygga på.

Varför Ni politiker väljer att kontinuerligt köra över oss vanliga människor är obegripligt och skapar ett enormt förakt för Er.

Med förhoppning om att Ni använder huvudet och tänker över Ert vansinniga beslut.

Hassan Al

Jag som är bosatt här i Tensta skulle vara ärad att bli begravd här i Järvaområdet.

Tero Tammola, Sami Korhonen och Henry Liukkonen

I write you with the hopes that the city of Stockholm will decide to keep the Järva DiscGolf Park as it is and where it is, and locate the cemetery that is now planned to replace the course somewhere else.

This course is well-known around the world, and has hosted a lot of prestigious competition that have brought the best players in the

world to compete there. The latest Major played in Järva was the 2014 European Masters.

This competition was no small matter, it's final moments were televised by both Finnish and Swedish national tv-channels, and broadcast world-wide over the internet. Please see the absolutely stunning setting Järva Disc Golf Park delivered for the Finals.

Disc Golf is a relatively young sport (started in the 1960's), but it is booming now. Today it is the fastest growing sport in the world, and has been for a few years now. Stockholm would be throwing away possibly a huge tourist attraction if you decided to stop or move the course because of the cemetery.

I visited Järva for the first time this year, and I intend to visit every year - if the course stays, of course. The course is easily the most beautiful one I have been to during the three years I have played this sport. And not many a course I have seen in tournament videos from the US can even begin compete with Järva, it is that beautiful. There are some, but not many.

Finland has some great courses as well (and we have the most courses in the world per capita), but I have to give it up to you guys - none as well thought-out and beautiful as Stockholms Järva DGP is.

So I urge you, please, pretty please - locate the cemetery somewhere else. Surely the needs of the living outweigh the needs of the dead?

Craig Florence

I will soon retire. My plan was to visit and play the most beautiful disc golf courses all over the world. I will never visit Jarva (and pump money into the local economy) if it becomes a cemetery.

Teemu Hammaren

Järva is one the best disc golf courses in Europe and our team travels there from Finland annually. So does many others including the Masters competition held there. To close Järva would be the same for disc golfers as closing St Andrews golf club for regular golfers.

Vesa Huotelin

I am a Finnish disc golfer living in Helsinki, and I would like to briefly express my opinion on turning beautiful Järva Disc Golf Park into a cemetery.

Because:

1. Disc Golf has grown rapidly during past years and is already bigger sport than many well known sport (50 000 playeres only in Finland). It is developing towards professionalism, which it in many cases already has reached. JDGP represents professionalism in our sport and it is widely hailed as the best quality course in the Europe.

Many of my friends (including me) travel annually to Sweden, just to play few rounds on that course. It is a very common travel destination for European disc golf players.

2. JDGP is mostly a result of voluntary work. It may look like a nice spot for a cemetery, but imagine the area without the fingerprint of those volunteers. They didn't work for you. They worked for the sport.

Therefore:

Please consider saving the jewel of Swedish disc golf. Please consider the opinion of the people that still live and enjoy that magnificent park that is open for everybody.

Jyri Sariola

Please DO NOT close the Järva Disc Golf Park in any case.

You don't realize that it's one of the finest and best disc golf courses in the world and known all over the world. You have to realize that discgolf is coming one of the biggest growing sport in the world and in your country you have the best discgolf park in the world.

We travelled from Finland to play there for two days. I've played hundreds of disc golf parks in Finland and i can tell you that if you take the best tracks from the best and the most expensive and fine parks from Finland you get Järva and even then Järva is bigger and better and the most beautiful.

Here's a quote from Professional Disc Golf Associations interview:

"Why do you think they have picked this location over others?

Cemetery Administration and the Danish architect calls the area a 'Ready made.' So clearly it is because the area is a nice park. As cemeteries usually are. What they do not seem to understand is that the park is created by Järva DGP. Not by nature or the city. The area is otherwise the worst possible for a cemetery."

So: The park is created by Järva DGP. Not by nature or the city!!!!!!!!!!!!

If you'll close the place i'm shure that it will affect thousands of

people. Just to let you know.

Hope that you'll make the right decision!!!

Mike Gordon

My name is Mike Gordon, and I have been to Stockholm once so far. I came to play Järva disc golf park, and loved it! Great city, great disc golf park. Please don't remove it for a cemetery.

Janne Uutela

You have no idea how much potential the Järva disc golf course has.

Sweden will profit from sport tourists from all around the world! During these economical times i don't think that you could loose such an income!

You know, as Conan O'Brien once stated " Sweden Sucks!" In order to cheer finnish people; Järva disc golf park is THE reason why i'd like to visit the country and maybe I can actually speak the swedish language that we've been forced to learn in Finland :o)

Martin Morén

Jag vill med det här mailet be er att snälla ta eran förnuft till fånga av planerna på begravningsplats på Järvafältet.

Järvafältet och det arbete som Mats lagt ner på skapandet av Järva Discgolfpark är ett unikt arbete som inte finns någon annan stans i världen. Ja, det är rätt, det finns ingen bättre discgolfbana någon stans i världen..... Och det vill man ta bort eller begränsa. Jag är ledsen, men för mig är det ren idioti. Det är inte bara världens bästa bana, inte bara en bana som världens bästa discgolfare längtar efter att få komma och besöka och tävla på, det är inte bara en discgolfbana som lockar unga till idrottens värld, det är inte bara en discgolfbana som familjer, företag, kompisgrupper, lokala och långt resande klubbar och föreningar besöker för att få kasta på en fantastisk bana. Det är även ett unikt grönområde som delas av skärmflygare, filmskapare, motionärer, barnfamiljer och människor som uppskattar natur och djurliv.

Jag besöker själv JärvaDiscgolf minst 3 gånger i veckan. Visst jag älskar discgolf, men det är även för den enorma avkoppling från ett annat väldigt stressigt samhälle. Att så centralt i Stockholm ha möjligheten att få stå 10m öga mot öga med rådjur, att få stänga ute storstadstrafiken i alla fall en liten stund. Jag VET att det ger mig och väldigt många fler med mig livskvalité. Snälla, ta inte bort det. Det är ett misstag som inte går att göra ogjort. Det är ett livsverk

som tusentals levande har fått möjlighet att dela och mår bra av att få dela.

Vi är ett levande samhälle, låt oss levande få leva och njuta av det fina som finns.

Om inte mina ord förklarar nog hur viktigt det är att få ha kvar Järva Discgolfpark, titta vad andra säger.

Saemj Baumgartner

Please dont remove jarva disc golf park!!

It is unique in the world and it would be a loss of 20 years of work!

Erno Vayrynen

I've heard of plans turning the holy place of the sport of disc golf - Järva DiscGolfPark - into a cemetery. I know that there are many sides to all the things cities process.

My humble opinion is that Stor-Stockholm should not lose the most prestigious disc golf arena in the world. I hope another place for the cemetery could be found. I'm a Finn myself and have played at Järva during 10 years and seen how the sport grows. Järva will be hosting very big televised events in the future too, in case the DiscGolfPark can stay there.

Erki Laisaar

Disc golf is an amazing that's exploding in growth right now. Many young people, including myself, find it to be one of the best outdoor activities there is.

I'm not a Swedish resident, but I definitely want to visit Järva to enjoy one of the best courses in the world!

Please preserve the Järva disc golf course!

Thomas Hämäläinen

Vad fan är felet? Vi har hur mycket mark som helst att begrava dom döda på i Sverige men ni vill göra en aktiv och världskänd park inom discgolf till ett ställe där tiden kommer att stå stilla och förknippas med döden. Hur jävla spännande är det att se alla gravstenar? Det är bara deprimerande, tråkigt och grått. Elda upp dom döda och sprid ut askorna på valfritt ställe för den avlidne. Ska ni inte bygga en kyrka också när ni ändå är i farten, jag tycker inte att det finns tillräckligt många Stockholm. Hela Sverige är ju så kristna ända in i själen att man inte kan beskriva det med ord...

Aleksander Makarov

Please, don't ruin the future of thousands children in Sweden, of thousands ALIVE people in teh wolrd, by destroying Järva. Try to find another place for deads.

Vladimir Pligos

Please, don't ruin the future of many children in Sweden, by destroying Järva. This is a very comfortable park for them, and for play discgolf. Try to find another place for cemetery, please.

Christopher Fischbach

I am a disc golfer from the United States. I have heard that the Jarva Disc Golf Park may be closing to make room for a cemetery. I ask you not to close down the park for a few reasons.

Your Community: The community around you uses the park for family recreation, not just for disc golf, but for hiking, nature walks and just enjoying.

The Work: Jarva Disc Golf Park is 20 years in the making. All of the blood sweat and tears that went in to developing this park in to what it is now. Converting a raw piece of land to a useable area is a lot of work.

Disc Golf and Sports: Disc golf is on the rise in popularity world wide. Sweden is the sport's home base in Europe with professionals like Ragna Bygde, Markus Kallstrom, and one of the sport's biggest companies, Latitude 64. Here is a web site that will give you a bit more information www.discgolfsweden.se

Tak!

Veronica Bjerges

Det har nått mig att planer på att bygga en ny kyrkogård kommer att påverka Järva discgolfpark.

Jag förstår att kommunen har många goda skäl till att vilja bygga en ny kyrkogård, men jag tror det finns minst lika många goda skäl till att förlägga den utan att det negativt inverkar på Järva discgolfpark.

Järva discgolfpark sätter Stockholm och Sverige på världskartan och gör att många känner till oss, och faktiskt kommer hit och besöker oss. Bra publicitet, bra turism och bra inkomster för kommunen!

Discgolfparken håller en otroligt hög klass och är en oerhört viktig del i discgolfsportens utveckling i Sverige, sporten växer och då behöver vi värna om det bra vi redan har för att kunna lägga resurser på att ta vara på alla nybörjare och motionsspelare som

intresserar sig för sporten. Att behöva flytta delar av banan skulle inte bara ha en negativ inverkan på banan i sig utan på allt övrigt som påverkas positivt av att den finns i sin form idag. Att utforma en bana tar flera år, det skulle vara ett väldigt negativt slag för Sveriges alla discgolfare om vår bästa bana försvinner helt eller delvis.

Stockholms kommun är otroligt duktig på att stötta föreningar, jag hoppas verkligen att man även denna gång kan hitta en lösning som gagnar alla på bästa sätt.

Sergei Shubenko och Jevgeni Tutin

Please, don't ruin the future of many children in Sweden, by destroying Järva. Try to find another place for cemetery

Rudolph Buchholz

Please spend sometime looking more deeply into Disc Golf so that you can fully understand the impact destroying this park. This course is a work of art and a tourism destination.

Best Course In The World

Think about that, do you really want to destroy something that is the best in the world.

Thank you for your consideration,

Petter Sandell

Jag hoppas verkligen att ni läser det här. Ni håller på att döda ett METROPOL för INTERNATIONELL discgolf. En sport som fullkomligt EXPLODERAT under dom senaste åren. Läger ni ner den här parken, som är gjord under så många år, med så mycket omsorg, omtanke och planering så är det ett fullkomligt magplask!

Detta är en park som är känd över hela världen för sina vackra banor. Toppspelare har sagt att det är deras favoritbana av alla banor dom har spelat. Där är inkluderat banor i Japan, USA, etc.

Ni kommer att sätta käppar i hjulet för en sport som är på väg att växa till något som stort.

Den här banan är väldigt speciell. Folk reser LÅNGVÄGA(!), t.o.m jorden runt för att spela på den här banan.

Snälla, snälla, snälla... Se över detta beslut att bygga en stor kyrkogård över hela detta underbara område som så många har kämpat så hårt för.

Jag skulle bokstavligen skämmas om ni tvingar till att lägga ner den här discgolfparken.

Riktigt skämmas. Tänkt till!!

Ken Leonard

Please save Jarva Disc Golf Course. I have never been to Sweden. I never had any plans on going. Known I know about the Jarva Disc Golf Course, I planning going to Sweden from California, USA, just to play the course!

Hans Linnman

Jag motsätter mig att den otroligt fina disc golf-banan skall rivas till förmån för en begravningsplats. Vi måste kunna hitta andra ställen att begrava våra avlidna på. Offra inte de levandes glädje till förmån för de döda.

Stefan Karlström

Vill bara beklaga att det finns planer på att förstöra en sådan fin anläggning som Järva Disc Golf bana, som det har tagit många år att bygga upp. Banan anses nu vara en av världens bästa. Tänk om!

Fredrik Paldanius

Jag förstår inte hur ni någonsin kan komma att godkänna detta bygge av en begravningsplats på ett område som järva fältet. Discgolfbanan där är en av världens vackraste banor som Mats har vårdat i många år. Han lägger ner sin själv i denna bana och folk vallfärdar dit från hela Sverige samt från andra länder bara för att få uppleva känslan av att få spela på en bana i toppklass. Jag hoppas ni ser misstaget i att förstöra denna vackra bana för en gravplats. Snälla säg ner till byggnationen av gravplats och låt denna vackra bana finnas kvar i många år framöver.

Tim Aretz

I have travelled to Sweden from Germany in the past several times, especially to Stockholm which I really enjoyed, such a beautiful city. One of the many things that make Stockholm so wonderful is it's vibrant disc golf scene, courses like Järva disc golf course are truly world class! I am very dismayed to hear that the city is now planning to turn Järva into a cemetery. While I understand that the area is attractive, please understand that this course attracts disc golf players from all over the world to come to Stockholm! It took many years to build this wonderful course, and it would be a huge loss if

it would be destroyed. Please reconsider your plans, and find a different place for the cemetery. I'm sure Järva will only become more famous in the future, and attract many more tourists. I for myself am planning a trip in 2016, and I hope the course will still exist then. Don't destroy Järva DiscGolfPark!

Aaron DeVries

I live in the US. I am a disc golfer. Jarva Disc Golf Park is a big hit here in the US. People rave on and on about how they dream to play this course and many others too. How do you expect disc golf to grow if you turn our dream course into a cemetery?

Are you not aware of how much effort it takes to run and maintain a course like that?? Do you really want all the hard work Mats Lof did to go to waste??? Is that really what you want??

There are many different places to build this cemetery of yours. Paul McBeth (3x disc golf world champion) says this on the people around the course during the European Masters ,... "they treat it like a real professional event". And disc golf is full of professional events.

The respected owner created this large park out of almost nothing and turned it into a disc golf resort.

Do you think these actions are really necessary?

Do you really think so???

The creator of the course says that the course is what he lives for. In my opinion taking the course away is the wrong choice.

If you can, email me back one legitimate reason to follow through with your actions.

Find the cemetery a different home. Jarva Disc Golf Park is for the living, not the dead.

Robert F. (Robin) McLean

I am writing in hopes that my little vote, to save Jarva Disc Golf Park, may be unique. I have now travelled to most of the best American courses, plus the small St. Andrews course in Scotland. Next up are the great courses of Europe. I hope that I can fly to Stockholm, spend the entire American GDP on your hotels and restaurants, and enjoy this special course. I especially hope that I don't have to die to enjoy my time at Jarva LOL. Please consider the

extraordinary asset that you have, as well as the exponential growth of the game that is the most fun you can have while still living.

Robert Decker

Please keep this disc golf park open. Please do not convert it to a cemetery.

The property use to be an eye sore. Through the great efforts of disc golfers and their compatriots, this property is not a very useful public asset. It would be unfortunate to reward their civic efforts by taking over the property for a cemetery that could easily be placed elsewhere.

Jim Palmeri

I have been playing disc golf for 44 years. I am in the disc golf Hall of Fame, and played an instrumental part in the origin of disc golf as an organized sport. The Järva disc golf course is an extremely valuable asset and it would be a terrible mistake to uninstall it and use the land for other purposes.

I have been planning to come to Stockholm sometime in the future to play in a disc golf tournament on the Järva course, and sincerely hope that it will not be removed so I can fulfil my dream.

I am currently finishing up my book about the origin and early history of disc golf. If you have any questions about disc golf, please feel free to contact me and inquire.

Bradley Beeson

I am planning a Scandinavian disc golf holiday for next summer, and am looking forward to playing at Jarva DiscGolfPark. Please work to keep the course open, and find an alternative location for the cemetery.

Cliff Towne

My brother, my cousin and our families have been working out plans to visit Stockholm to play the course at Jarva.

Please keep the disc golf course there!

I admit that our personal funeral plans are for cremation and that we do not believe that lovely park land should be used for memorial purposes that remove it from recreational use. That being said, I think that even most people that opt for traditional burial would not approve of this ill-conceived plan for Jarva.

There are more suitable tracts of land available for the cemetery project that do not destroy something that gives so much pleasure

and exercise to both locals and travelers from around the world.

If possible, please let us know as soon as you (hopefully) decide to retain the disc golf course at Jarva, so that we can firm up our vacation plans for this coming summer.

Matthew Simpson

I am a disc golfer in the southern United States. I really enjoy the game and try to play whenever I get a chance to do so. Jarva Disc Golf park can be compared to Augusta National golf course on the PGA Tour. It is a well laid out course and is a course that others should look to and strive to reach its level. I really hope that you will choose another site for the cemetery to be located and choose to save this prime park and disc golf course in the heart of your magnificent city.

Kevin Heinrich

I live in the suburbs of Chicago IL USA and hope one day I can play such a beautiful, pristine, technically diverse, and aesthetically gorgeous disc golf course such as Jarva. I've played hundreds of courses in the states over the last ten years and thanks to the popularity of the sport through media outlets such as youtube I have finally seen what a GREAT course looks like.

Please don't let the thousands of man hours used to create the disc golf paradise you have go to waste. What a shame it would be to lose something so valuable even to someone who's never seen it with their own eyes.

I sincerely hope I'm fortunate enough one day to play such a beautiful disc golf park such as Jarva.

Patrick Waggoner

Please don't destroy a beautiful disc golf park I hope one day to see!

Pierre Bonnefous

I am a french disc golf player.

I play this sport since 2 years now, and I work a lot in my country in order to develop this amazing sport activity. With my friends, we will come into Stockholm on april 2015... for playing disc golf in Jarva Park. This park is the European temple of Disc Golf, and I think we're not the only ones who come in Sweden for playing disc golf ...

I think you'll make a mistake by building a cemetery ... how many tourists will come to see dead people ??? Zero

How many people will come to play disc golf and discover your country ??? More and more if you try to do something for Jarva !!

Please, save Jarva disc golf park !!

Magnus Sköld

Jag vill bara försäkra mig om att det stämmer väl inte att man funderar på att lägga en kyrkogård där Järva Discgolf ligger idag?

Järva Discgolf som är vårt enda andningshål i Stockholm och är ensamt den enda anledningen att jag besöker/bor på hotell i Stockholm ca 10-20 dagar per år.

Är ni medvetna om att det anses att vara världens bästa bana?

Guillermo G. Avalos

Text I'm a 2008 Amateur World Doubles Champion and had the pleasure to win it with my brother. The first brothers to ever win any world doubles championship in disc golf. Disc Golf Provided us that amazing experience.

As a youngster I grew up in a town named Brownsville, Texas (has no disc golf course) which is across the border to the most dangerous place on the planet currently, Matamoros Mexico over run by the so called "Zetas". I was fortunate enough to have kept away from this, but still managed to get into juvenile trouble. I moved away to Houston (has allot of disc golf courses) with hopes of starting a construction design business one day... all this with a conviction on my record. I laugh now because I actually found disc golf and turned my life around by focusing my attention to practicing and working architectural and engineering jobs, regardless of what the odds were against me. I managed to open my own business which is doing great (www.gaddesigns.com) which provides AEC services. If the city I originally lived in would have had a disc golf course, I know the experience of countless hours of practicing, becoming a better me mentally and physically would have come sooner. I'm not saying disc golf will stop the Zetas from all the havoc they are causing, but it will give a lower social economic kid a chance to learn valuable lessons also learned ball golf. May your final decision work out for the better of all involved and if ever you needed something, feel free to reply

Taddäus Winkelbeiner

Text I live in Reutlingen, Germany and I am a passionate Discgolfer. Earlier this year I came to Stockholm with my wife. We stayed for one week and we played Discgolf in the beautiful Järva Discgolf Park.

In Oktober I came back with some friends from Germany to show them the most beautiful Discgolf course in the world. We are planing to visit Stockholm again in 2015. It would be a disaster if you turned that park into a cemetery. Thousands of Discgolf players from all around the globe visit Stockholm every year and the main reason is Järva. Not to forget the benefits for tourism in Stockholm.

I hope that you find an proper area for the cemetery but please don't destroy something that is so important for so many people.

Dana Lawton

Please let Jarva DiscGolfPark live on longer.

Tero Kokkomäki

Please save Järva DGP. It is one of the best courses in the world. I visit Stockholm many times during summer just to play in Järva. It is the closest Pro course to Finland.

It seems that Järva wanted to change into cemetary because serenity have been found there. But please let players around the world enjoy it. There is lots of land which can be turned into beatiful cemetary, but why change something as beatiful and perfect as Järva.

Jens Wegar

Jag skriver till er gällande nerläggningsshotet för Järva Disc Golf Park till förmån för en gravgård, som vad jag förstått ännu också ligger för behandling.

Första gången jag höll i en disc golf var i Järva Disc Golf Park. Några kompisar övertalade mig att komma med, och en lördag morgon tog vi flyget över från Helsingfors för att sedan ta taxin ut till banan. Detta var tre år sedan, och sedan dess har vi varje år gjort åtminstone en resa till banan med ett gäng på 6-10 kompisar, spenderat en trevlig dag med att kasta skivor på banans 27 hål, ätit på klubbhuset, spelat lite mera, för att sedan mot kvällen ta oss in till Stockholm centrum för att fira vidare och övernatta på något hotell. Resan har blivit en tradition som är så viktigt för oss att vi påbörjar planeringen flera månader i förväg för att garantera att möjligast många villiga kan komma med.

Under de år vi besökt parken har vi tyvärr alltid hört ryktena om att parken hotas av nerläggning för att göra plats för en gravgård istället. Det känns konstigt att saken fortfarande är på tapeten, ännu konstigare att det någonsin blivit aktuellt med tanke på disc golf sportens ökande antal utövare och att Järva Disc Golf Park funnits på sin nuvarande plats i tiotals år redan. Parken är en av de absolut

bästa i Europa, dessutom med goda förbindelser in till centrala Stockholm. Att tvinga parken att stänga för att kunna gräva ner bortgångna människor på området istället känns vansinnigt. Vi hoppas innerligt att vem än som gör beslutet kommer fram till att det är bättre att låta de levande få fortsätta använda ett område som varit i deras rekreationsbruk redan tiotals år och därmed en gång för alla begraver nerläggningshotet för Järva Disc Golf Park.

Med hopp om att få fortsätta vår traditionella resa till Järva ännu många år framöver.

Janne Hirsimäki

I am writing to you to plea for your understanding and support for saving the beautiful Järva DiscGolfPark!

Disc golf is not just another hype that comes in, thrives for a year or two and then vanishes. Disc Golf is the most affordable and easy-to-start form of high level professional sports in the world. It has already influenced hundreds of thousands of people here in Finland and is still continuing to do so with the help of PDGA and their affiliates around the world.

Over the past five years, we have seen the effect of Disc Golf in Finland. At the moment Disc Golf is the most rapidly growing sports in Finland. Annual grow rate of players and clubs within the sport have been around 30-45% over the past couple years (source: Finnish Disc Golf Association end-of-year report 2014). More than 400 000 people have taken this sports to spend their free time with.

Hence, it is safe to argue that Disc Golf be argued is the next big thing too make that non-sporting people of the modern computer-time to get up and move!

We active players have seen more and more investors and small business owners finding a whole new prospering market within the sports they love and there is no better driver for business than the enthusiasm for something you truly love and live for. More and more product manufacturers are entering every year. This growth has also drawn the attention of the media. Both SVT and YLE aired the final moments of this years Major Tournament (European Masters 2014) live from Stockholm.

The Järva Disc golf Park is a considered to be the "Mecca" for the Disc Golf community. It is a trend setter and an example of what one can do to make a good use of our nature. People actually take time and travel to Stockholm just to experience this beautiful, perfectly groomed course.

The area, location and the elevational changes within the course are exceptional compared to any other course in the world.

Furthermore, the amount of work that has been done to groom and build the area to fulfill all the needs and dreams any disc golfer might have is comparable to a regular Golf course. It would be an awful waste to demolish this piece of art and turn it into a graveyard.

Surely there other plots/places that would serve a purpose of a graveyard better than this beautiful piece of Disc Golfing Perfection?

Based on all this above mentioned, Järva DiscGolfPark is definitely one of the most unique and arguably on of the best Disc Golf courses in the world and should hence be reserved or the future disc golfers to come.

I hope you will decide to change your plans and reserve this Gem of Stockholm and furthermore, make it your business to support and build-up the area for other sporting activities and outdoor hobbies.

People feel better when they have facilities to go out and enjoy nature close to their home. Järva DiscGolfPark is a true keeper.

I hope it stays that way.

Jussi Meresmaa

Järva DiscGolf Park was created in 1995 and since then it has been the best Disc Golf course in whole Europe. Mats and Jonas Löf has made that area as a beautiful park with almost their bare hands. During the last 20 years this area has changed dramatically - from thick unused bush to a nice park. The dedication of Löf brothers has been amazing.

I did visited this course first time in 1995 and fell love in it. Since then, I've returned to play Disc Golf there every year. I have gotten more Disc Golf friends there than anywhere else.

Today, Järva DiscGolfPark has a big role in Disc Golf tourism in Sweden and Stockholm. Did you know that during the summer an estimation of 50-100 Finns travel from Finland and play that course every week? This is totally unique place in our sport and must be secured.

There are many reasons, why Järva DiscGolf Park is only a good thing to Stockholm:

- * With no cost to city, there is a huge park maintained and people can enjoy it
- * Järva DiscGolfPark markets City of Stockholm internationally. They estimate that 250,000 people have visited the park since 1995.
- * Järva Disc Golf Club runs weekly junior league for kids who are interested of Disc Golf
- * Disc Golf community welcomes every person there
- * Disc Golf is really affordable hobby

Take a moment to read this article:

<http://www.discmania.net/2014/11/27/save-jarva/>

The video tells a lot what could happen (and be lost) if the cemetery project runs over.

I strongly disagree the plan to make this very unique place into a cemetery. Specially, when there are non-used areas really close.

Fenix Skärmflygklubb, Björn Hårdstedt, ordförande Bakgrund

I början av 00-talet stod det klart att Stockholms stad avsåg att exploatera skärm- och hängflygets viktigaste idrottsplats i länet, Johannelundstoppen. I den backen hade på den tiden nästan alla aktiva skärm- och hängflygare gjort sina första luftskutt.

Efter dialog med staden gavs ett löfte från Idrottsförvaltningen och dåvarande idrottsborgarrådet Py Börjesson att Granholmstoppen skulle erbjudas som en ersättning för Johannelundstoppen. Granholmstoppen användes redan då för flygning i andra vindriktningar, men att den på detta sätt skulle säkras för vår idrott sågs som en tröst, om än klen. Granholmstoppen har sedan dess övertagit rollen som Mälardalens viktigaste utbildningsbacke.

En omständighet är viktig att förstå. När man flyger skärm så måste man ha vinden någorlunda rakt mot startriktningen. Annars blir det inte bara svårt utan även farligt. Granholmstoppens styrka, inte minst som nybörjar- och utbildningsbacke, är att den är svängd och erbjuder start i vindriktningar från nordväst, över nord till nästan rak ost.

Under 2009 genomförde Fenix Skärmflygklubb ett stort projekt med stöd av Idrottslyftet och Stockholms stad, i vilket Granholmstoppens sluttningar jämnades till för att bli bättre och säkrare vid flygning. Budgeten låg strax under en halv miljon kronor, och klubbens medlemmar satsade ett par tusen ideella arbetstimmar.

Det är mot den bakgrunden inte svårt att förstå hur häpna vi blev när en annan förvaltning inom Stockholms stad presenterade planer på att förvandla vår flygbacke till begravningsplats. Vi har varit med tidigt i processen och för både tjänstemän och politiker förklarat hur utomordentligt viktig backen är för vår idrotts överlevnad i Stockholms län.

Därmed till vårt konkreta förslag:

Vårt förslag

Vi noterar med tillfredsställelse att etapp 1 inte längre berör vår del av området.

Men när det gäller etapp 2, så förstörs en stor del av vårt flygområde. Och då hjälper det inte att "skärmflyg" finns inskrivet på illustrationsplanen.

I förslaget till etapp 2 blockeras nämligen flygning i vindriktningar mellan nord och nordväst av en smal kil av kvarteret Åkerkanterna. Den yta det handlar om består av en väg samt en landskapsö och två byggda öar. Det känns som både onödigt och provocerande att så lite begravningsplats ska förstöra så mycket idrottsplats. Det skulle räcka med begränsade förändringar av utformningen för att det skulle göra en stor skillnad.

De tre östligaste "öarna", en landskapsö och två byggda öar, vill vi absolut få flyttade från den plats de har i den nuvarande planen. Som framgår av kartan nedan (sid 2) skulle flygning i vind från nordväst då fortfarande vara möjlig, även om det naggas i kanten västerifrån. Den röda linjen på kartan visar ungefärligt nuvarande flygområde, den blå linjen flygområdets begränsning åt väster om Åkerkanterna förändras enligt vårt förslag. Annars försvinner mer än halva flygområdet. Kvar blir endast en kil för vind från nordost, öster om Åkerkanternas spets.

När det gäller vägen, så har vi förstått att det finns topografiska skäl till att den gör en sväng in österut framför backen. Vägen i sig utgör inget hinder för överflygning om det inte finns något annat som sticker upp i luften. Den skulle alltså kunna ligga kvar enligt förslaget om inga strukturer i form av t.ex. murar, bänkar, p-platser, skyltar eller belysningsstolpar, eller högre vegetation finns där. Ett bättre alternativ vore att en skicklig landskapsarkitekt utformar vägen så att dess östra serpentinsväng flyttas västerut, bort från flygområdet.

Under dessa förutsättningar skulle Granholmstoppen kunna fortsätta att vara en attraktiv idrottsplats för flygsport. Den enda av denna typ som existerar i länets centrala delar.

Steve Hultquist

I am writing you with concerns for the Jarva Disc Golf Course. I don't travel extensively, however my travels are selective and memorable. This is one of the courses that I would love to see in the future and I am hoping for its continuing presence in Europe. Please do not remove such a powerful, iconic part of disc golf in Europe.

Tomas Nelander

Jag vill med detta mail göra er uppmärksamma på att vi är många som inte vill att Järva Discgolfpark försvinner till förmån för en gravplats.

Järva Discgolfpark är den absolut bästa discgolfbanan i sverige och det hålls bland annat internationella tävlingar på banan. Senast i sommars hölls en deltävling som även SVT sände.

Jag personligen har spelat frisbeegolf på Järva i över 10 års tid och vi är många som spelar. Jag förstår inte hur ni kan tycka att en gravplats är bättre än en frisbeegolfbana - den ger så många så mycket glädje, motion och området i sig är väldigt fint och bjuder på många fina naturupplevelser som skulle gå förlorade genom gravplatsen.

Jag ber er därför att inte godkänna förslaget om gravplsten. Det måste helt enkelt finnas andra, bättre lämplade platser än att förstöra för en hel idrottsrörelse.

Angelica Ering

Tänkte bara lämna min åsikt om att Järva Discgolf Park måste få finnas kvar och att Järva Begravningsplats inte ska börja anläggas, åtminstone inte på det området där det nu är planerat.

Järva Discgolf Park är en av världens finaste och mest välskötta banor, där jag och många andra har spelat discgolf i flera år.

Ägaren Mats Löf har lagt ned sin själ i arbetet med banan.

Låt oss fortsätta kunna njuta av naturen Järva har att erbjuda och att kunna fortsätta spela discgolf, det ger så mycket mer glädje än en begravningsplats, som istället kan anläggas på ett annat mer lämpligt ställe.

Harald Notini

Jag förstår behovet av utökat utrymme för begravningsplats men ser det som ytterst olyckligt att sveriges främsta discgolfbana riskerar att stängas på grund av nyetablering som likaväl skulle kunna ske

på en annan plats. Att flytta discgolfbanan skulle innebära ett mångårigt arbetet innan vi åter har en världscupbana i landet.

Granholmstoppen är även ett fantastiskt område för promenader och sociala aktiviteter vilket en gravplats knappast är.

Skulle även önska ett tydligt förslag på en alternativ plats för discgolfbanan som medger den utformning som krävs för att bli en tävlingsbana i världsklass.

Pandelis Eliopoulos

I anledning till ovan diarienummer, så skickar jag här mina åsikter vad gäller Järva discgolf park och förslaget för begravningsplatsen.

Jag har spelat discgolf under de senaste 15 åren och till väldigt stor del på Järvafältets discgolfbana. Under min idrottskarriär har jag aldrig stött på en sådan bra och välskött bana och det generella ryktet är att Järva har den bästa banan i hela skandinavien. Vid tillfällen har jag träffat på finländare som endast kommit till Sverige över en dag för att spela på Järva.

Förslaget att ersätta golfbanan med en begravningsplats kom som ett hugg i bröstet, idag är det den enda banan för mig på cykelavstånd och jag spenderar en stor del av mina somrar att spela på denna bana. Banan används idag av människor i alla åldrar, inte minst av ungdomar som istället för att hitta på dumheter kan fokusera på att bemästra sporten. Vi vet mycket väl vad effekten blir av att ta bort sådana aktiviteter för ungdomar, inte minst i kringliggande områden.

Jag ber er därför tänka om ert beslut för begravningsplatsen, och istället planera in den på en plats som inte förstör för en sedan länge fungerande fritidsaktivitet.

Henrik Liljequist

Jag är en discgolfutövare samt stor beundrare av det arbete som gjorts av alla som drivit Järva DGP till att bli en världsattraktion och fantastisk rekreativsmöjlighet för alla stockholmare. Det vore i min mening helt absurt att någonsin planera en annan verksamhet som tvingade Järva DGP att stänga, då det i stort sett skulle vara omöjligt att återskapa denna djupt uppskattade och enormt väl genomförda anläggning någon annanstans.

Erik Gustafsson

Jag är skrämmd av att förslaget att gräva ner döda människor på en levande plats fortfarande existerar!

Att ni med detta vill dra undan friluftsliv och sportlivet på Järvafältet för att husera plats åt de döda. En plats som jag läst inte alls lämpar sig överhuvudtaget för en begravningsplats. Jag blir skrämmd av att ni så dumdristigt kämpar vidare med de här planerna som resulterar i att vi aldrig kommer få spela Discgolf med våra barn på denna fantastiska bana. En bana vi besökt många gånger tillsammans med flertalet som aldrig tidigare spelat och uppskattat den här banan och återkommit själva!

Det är skrämmande att prestige går så långt och drar ut på tiden!

Bygg inte en begravningsplats och gör platsen till en döende plats!

Thomas Norman

Även ute i min landsände har det kommit oss till kännedom att Stockholm har ett pågående planarbete för det område där Järva Disc Golf Park är beläget. Järva DGP är naturligtvis i första hand en resurs för de som bor eller befinner sig i närheten, som kanske i bästa fall skulle kunna omfatta Storstockholm. Det är en vacker park där man också kan göra ett aktivt parkbesök genom att spela discgolf. Alla kan, ingen är för dålig för att få spela. Men Järva DGP är mer än så. Det är en arena som sätter Sverige på världskartan som Sveriges och kanske Europas bästa bana i sitt slag. Dess existens är viktig, inte bara för Stockholm utan också för oss andra svenskar som har Stockholm som ett nav. Dess internationella uppmärksamhet är också viktig. Slarva inte bort den fantastiska aktivitetspark/resurs Stockholm har fått i Järva DGP.

För övrigt förvånar det mig att ett markområde i närheten av trafikplatser där förbifart Sthlm möter E18 och E4:an planeras för att användas till en så extensiv verksamhet som en begravningsplats som dessutom har en tendens av att vara väldigt långsiktig. Marken häromkring torde vara attraktiv för väldigt många, ni vet bättre än jag. Tyvärr kanske detta skulle kunna bli nästa hot mot Järva DGP, men jag tycker att Sthlm Sbk även då ska värna parken och aktiviteten i ett växande Järva/Barkarby

Anders Wallen

Jag vill lämna min åsikt angående den tänkta begravningsplatsen på och omkring Granholmstoppen där Mats och Jonas Löf skapat en fantastisk plats för oss discgolfare, under ca 20 års tid har de format denna underbara plats till vad det är idag. Förstår att man vill anlägga en begravningsplats där, Stockholms absolut vackraste soptipp! Men hade det inte vart för det arbete Mats och Jonas lagt ner hade inte någon ens tagit i detta område med tång. Jag själv upptäckte sporten som så många andra på just Järva, mitt barn har vart med sen barnvagnsåldern på just Järva pga att det faktiskt går

att kombinera barn/barnvagn och utöva denna sport. Min son fyller 5 år till våren och det han kommer tjata om är att få åka till Järva och spela frisbee, och jag hoppas verkligen inte att det blir någon kyrkogård som sagts skall kunna samverka med Järva discgolfpark. Tittar man bara på planritningarna så finns det ingenting kvar utav Mats och Jonas arbete samt min familj och discgolfvärldens "Augusta" det finns områden i närheten som är lämpligare för en begravningsplats i närheten som inte kommer kosta oss skattebetalare så mkt som en eventuell begravningsplats på och omkring Granholmstoppen.

Jag hoppas och tror att denna idiotiska ide med en begravningsplats som tar död på liv och rörelse på och omkring Granholmstoppen skrotas en gång för alla!

David Nelke

Jag spelar ofta på Järvas Discgolfpark och tycker den är en av de absolut bästa i hela norden. Det vore tragiskt att låta marken byggas om till gravplats. Jag har förstått att ni vill använda delar av samma mark men det blir en mycket dålig kompromiss. Discgolf är en starkt växande sport som är beroende av stora ytor för att verkligen kunna nyttjas professionellt. Det finns ytterst få banor av denna kaliber och det känns som att man kanske kan ta hänsyn till oss levande och bidra till att folk håller sig aktiva inom sporten snarare än en tom yta till de döda. eller vad säger ni? Finns det någon annan lösning till ert förslag att bygga en gravplats där?

Marianne Danielsson

Jag är bosatt i Akalla sen 1983. Jag har 3 barn som vuxit upp här och gått i skolan. Visst har de förändrats väldigt mycke sedan vi flyttade hit, kan faktiskt inte säga att de är till de bättre. Många ggr stämmer de att säga att de var bättre förr utan att verka bakåtsträvande på något sätt. Men de är ju inte bara här utan de är ju hela vårt land/värld vi lever i. Men de var inte de vi skulle prata om nu.

Jag skriver till er för jag känner stark oro och är stark motståndare till att man ska bygga en begravningsplats på våra fina naturområden. Där har man vandrat i flera år och klättrat uppför Granholmstippen, åkt pulka när vi har haft snö, spela discgolf m.m. De är ju fruktansvärt att ta ifrån oss detta. Och vad är de för begravningsplats, är de för muslimska begravningar? Vi har väl nog i våra omr. som har tagit emot så mycket människor i bostäder och skolor, finns inte en svensk unge längre i skolorna. Ska vi även bli av med de fina naturområdet? Vi måste stoppa detta, de får inte bli av.

Ni måste lyssna på oss medborgare som bor i dessa omr. inte ni som bestämmer som inte har en aning om hur de är att bo här. Jag vill framföra ett rungande NEJ till detta bygg projekt.

Göran Rydqvist

Järva Disk Golf park är en anläggning av betydande internationell dignitet i en sport som idag passerar miljoner utövare och f.ö. är av största värde för spontanidrotande i Stockholm och långt utifrån (jag är från Linköping). Dessa värden kan inte bibehållas under förutsättning av byggnation av planerad begravningsplats.

Bevara Järva Disk Golf Park i sin nuvarande form! Allt annat vore en oförlåtlig skam för Sverige, Stockholm och planläggarna!

Eric Gandy

I planbeskrivningen förekommer följande två sinsemellan oförenliga ståndpunkter:

”Planförslaget innebär en förändring av området då det ändras från ett natur- och rekreationsområde till en begravningsplats.”

”Området ska fungera som både begravningsplats och rekreationsområde.”

”Målsättningen är att mellanrummen mellan öarna blir rumsligt varierande och fristående så att vardagslivet kan existera sida vid sida med olika begravningsfunktioner och ritualer.”

Gäller planen en begravningsplats eller en kombinerad begravningsplats – rekreationsområde? I planbeskrivningen ger Stadsbyggnadskontoret olika besked.

Mina synpunkter nedan gäller framför allt frågan om en kombinerad begravningsplats/rekreationsområde.

Synpunkter på planförslaget

Föreliggande förslag tycks utgå från idén om att det går att kombinera och beblanda begravningsverksamheten med rekreationsaktiviteterna inom ett och samma avgränsade område. Vem vill sitta och sörja i stillhet vid en minneslund eller gravsten när mopedgängen har grillfest intill och koloniägarna snickrar på sina skjul?

Vem vill avnjuta en picknick i det gröna på en begravningsplats där kistorna bärs fram av sörjande?

Hur ska besökare till minneslundar och gravar kunna samsas med de högländskor med cykelstyre till horn som enligt förslaget ska beta mellan gravkvarteren, och som lämnar efter sig högar med kospillning?

Inga svar ges i planbeskrivningen.

Min erfarenhet efter att ha bott och utnyttjat Järvafältets grönområde sedan 1970-talet är att fältet börjar alltmer präglas av en riklig mängd olika sorters rekreationsaktiviteter, varav många uppfattas som störande av dem som ser Järvafältet som ett strövområde för naturupplevelser. Mopeder, motorcyklar, racercyklar och bilar förekommer nu ofta. Detta i synnerhet då grusstigarna har breddats, fått en permanent beläggning samt belysning. Koloniområden, av vilka två gränsar till den föreslagna gravplatsen, drar till sig biltrafik på gångvägar. Mopeder körs i hög fart av ungdomsgäng fram och tillbaka över fältet. Grillfester, hästridning, rastning av hundar, hunddagisgrupper, jordbruksverksamhet med odlingar och betande kor, traktorer, skärmflygning mm hör till vardagen. Drakflygare, orienterare, skolor- och daghemsgrupper, frisbeegolfare, koloniodlare, mopedförare, bilar m.fl. syns och hörs ofta på fältet.

Omgivande motorvägar har nyligen byggts om och byggts ut på höjden, vilket fått till följd att en kraftig bullermatta rullats ut över det lågt liggande fältet. Förbifart Stockholm kommer att dras nära planområdet. Som skrivs i förslaget: ”Med utbyggnaden av E18 och Akallalänken, samt framtida nivåer från förbifarten kommer bullernivåerna inom planområdet att höjas till runt 55-60 dBA”. Förslaget innebär att Järva friområde kommer att bli allt mindre fritt, då bebyggelsen kommer allt närmre – begravningsplatsen med sitt 43 ha, utbygganden av Barkarbystaden i norr och Ursvik i söder, ny bebyggelse i Kista (Anholt 1) kommer all närmre fältets friområde liksom tvärbanan vid Kymlinge och tunnelbanan till Barkarby från Akalla.

En begravningsplats ska vara en plats där sörjande i stillhet kan besöka gravar eller minneslund och sörja sina anhöriga med fridfullhet, meditation, stillhet, sakral värdighet och lugn, en plats där omgivningarna befrämjar kontemplation och eftertanke. Dessa värden tycks helt ha glömts bort i förslaget om en kombinerad begravningsplats/rekreationsområde.

Föreliggande förslag innehåller ingen analys av de konflikter som uppstår genom det föreslagna samutnyttjandet av planområdet, som nu endast beskrivs i positiva ordalydelser. Det saknas objektivitet i

underlaget. Dessutom begränsas förslagens negativa påverkan på den omfattande rekreativ verksamheten enbart i förhållande till discgolf och skrämflygning, två mindre aktiviteter som främst vänder sig till besökare utifrån. Inget sägs om hur exempelvis det omfattande vardagliga friluftslivet påverkas, samtidigt som "Stadsbyggnadskontoret bedömer att detaljplanens genomförande kan innebära en betydande miljöpåverkan". Förslaget utgår från en teoretiskt, ja närmast idyllisk, bild av verkligheten, som om planområdet är fritt från mänsklig aktivitet. Vi som bor här vet att detta inte stämmer. Begravningsplatsen och dess besökare kommer förslagens.

Samtidigt kommer betydande områden att undandras friluftslivet. Jag menar att planen inte tar hänsyn till problemen med det föreslagna kombinerade utnyttjandet, där rekreativ mönstret är väletablerat sedan omgivande stadsdelar byggdes för 50 år sedan.

Ingenstans i underlaget redovisas några erfarenheter av kombinerade begravningsplatser och rekreativ områden. Varför inte? Kanske för att ingen tidigare kommit på en så befängd tanke. Det fungerar inte att kombinera så pass väsensskilda verksamheter på samma yta.

Mitt förslag

1.En konsekvensanalys bör göras av nuvarande förslag till kombinerad begravningsplats/rekreativ område med utgångspunkt i en kartläggning och analys av de faktiska rekreativ- och andra aktiviteter som redan idag förekommer i området. Dessutom behövs en bedömning av hur dessa rekreativ aktiviteter påverkar begravningsplatsen som fridfull, kontemplativ och stillsam miljö med respekt för de sörjande och de avlidna. Vid en sådan analys bör erfarenheter från andra begravningsplatser studeras och tas tillvara, Min egen bedömning är att två så pass skilda verksamheter med mycket olika krav och förutsättningar inte kan samsas om samma markyta utan att stöta varandra. En konsekvens blir att planområdet bör krympas och göras om till en renodlad begravningsplats, inte en kombinerad begravnings/rekreativ område. Mot denna bakgrund bör detaljplanen göras om till förslag på en renodlad begravningsplats på mindre yta.

2.Planförslaget innebär ingen analys av alternativa lokaliseringar där jämförelser görs av för- och nackdelar med resp. lokalisering. Området väster om Akallavägen exempelvis används idag inte till några rekreativ aktiviteter och skulle vara ett lämpligare och

betydligt billigare alternativ för anläggning av en renodlad begravningsplats. Jag anser att en sådan analys behövs.

3.Förslaget innebär att Granholmstoppen måste grävas upp och schaktmassor fraktas bort. Detta förklarar varför kostnaden blir 200 m kr, mot 50 m kr för motsvarande på plan mark. Var massorna ta vägen och vilka miljöeffekter blir det av alla lastbilstranporter? Inget svar ger i planunderlaget. Om begravningsplatsen begränsas till yta och anläggs närmre Hanstavägen/Hjulstakorset blir det onödigt att byta ut jordlagret på Granholmstoppen och att kostnader reduceras. Ytterligare en fördel blir att konflikten med rekreationsaktiviteter begränsas kraftig.

4.Jag anser att befintliga koloniområden skulle förfula på den planerade begravningsplatsen. Det finns två sådana områden i direkt anslutning, dock utanför planområdet. Kolonierna har utvecklats till vad som närmast kan betecknas som kåkstäder, drar till sig biltrafik på bl.a. gångvägarna och innebär nedskräpning och byggn

Kontakt med stadsdelsnämnden i denna fråga har inte lett till någon förbättring av skötseln av koloniområdena, då koloniföreningarna inte tar sitt ansvar. Jag anser att kolonierna bör läggas ned för att på så sätt skapa en fridfull och vacker miljö kring begravningsplatsen.

Sammanfattningsvis:

Gör en förutsättningslös analys av alternativa och billigare lokaliseringar!

Gör en analys av för- och nackdelar med en kombinerad begravningsplats och rekreationsområde med utgångspunkt i dagens faktiska utnyttjande av området!

Ta fram en ny detaljplan för en renodlad begravningsplats på mindre yta och flytta denna närmare Akallälänken, vilket underlättas om det västra koloniområdet läggs ned! Nedläggning av det östra koloniområdet skulle också höja kvaliteten på intilliggande friluftsområde.

Torbjörn Andersson

Jag har nyss tagit del av era planer på att anlägga en begravningsplats på Järvafältet.

Då det finns stora ytor i området förstår jag inte varför ni vill använda er av den mark som idag nyttjas av discgolflubben.

Järva discgolfpark är unik i sitt slag i Sverige och en av de bästa banorna i Europa. Jag och mina vänner reser från alla Stockholms hörn för att få spela på banan och samtidigt ger den en möjlighet för lokala västerortsbor att prova på sporten.

Det vore en skam om banan tvingades läggas ned till förmån för en begravningsplats, som knappast kommer att fungera som en lika stark samlingsplats för folk från både närområdet och hela Stockholm. De befintliga attraktioner som kan skapa en dragningskraft till dessa förorter och höja deras status borde bevaras.

Jag hoppas att även ni kommer till insikt om hur viktig discgolfbanan är, både för sportens överlevnad i Stockholm, men även för Järvaområdets status.

Salem Mhanna

I think that Järva DiscGolfPark is a beautiful place and that it would be best if the area remained a discgolf course. Järva DiscGolfPark is the host of one of the most prestigious discgolf tournaments, the Stockholm open and the European open, both are discgolf Majors. The discgolf community around the world would love to see Järva remain a discgolf park.

Patrik Nilsson

Jag tycker det är skrämmande att det finns planer på att ersätta Järva DGP med en begravningsplats! Järva DGP är ansedd som en av världens vackraste och bästa discgolfbanor och lockar varje år världseliten till Stockholm. För oss amatörer är det fantastiskt med en lokal bana av den klassen. Järva DGP är en utomordentligt välskött och professionell bana.

Att bygga en begravningsplats på ett område som är en gammal soptipp är, enligt min åsikt, respektlöst mot de döda.

Granholmstoppen är också ett instabilt område som rör sig vilket gör att byggnadskostnaderna skulle skjuta i höjden.

Tänk efter en extra gång och begravningsplats inte Järva DGP samt övrigt friluftsliv som dagligen pågår på området.

Förbundsstyrelsen för Svenska Frisbeesportförbundet genom Peter Lundmark

En unik landskapsdesign och en världsberömd idrottsanläggning riskerar nedläggning.

Under de dryga 18 år som Järva Discgolf Park existerat har området förändrats från en soptipp till ett välskött område som på ett miljövänligt sätt visat hur man kan använda denna typ av mark på

och därmed bidra till en park som kan nyttjas av såväl allmänheten som världsspelare i discgolf. Området är även välbesökt av hundägare och ett attraktivt område för picknick och lek.

Järva Discgolf Park är inte enbart en av världens bästa banor med utmanande hål, en högkvalitativ anläggning utan även en av de viktigaste anläggningarna för svensk frisbeesport och då specifikt för grenen discgolf. Banan har fostrat en mängd svenska spelare som idag befinner sig i absoluta världstoppen.

Discgolf är en av världens snabbast växande sporter. Norden är en av föregångarna i sporten och banan Järva Discgolf Park är högt skattad och anses av många vara en av de bästa banorna de spelat på.

1995 fanns ca 500 banor i världen, i dag är siffran upp emot cirka 6 000 banor och sporten växer snabbt, ungefär två banor invigs varje dag. I vårt grannland Finland har det under år 2014 anlagts 70 nya banor och man har idag fler discgolfare än golfspelare.

Järva Discgolf Park är ett föredöme när vi pratar framtidens idrott. En anläggning som kombinerar tävling och rekreation.

Vi vill att Järva Discgolf Park även i fortsättningen ska vara en bana som fostrar nya framtida spelare, utvecklar sporten och ger de möjligheter som en elitpelare söker för att kunna etablera sig i världstoppen.

**Jukka Kaakinen, West Coast Disc Golfers Kokkola + 52
underskrifter**

I write to you on behalf of disc golfers mostly from the region of the city of Kokkola (Karleby), located on the northern west coast of Finland. This letter is about our concern over the future of the beautiful Järva DiscGolfPark in Stockholm.

We've heard about the plans to place a cemetery which would replace this disc golf course, document registration number 2006-16107. In case there are any alternative locations for the cemetery, we kindly ask you to reconsider the decision. Järva DGP is commonly thought to be one of the best, if not the best disc golf course worldwide, and it would be a devastating blow to our growing sport to lose the course that has set the standard for any high level competition course through its history.

Järva DGP has been a key factor in the development of disc golf and has managed to stay ahead of its time. Countless hours put in by

the staff of the course make sure that it's in excellent condition through the whole European disc golf season, giving unforgettable experience to competitors as well as players visiting Järva outside of competitions.

It has been a tradition to our local disc golfers to arrange a trip to Järva every summer. A couple of us have taken part in higher level competitions there, a larger number has visited the course off-competition and the rest are planning to make a visit. The feedback has been without exceptions extremely positive, players being overwhelmed by the great course design, high level of maintenance and hilly terrain – a perfect combo for a disc golf course.

Although there is a relatively small number of signatures under this letter, I believe we represent the majority of Finnish disc golfers with our message. After all, though being an active club, the West Coast Disc Golfers Kokkola is just one of dozens of active disc golfing communities in Finland. We really hope you can find a solution that gives us the chance to play Järva DiscGolfPark also in the future.

Jeremy Bargabos

There must be another location to build a cemetery. You simply cannot destroy a disc golf course to put in a cemetery. Disc golf is the fastest growing sport in the world at the moment and has very little impact on the environment. Please think this over and find a different location. Too much hard work has gone in to this place to just throw it all away.

Jonas Löf

Järva begravningsplats är ett projekt som är på helt fel väg och som behöver startas om.

Projektet har mycket stora risker när det gäller ekonomi, etik, miljö, tillgänglighet mm.

Det behövs en organisation som kan lyssna på åsikter som kommer in från, allmänheten, berörda och remissinstanser. Börja om med en professionell utredning kring ny plats eller nya platser för mindre begravningsplatser. En utredning där alla problem tas upp och inte som i nuvarande projekt där väldigt många problem har nonchalerats eller förminskats vilket gör att kostnaderna underskattas grovt. Det finns ingen professionell utredning som visar varför platsen på Granholmstoppen ska vara så lämplig för en begravningsplats. Projektet är förenat med ett flertal stora risker och är på ett experimentellt stadie. Detta projekt startades med att någon eller några lekmän kom fram till en plats och att detta sedan

har styrt den tävling och efterföljande processen.

Tävlingsunderlaget hade stora brister, relevanta underlag saknades eller var vinklade för att förminska den stora problematiken med valt område. Det vinnande förslaget Öarna sågades i princip trots att det vann och har gjorts om flera gånger efter det. Efter 5 år och tusentals nedlagda timmar av Kyrkogårdsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och konsulter är det fortfarande ett dåligt icke genomförbart förslag.

Vad Kyrkogårdsförvaltningen behöver göra är att:

Lägg ner projektet Öarna.

Byt ut projektledningen.

Starta upp en ny process med en realistisk plan där bombastiska drömmar om storslagna begravningsplatser med

världsarvsambitioner ersätts av en, två eller flera mindre eller medelstora begravningsplatser som planeras kring Järvafältet.

Undvik inte problemen kring ekonomin, tillgängligheten, kommunikationerna, driftkostnaderna etc., etc. Låt en konsultgrupp sköta detta utan att Kyrkogårdsförvaltningen får tycka alltför mycket då det har visat sig att organisationen inte klarar av komplicerade projekt och kan inte jobba med ett samhällsansvar.

Låt en konsult med gedigen erfarenhet av planering och projektering av landskapsjobb sköta uppdraget.

Undvik arkitekttävlingar.

Konsultrapporterna som är framtagna åt Kyrkogårdsförvaltningen är uppenbart vinklade genom påverkan från Kyrkogårdsförvaltningen. Saker som fortfarande efter 5 år behandlas på en ytlig nivå eller inte alls är:

Ekonomin

Senast genomförda begravningsplats i Stockholm är

Strandkyrkogården. Kyrkogårdsförvaltningen verkar tro att Järva begravningsplats ska bli lite dyrare än Strandkyrkogården.

Kostnaderna för Järva begravningsplats kommer inte bli några procent dyrare än Strandkyrkogården utan åtskilliga gånger dyrare.

Det handlar om 10, 25 eller 50 gånger dyrare. Strandkyrkogården är en mycket enkel begravningsplats utan ceremonilokaler etc. och har bara en enkel serviceanläggning för driften. Marken är i princip några grusvägar på en nästan plan, lättarbetad åkermark och ytor i mager skog för askgravplatser mm. Denna plats saknar de ambitioner och alla de problem som Järva begravningsplats på Granholmstoppen har. Uppskattad kostnad för Järva

begravningsplats är åtskilliga hundra miljoner kronor, kanske ca 500 miljoner kr kanske en miljard, medans ca 70 miljoner finns i budgeten. En oberoende noggrann kalkyl bör göras där allt tas med

och där hänsyn tas till geotekniken, den förgiftade jorden mm. Bara en enda begravningsö kan kosta ca 30 miljoner då närmare 2000 lastbilslass krävs då väldigt stora mängder jord, ner till 3,5 meters djup, med förorenade massor mycket troligt behöver transporteras bort och saneras. Projektet kan bli en guldgruva för konsulter och entreprenörer med tanke på alla osäkerheter. Drift- och underhållskostnaderna kommer att bli mycket stora pga. alla byggnationer, de svårskötta ytorna, sättningarna i jorden som kommer innebära återkommande reparationer, de stora höjdskillnaderna som innebär avancerad halkbekämpning och snöskottning i trappor etc.

Begravning på tippmassor

Den stora etiska problematiken kring att begravas på en tipp tas inte upp. Dagens massor består av instabila kladdiga lerjordar fulla med sopor, betong, sprängsten, asfalt, tegel, bensin, diesel mm. Det kommer vara en mycket dyr och smutsig process att gräva ur dessa massor, transportera bort dessa för dyr sanering och ersätta med bra jord. Ex Skogskyrkogården och Strandkyrkogården hade lättarbetade rena massor som enbart behövde harpas. Även om jorden byts ut så kommer omgivande jord och jorden under bestå av tippmassor. Många samfund kan mycket väl vägra att använda sig av dessa ytor.

Ej tillgängligt

Stockholms stad har krav på att alla offentliga anläggningar ska vara tillgängliga för alla. Järva begravningsplats kommer bli mycket otillgänglig. Långt från allmänna kommunikationer och med stora höjdskillnader. Kullen är omöjlig att bygga så det blir tillgängligt. Det räcker inte med att ha tillgängliga bilvägar som slingrar sig kilometervis fram genom området. Området kommer inte heller kunna användas till rekreation då ytorna mellan öarna är alltför smala och de övriga ytor som lämnas är extremt branta slänter.

Geotekniken

De optimalt dåliga markförhållandena, troligen de sämsta i Stockholm, kommer att göra byggnationen omöjlig att genomföra ordentligt. Tippen består av en instabil lerhög fylld med skräp som vilar på en instabil grund, f.d. Hästa träsk. Kullen sjunker och glider fortfarande och kommer göra så under överskådlig tid. Schakter i den instabila jorden behöver troligtvis göras med flacka slänter, vilket innebär ännu större mängder eller så behöver schakterna spontas, vilket innebär stora kostnader. Marken är dessutom förorenad av gifter och synlig förorening i form av betong, järnskrot, plast etc. och luktande föroreningar som diesel och bensin

Otryggt

Platsen kommer att ligga långt från bebyggelse och kommunikationer och kommer i synnerhet inledningsvis vara väldigt lite frekventerat av besökare. Dagens discgolfare och hundägare m.fl. kommer inte finnas kvar och inledningsvis kommer det vara väldigt få besökare till begravningsplatsen mitt ute i ”naturen”

Kommunikationerna

Platsen ligger långt från allmänna kommunikationsmedel, vilket gör att en stor del av besökarna kommer använda bil och de som åker kollektivt behöver gå långa sträckor för att komma fram till begravningsplatsen.

Biltrafik

Det kommer ledas bilar långt in på Igelbäckens kulturresevat på bilvägar. Dessa kommer att behöva asfalteras, då de annars kommer att eroderas bort eller köras sönder.

Järva discgolf park

En av världens mest betydelsefulla discgolfbanor som har skapat den vackra park som Gränholmstoppen numer består av kommer behöva läggas ned. Detta innebär stor badwill gentemot Stockholms stad. Stockholms stad krossar en världsledande design av det lite ovanligare slaget och visar på minimal fingertoppskänsla när det gäller att ta hand om de innovationer som finns på plats. Järva Discgolf Park är värt att värna.

Idrotten discgolf

Discgolf är en av världens snabbast växande sporter. Norden är en av föregångarna i sporten och banan Järva Discgolf Park är banornas bana, av många klassad som världens bästa. Järva Discgolfpark var den andra betalbanan i världen 1995. De flesta banorna i världen är gratisbanor, medans betalbanorna oftast är av bättre kvalitet. 1995 fanns ca 500 banor i världen. i dag finns ca 6000 banor i världen och sporten växer snabbt, ungefär två banor invigs varje dag. Dessa banor är dock oftast relativt enkla och kan inte riktigt jämföras med Järva Discgolf Park. Discgolf kan mycket väl vara en riktigt stor sport inom bara några år. I Finland öppnar en ny bana var femte dag och det finns redan i dag fler discgolfare än golfspelare i Finland. Sporten växer snabbt i många länder i Europa, i Nordamerika och i andra delar av världen.

Turism

Järva Discgolf Park besöks årligen av stora mängder utländska

besökare som åker till Stockholm för att spela på banan. Även långväga svenska besökare är vanliga på banan.

Friluftslivet

Dagens promenadområde som i princip består av discgolfbanan används till stor del av hundägare. Dessa promenadmöjligheter kommer att försvinna då hundar inte kommer vara välkomna på en begravningsplats som dessutom kommer ha fårbyte.

Kyrkogårdsförvaltningen ger sken av att friluftslivet ska kunna fortsätta i princip obehindrat, men det kommer inte bli några användbara ytor kvar för rekreation.

Dagens vackra och populära park

Genom medveten gestaltande skötsel har ett av Stockholms fulaste områden med igenvuxna områden förvandlats till en av Stockholms vackraste parker med spännande parkrum, välklippta gräsmattor, ängar och en stor variation av solitärträd, skogsdungar och ett överflöd av blommande buskar och träd som saknar motstycke bland Stockholms andra parker. Stockholms parker består vanligen av ganska onyanserade parker där vegetationen domineras av stora icke blommande träd och gräsmattor och inte så mycket mer än så. Järva Discgolf Park är dessutom fortfarande under utveckling och kommer bara att bli vackrare under de närmaste decennierna. Parken är också ett exempel på en miljövänlig hantering och ett unikt sätt att använda deponiområden som inte är möjligt att använda för byggnader etc. Järva Discgolf Park har inte täckt soporna och planterat växter, men har förfinat miljön och skapade en attraktiv iögonfallande parkmiljö där gräsmattorna har förfinats genom ihållande vård och träd och buskar har vårdats och gynnats på individnivå för att bilda den vackra miljön. De landskapstyper som ofta ses som den vackraste, kulturlandskapen löväng och hagmark finns representerade i Järva Discgolf Park fast i modern stil. Detta landskap har en helt annan dynamik än de generellt ganska torftiga omgivningar på Järvafältet, som oftast består av stora jordbruksområden eller mindre triviala skogsområden. Järva Discgolf Park är kanske det bästa exemplet i världen hur den snabbt växande sporten discgolf kan se ut. En vacker, attraktiv idrottsarena som även kan användas av allmänheten för promenader.

Felaktig historik

Inte nog med att Kyrkogårdsförvaltningen har ansträngt sig att bortse från fakta och etiska, praktiska och ekonomiska problem, dom har även förvanskat historien bakom Granholmstoppens tillkomst. De skriver att kullen är noga formgiven av den välkände arkitekten och stadsträdgårdsmästaren Holger Blom. Kullen är inte

mer formgiven än att en kulle har tippats upp på ett rationellt sätt med vissa ambitioner att kunna skapa en skidbacke. Då kullen byggdes upp av instabila massor på en väldigt instabil mark som till stora delar bestod av ett kärr, så har kullen kollapsat åtminstone två gånger. En gång åt nordväst och framförallt ett mycket stort skred åt sydost då stora massor flyttade sig ca 100 meter och mer lättflytande massor flöt ut flera hundra meter från kullen. Denna havererade kulle täcktes sedan över med ett tunt lager jord och planterades med träd och buskar. Planteringsritningarna togs fram av den unge landskapsarkitekten Frank Lange på Stockholms stad. Kullen har aldrig setts som en viktigt formgiven plats utan som en tipp som planterades mer som ett rutinjobb. Planteringarnas utformning har dock haft bra ambitioner, men om någon ska tackas är det Frank Lange och andra inblandade på Stockholms stad. Dock ej Holger Blom som hade gått i pension många år innan detta hände. Platsen sköttes sedan inte efter planteringarna och iordningställdes aldrig riktigt ordentligt utan en hel del bråte och sten mm låg kvar på ytan eller uppstickande ur jorden. Området växte sedan igen under 10 år och användes bland annat till tjuvtippning innan Järva Discgolf Park började förvalta området.

Dystra framtidsutsikter

Om den här processen får fortsätta riskerar vi att stå inför det tyvärr inte alltför otroliga framtidsscenariot att Järva Discgolf Park lägger ner. Kvar finns en kraftigt igenväxande Granholmstopp i avvaktan på att Järva begravningsplats ska etablera sig. När dom praktiska, ekonomiska och etiska problemen till slut slår igenom i projektet kommer Kyrkogårdsförvaltningen tvingas lägga ner planerna och börja om på annan plats. Kvar har vi en igenväxt Granholmstopp som om inget har hänt de senaste 20 åren, en besviken lokalbefolkning och ytterligare ett havererat ytterstadsprojekt i Stockholms stads namn.

Projekterad begravningsplats finns redan

Ett av tävlingsförslagen som togs fram av Mats Löf och Jonas Löf, LIV, har tagit hänsyn till problematiken och här har Kyrkogårdsförvaltningen ett fullt genomförbart uppdrag att jobba vidare med. Detta förslag var redan för fem år sedan mer genomarbetat, betydligt billigare och kommer bli en betydligt bättre fungerande begravningsplats en förslaget Öarna är efter fem år. De lösa planer på bostäder inom Igelbäckens kulturresevat som skulle krocka med LIV är det väl ingen som tror på längre.

Genomförandebeskrivning

I genomförandebeskrivningen skriver man att discgolfbanan ska kunna finnas kvar under byggnationen av etapp 1. Detta trots att

Järva Discgolf Park sagt att detta är omöjligt då stora delar av banan, över hälften av hålen, tas bort i den första etappen och hela banan tas sedan bort efter ca 10 år. Här nämns också att sprängsten som finns i marken ska krossas och användas till byggnationer på begravningsplatsen, vilket blir en väldigt störande verksamhet.

Planbeskrivning

Här nämns en MKB om vattenhanteringen som inte finns med bland underlagen. Varför kan man undra. Den ska givetvis redovisas.

I beskrivningen nämns att rekreation ska finnas mellan begravningsöarna trots att stadsbyggnadsnämnden i programskedet tydligt sa att detta inte var möjligt.

Problematiken med Granholmstoppens föroreningar och instabilitet förminskas som vanligt.

Etiken kring begravning på tipp tas inte upp.

”Planeringen av gravkvarter, byggnader, vägar och angöringar följer stadens program Stockholm – en stad för alla.- Handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö.”

Detta stämmer inte. Lösningen kräver biltransport för funktionshindrade och de flesta gravkvarter går inte att få tillgängliga då marken lutar så mycket inom öarna.

Vatten och avloppsledningar ska dras över tippområdet och att få dessa att ligga still blir troligen omöjligt. Stor risk för skadade ledningar efter kort tid pga sättningar och markrörelser.

Järva Discgolf Park förminskas som vanligt. T.ex:

”Konsekvenserna för det specifika discgolfintresset blir på lång sikt märkbart negativ. Om man bedömer hela planområdets friluftsintressen bedöms dock konsekvenserna bli positiva då tillgängligheten till området samtidigt ökar.”

Friluftsintresset bilkörning kommer i alla fall öka.

”Discgolfbanan kommer inte att kunna fortsätta sin verksamhet i samma omfattning som idag och i ett 10 -20 års perspektiv när begravningsplatsen är fullt utbyggd kommer den behöva avvecklas.”

Underligt att Kyrkogårdsförvaltningen vet hur Järva Discgolf Park ska förvaltas. Järva Discgolf Park själva säger att banan behöver läggas ner direkt.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Denna rapport är endast gjord av biologer, ekologer och miljövetare. Ingen landskapsarkitekt och det märks när det gäller landskapsbildsavsnittet. I inledningen av dokumentet skriver man att platsen är lämplig för kistgravar. Dom beskriver att området är ett parkområde och att en discgolfbana har anlagts i detta parkområde. Att discgolfbanan har förädlat ett igenväxande skräpigt område tas inte upp.

I miljökonsekvensbeskrivningen görs en grov snedtolkning av Miljöbalken och Plan- och bygglagens texter av val av plats. ”mark och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet läge och behov” Motiveringen till att begravningsplatsen är lämplig är att planområdet är förlagt mellan bostadsområden med ett stort antal innevånare. Denna motivering är inte på något sätt unik utan gäller nästan alla platser i Stockholm stad. Däremot bedöms inte beskaffenheten på området.

Det görs även välvilliga tolkningar av påverkan på rekreationsmiljön som att det är ett positivt inslag att en sportanläggning och en park som är populär för discgolf och promenader görs om till en begravningsplats. Det kommer inte finnas några lämpliga ytor kvar att tala om för promenader, hundar kommer kännas obekvämt att ta min på området och discgolfbanan kommer att försvinna.

Bland de många tveksamma formuleringarna finns den positiva konsekvensen för kulturlandskapet i och med att det historiska vägnätet förvaltas. Det vägnät som finns idag förvaltas redan och till följd av förslaget byggs kilometervis med nya vägar.

Som vanligt beskriver man att discgolfbanan kan fortsätta, detta trots att Järva Discgolf Park har sagt ett flertal gånger att banan inte kan fortsätta sin verksamhet om mer än halva banan försvinner i och med etapp 1.

Under hälsa och Säkerhet och nollalternativet lyckas man få det till att det är en nackdel att möjligheterna till att sanera markföroreningar uteblir. Någon sanering av marken kommer det inte bli då man kanske tar bort max några få procent av tippens förorenade massor med en fullt utbyggd begravningsplats. Kostnaderna för schakt, borttransport, sanering och ersättning med nya massor kan dock mycket möjligt hamna i miljardklassen.

På sidan 12 visas en karta som visar planområdet som det beslutades om 2008, där Granholmstoppen inte ingår. Det är det planområdet som gäller. Det finns inget beslut om att ha Granholmstoppen som planområde! Vad är det för odemokratiskt samhälle vi har i Stockholms stad! Kan man besluta om vad som helst utan att förankra det hos politikerna?

På sidan 13 beskrivs att hänsyn till discgolfbanan har tagits jämfört med programskedet då byggnationen delats upp i etapper. Det var etapper redan i programskedet och det är lika dåligt eller sämre för discgolfbanan i planskedet jämfört med programskedet.

Det beskrivs att en anledning till att planområdet flyttats österut är för att slippa störningar från förbifarten. Vad man glömmer att redovisa är att den sydöstra delen av det nya planområdet hamnar endast några få meter från en av Sveriges mest trafikerade motorvägar; E18, som orsakar starkt trafikbuller här. E18 är endast överbyggd på en kort sträcka men är i övrigt starkt bullerstörande, jämförbart med Förbifarten.

Det står även att området väster om Granholmstoppen har tagits bort för att vissa områden behöver dräneras pga. för högt grundvatten. Enligt den hydrogeologiska undersökningen, däremot så redovisas att samtliga mätområden i den östra delen har högt eller tom väldigt högt (artesiskt) grundvatten, dvs. sämre förutsättningar än i den västra delen.

På sid 21 beskrivs att Granholmstoppen är gestaltad av Holger Blom vilket är falskt.

Det beskrivs som att begravningsplatsen knappt kommer att ha några hårdgjorda ytor. Även grusytor räknas som hårdgjorda ytor och det kommer bli en stor skillnad jämfört med kullen idag som nästan helt saknar grusytor utan allt består av gräs.

På sidan 31 skriver man att en parkliknade miljö anlades på 60-talet. Detta är fel då Granholmstoppen började fyllas ut först i slutet av 60-talet och iordningställdes först under 80-talet.

På sidan 33 står det att ”begravningsplatsen inte kommer ha någon negativ inverkan på den regionala grönstrukturen”, detta trots att några rekreationsytor inte kommer få plats mellan begravningsytorna, stadsbyggnadsnämnden inte tillåter några rekreationsytor mellan begravningsöarna och trots att discgolfbanan som är det stora rekreativa elementet i området försvinner. Det är även stor risk att folk kommer känna sig i vägen och inte vill störa

sörjande och promenerar på andra ställen än bland begravningsplatserna.

Man ser det som positivt för rekreationen att tillgängligheten ökar, vilket i det här fallet innebär att bilvägar på totalt drygt 2 kilometers längd kommer slingra sig fram genom hela området.

Sidan 33: "Discgolfbanan kommer inte kunna fortsätta sin verksamhet i samma utsträckning då begravningsplatsen byggts ut fullt" Ett understatement minst sagt.

Sid 35 Tillgänglighet. "De områden som idag är instängslade för betesdrift kommer att öppnas upp och det framtida fårbetet kommer endast i liten grad påverka tillgängligheten." Fårbete kräver givetvis instängslingar.

"Hela Järva friområde pekas i den Regionala Utvecklingsplanen (RUFs 2010) ut som värdekärna i Järvakilen. Ny bebyggelse, anläggningar och verksamheter som påverkar en grön värdekärna ska undvikas enligt RUFs." Rimmar inte så bra med att begravningsplatsen innebär omfattande byggnationer.

Grundvattenkvalitén och grundvattenbildning tas upp, men att det blir lokala grundvattensänkningar där dräneringar vid gravarna läggs på 3,5 meters djup tas inte upp. Eftersom det är gravar på en stor del av området så riskerar befintlig träd- och buskvegetation skadas då markfuktigheten kommer minska.

Sid 48: "Risker hälsa och säkerhet – nollalternativet. Viss risk för påverkan på yt- och grundvatten kvarstår och möjligheterna att sanera markföroreningar uteblir." Här ser utredaren det som negativt att man inte kan sanera kullen om man inte anlägger en begravningsplats. Dock så kommer endast några procent av massorna i kullen i sådana fall saneras och kostnaderna kommer bli enorma.

Sid 49: "Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan. Planen bedöms verka i miljömålens riktning då begravningsplatsen är väl integrerad i det kringliggande samhället. Goda möjligheter finns därför att ta sig till platsen med existerande kollektivtrafik. Denna integrerade form av samhällsplanering medför att utsläppen av växthusgaser och hälsoskadliga partiklar kan begränsas." Så kan man tolka effekterna en begravningsplats långt från kollektivtrafik och som har en bilväg på drygt 2 kilometer genom området.

”Planen bedöms verka i miljömålets riktning då förorenade jordmassor i Granholmstoppen saneras” Kostnaderna för denna sanering redovisas dock inte och kommer bli en otrevlig överraskning. Rening av förorenade massor är dessutom inte en miljövänlig metod.

Rapport geoteknik

Den geoteknisk undersökningen har gjorts med syftet att undersöka områdets lämplighet för gravsättning. Någon utvärdering av lämpligheten har dock inte gjorts, utan det är bara redovisat vad som gjorts och redovisat tabeller och diagram. Anledningen är givetvis för att området är klart olämpligt för begravnings- och byggnadsarbeten. Geotekniska problem och rekommendationer tas inte upp i dokumentet, vilket i högsta grad vore lämpligt för ett så här problematiskt område.

Hydrogeologisk beskrivning

I denna beskrivning skriver man felaktigt att Granholmstoppen varit aktuell som begravningsplats ända sedan 1960-talet. Detta är helt fel. Det var först 2009 som Granholmstoppen kom med i diskussionen. Ytterligare ett exempel på att Kyrkogårdsförvaltningen förser konsulterna med felaktig information. Granholmstoppen beskrivs inledningsvis som en tipp som innehåller sprängsten, krossat berg och jord med andra ord en tämligen oproblematiskt tipp. All instabil lera nämns inte och alla sopor, diesel etc. nämns inte. Dock nämns senare asfalt, tegel mm

Man skriver att det råder inget tvivel om att grundvattnet är påverkat av mänsklig verksamhet och att ”till viss del bedöms grundvattnet vara påverkat av massorna i Granholmstoppen”. Ännu ett exempel på att problematiken med tippen förminskas till nästan löjeväckande nivåer. En kulle på uppskattningsvis 2 miljoner kubikmeter, fylld med allehanda skräp som upptar nästan hela tillrinningsområdet uppströms där övrig mark i tillrinningsområdet domineras av betesmark och naturmark, har naturligtvis med mycket stor sannolikhet en stor påverkan på grundvattnet. Sammanfattningsvis redovisas grundvattnet som mycket marknära eller tom artesiskt. En begravningsplats skulle innebära dräneringar på ca 3,5 meters djup, med följd att grundvattnet sänks, än mer ökad risk för sättningar och stor risk för träddöd inom vissa områden.

”Grundvattennivåerna är inom samtliga övervakade områden marknära, och under vissa delar av året till och med artesiska.” Granholmstoppen är tydligen problematiskt ur grundvattensynpunkt.

Gestaltningsprogram

Gestaltningen grundar sig på en arkitekttävling där underlagen var till stor del felaktiga och ett dåligt kompromissförslag valdes som sågades direkt av juryn. Förslaget har därefter gjorts om två gånger men är fortfarande hopplöst dåligt. Delvis på de svåra eller omöjliga förutsättningarna inom området.

Ambitionen från tävlingsledning, Kyrkogårdsförvaltning och Stadsbyggnadskontoret samt arkitekten har varit anmärkningsvärt ambitiöst, men resultatet är futtigt.

Programmet bygger helt på det ”befintliga kulturlandskapet” dvs. Järva Discgolf Parks park som har skötts fram under 20 år med hjälp av röjningar, gynnande av enskilda plantor, iordningställande av skräpiga oklippbara ytor, gräsklippning mm.

Lite malplacerat beskrivs bakgrunden till att planområdet har flyttats till Granholmstoppen i gestaltningsprogrammet det borde rimligtvis tas upp i planbeskrivningen.

Hänvisning till att Stockholm är en växande storstad görs. Det orimliga att ta upp 50 hektar till en begravningsplats i en stad där markbristen är stor tas inte upp.

På sidan 7 finns en karta som beskriver rekreation inom och utanför programområdet. På kartan finns inte discgolfbanan Järva Discgolf Park, fastän den upptar hela programområdet och har ca 20 000 besökare årligen.

Ett av ett otal exempel där Järva Discgolf Park helt nonchalerats på ett utstuderat sätt.

På sidan 5 beskrivs helt felaktigt att tippen fick en noggrann gestaltning med kullar och raviner, men de flesta kullarna är rester av det stora skredet åt sydöst som täcktes med ett tunt lager jord. De planteringar som gjordes under 80-talet sköttes inte alls under 10 år innan Järva Discgolf Park började sköta det kraftigt igenväxande området. I kapitel 4 första stycket går man tvärt emot sitt eget påstående på sidan 5 och skriver att landskapet ”aldrig blivit gestaltat eller formgivet”

Under kartan ”Befintliga grön struktur” på sidan 8 framgår tydligt att landskapsanalysen har utförts av mindre lämpade konsulter. T.ex. de ekdominerade betade dungarna i väst som är av regionalt intresse, anges som blandskog. Detta trots att konsulterna har haft fem år på sig att inventera och analysera området och trots att

informationen har skickats till dom tidigare. Kartan är i övrigt ytterst schematisk och grov.

Kapitel 3 "Landskapsläsning" är en sorts landskapsanalys, men uppenbart gjort av en person som har bristande kompetens inom området.

På sidan 7 beskrivs att landskapet mellan begravningsöarna ska användas till rekreation. Detta trots att stadsbyggnadsnämnden i programsamrådet bestämt framförde att ytorna mellan begravningsöarna absolut inte fick användas till rekreation.

Ett av många, många exempel på att konsulterna och Kyrkogårdsförvaltningen inte klarar av att ta emot information. Under stycke 5 nämns att discgolfbanan "kan vara kvar under lång tid i området". Detta trots att Järva Discgolf Park vid ett otal tillfällen framfört att banan inte kan vara kvar någon tid alls om mer än hela banan tas bort under etapp 1. De muslimska kistgravplatserna i områdets södra del ligger över en relativt nyligen nedlagd högspänningskabel och kan därför inte ligga där.

På sidan 17 beskrivs att den nya "landsvägen" eller "landskapsvägen" ökar tillgängligheten inte bara för begravningsplatsbesökarna utan för alla besökare till området. Med andra ord så kommer vägen in trafikerats livligt och användas som parkeringsplats för övriga besökare. En väldigt dålig lösning om man vill behålla karaktären av pastoralt landskap. En helt orimlig trafiklösning för en begravningsplats speciellt på ett kulturresevat.

På sidan 18 beskrivs att begravningsöarna placeras som mindre enheter med ett landskap mellan. Skisserna visar dock att öarna ligger tätt med endast ett fåtal meter emellan vilket kommer ge ett intryck av en tät begravningsyta som inte alls inbjuder till "rekreation" där emellan. De enda ytorna som kommer uppfattas som ett landskap som inte direkt förknippas med begravningsplats är de branta ofta tätt bevuxna slänterna där ingen uppehåller sig idag och området kring den nyanlagda dammen.

Med andra ord dagens parklandskap kommer försvinna och ersättas av en begravningsplats som i mångt och mycket påminner om en traditionell begravningsplats. Skillnaden är att den här "öppna" begravningsplatsen kommer bestå av ett gytter av inhägnader. Att ansvariga arkitekter inte kan se detta tyder på okunnighet.

De grusvägar som ska gå upp för kullen med lutning på 5 % och trafikeras med bilar kommer att behöva asfalteras då erosionsproblemen kommer bli allt för stora.

Vägarna i området speciellt på kullen kommer bli osedvanligt dyra då det innebär mycket dyra schakter, bortforsling av förorenad mark, omfattande grundförstärkningar, stödmurar som knappast går att bygga på denna instabila mark mm. Underhållskostnaderna pga. asfaltsytor som spricker upp pga. sättningar kommer bli omfattande.

Man kommer behöva köra kilometerlånga sträckor inom begravningsområdet då det inte kommer bli möjligt att vända bilen inom området.

Vägarna är alltför smala för att bilar och driftfordon ska kunna mötas och för att människor och bilar ska kunna mötas på ett tryggt sätt.

Trots att man kan köra bil fram till öarna kommer många av öarna inte att bli tillgängliga då marken lutar alltför brant fram till öarna. Även marken inom öarna kommer att luta ordentligt och marken kommer bli otillgänglig inom öarna. Många av öarna har lutningar på över 10 % inom murarna! Det går i och för sig att lösa med att terrassera öarna med hjälp av höga stödmurar men dessa kostnader kommer bli helt orimliga.

Så gott som samtliga begravnings- och landskapsöar i etapp 2 är i realiteten ogenomförbara av tillgänglighetsskäl. Detta kan lösas om öarna byggs upp med stödmurar, men det skulle innebära gigantiska kostnader bara för en ö, plus att det skulle bli enormt påtagliga konstruktioner i landskapet. Konstruktioner som förmodligen inte går att bygga stabilt då marken rör på sig. Kostnaderna givetvis helt orimliga.

Dammarna kommer bli problematiska med diesel, bensin mm som sipprar ut med grundvattnet. Det problemet finns redan idag i de små källor som finns idag och kommer bli högst påtagliga i dessa stora dammar. Referensbilden med det kristallklara rena vattnet från källan Korskällan är som det mesta i det här projektet helt vilseledande. Det är stora mängder jord som behöver schaktas bort för dessa stora dammar kanske 50 000 kubikmeter. Om dessa klassas som miljöfarligt avfall har vi kostnader för flera hundra miljoner.

Skötselambitionerna, som ligger på Järva Discgolf Parks nivå eller högre, innebär en betydligt högre nivå jämfört med mer lättskötta

begravningsplatser som Skogskyrkogården och Strandkyrkogården. Askgravar mm ligger i skogsmiljö med svagt växande fältskikt, medans ytorna på Granholmstoppen växer mycket kraftigt och får en höjd på 1-2 meter om det får lämnas oklippt och det måste klippas många gånger per år för att hållas lågt.

Ambitionerna med bete ställer krav på ett komplicerat stängsel och grindsystem och gör att hundpromenader försvåras eller omöjliggörs.

Hela området kommer att belysas vilket givetvis innebär ett stort avsteg från dagens pastorala karaktär.

Landskapsöarnas gabionmurar behöver grundläggas mycket noga, vilket blir nästintill omöjligt på denna instabila mark, om inte murarna inom kort ska börja luta.

Landskapsöarnas murar kommer bli förhållandevis synliga i landskapet då aha principen gör sig bäst i ett plant landskap.

Den utspridda begravningsplatsen, höjdskillnaderna och den delvis täta vegetationen och den svårtydda strukturen på begravningsplatsen kommer kräva ett väl utarbetat skyltsystem för att man ska kunna hitta runt i området.

De markerade öarna för askgravplatser mm är inte tillgängliga då det oftast ligger i brant terräng. Hur avgränsningen ska lösas med sprängsten är inte trovärdigt redovisad då en mur med helt släta sidor visas.

Ceremonibyggnaden uppe på kullen vid Tallskogen står inför gigantiska grundläggningsproblem då byggnaden står på kanten av en kulle där det är 60 meter till fast mark.

Skötselinsatserna på de många branta vägarna, stigarna och trapporna kommer bli omfattande under vinterhalvåret.

Troligen behöver betydligt fler gångvägar anläggas då de smala gräsyterna mellan öarna inte kommer tåla slitaget under vinterhalvåret. I dag rör sig fotgängarna på breda gräsytor och discgolfarna rör sig inte inom området på vintern då marken är vattenmättad och lätt trampas upp.

Servicebyggnaden och pumpstation är dåligt placerad i direkt anslutning till det stora stråket Sjöhällsstigen. Bör rimligtvis

placeras mer avskilt med avseende på arbetsmaskiner och upplag av material och utrustning.

De murar och stenavskärmningar kring de olika begravningsytorna som redovisas har en längd på ca en halvmil och kommer innebära en avsevärd kostnad både i projekterings och anläggningsskedet och återkommande underhållskostnader.

Kostnader för ledningsdragningar för el, vatten, avlopp och dränering kommer bli omfattande.

Noterbart är att en meditationslund är placerad några meter från körvägen genom området.

Generellt är hela begravningsplatsen inte tillgänglig, vilket rimligtvis inte kan accepteras av myndigheter, handikapporganisationer etc.

Johan André

Vill bara uttrycka mitt stora missnöje med att ni tänker bygga en gravplats på en av världens bästa discgolfbanor! Vi ska vara stolta i Sverige att vi har en sådan fantastisk bana som både ger Sverige uppmärksamhet inom discgolf-världen men även ger oss svenskar en möjlighet till en riktigt härlig rekreationssport!

Fy och skam över er att ni ens överväger att bygga en gravplats på den plats som betyder så oerhört mycket för oss som älskar discgolf och det natursköna område banan ligger på. Många företag i Kista kommer även bli missnöjda då discgolf är en perfekt kick-off aktivitet som vi under flera år kört på vårt bolag.

OBS, det finns INGEN annan bana som den på Järva i HELA norra Europa! Det är en bana i världsklass, att lägga ner den är lite som att riva Globen, Friends Arena och Tele2 Arena och samtidigt tro att Stockholm ska få arrangera större events... det går inte! Att bygga upp en sådan bana som vi har på Järva tar flera flera år och inget kan ersätta den inom en överskådlig framtid.

Fy och skam som sagt!

Ingrid Löcherbach

Lägg omedelbart ner Ert förslag till detaljplan.

Varför förstöra detta vackra område, där discgolfbanan ligger och personerna som driver denna har lagt ner hela sin själ i detta.

Min synpunkt är leta efter en bättre plats.

Anna-Maria Ingerö

Järvafältet är ett levande fält, en levande natur och en oas för alla oss tusentals invånare som bor runtomkring.

En exploatering av den storlek som man planerar ödelägger allt liv för mycket lång för 20.000 kistgravar lämnar inget område oberörd.

Järvafältet är ett naturskyddsområde (om det nu har någon betydelse) som har gett fristad till att antal sällsynta fåglar. Korna från Hästagar den har gjort underverk och hållit landskapet öppet. Järvafältet är en plats att få vara i, promenera, cykla, ha utflykter, flanera. Dessutom finns det människor som cyklar eller går till sina jobb över fältet.

Hästagar d **i rätta händer** skulle kunna bli en världsattraktion: mitt i en storstad ett ekologiskt lantbruk.

Men med den planerade, groteska begravningsplatsen försvinner allt detta! Hur än ni på olika kontor försöker försköna verkligheten så bli Järvafältet ett dött fält efter begravningsplatsen. Om man sedan tänker bebygga resten av fältet så måste det nog bli svårt p g av närheten till döda lik som kommer i kontakt med grundvattnet.

Har någon av er på Stadsbyggnadskontoret vandrat på Järvafältet i mars/april? Oavsett om det har varit snö eller ej förvandlas fälten till vattenpöl (jag har bott här i 36 år och vet detta med besked!) Man måste gräva väldigt djupt för att undvika kistornas uppkomst på ytan.

Dessutom innehåller Granholmstippen asbest. Vem skall sanera detta livsfarliga material?

En storstad som New York har råd att ha orörda friluftsområden mitt i det pulserande livet, men Stockholm har inga humana visioner utan här kör man på som om framtida generationers möjligheter till rekreation inte alls är viktiga.

Bengt Halvarsson

Jag ogillar förslaget. Begravningsplatsen inkräktar menligt på utrymme för fritidsaktiviteter. En betydligt större begravningsplats borde förläggas på avstånd från bebyggelse.

Sylvia Halvarsson

Jag är emot planerna på kyrkogård på denna plats.

Begravningsplatsen förstör för alltid vårt rekreationsområde.

John Hall

Jag sitter idag i Svenska Frisbeesportsförbundets styrelse som ledamot, men min resa inom denna sport var spontanidrotten som några vänner till mig introducerade på just Järva Discgolfpark för ca 18 år sedan.

Jag har under mina år som Discgolfare tävlat i flera europeiska länder på små tävlingar samt större som SM, EM och VM i allround. Allt detta kan jag tacka Järva Discgolfpark som fanns där lättillgängligt och bara hyra en disc och testa sporten som jag idag brinner för.

Jag har tyvärr flyttat från Sthlm och paradiset Järva, men som grundare och ordförande i Piteå discgolf använder jag världens bästa bana som referens när jag försöker förklara för kommunen Piteå vad vi vill bygga för ny 18 håls bana i Piteå kommun som idag tyvärr bara har 9 håls banor.

Jag ber er med vänligaste ton att tänka över era planer och rädda något så unikt som Järva Discgolf park är, det är alla spelares dröm att ha en sådan fin och välskött anläggning i sin hemstad. Och låt oss fortsätta sätta Stockholm som huvudstad även när det gäller discgolfbanor i Sverige och världen.

Lars Persson och Anna Lönnqvist

Låt inte gravplatserna tränga bort ett omfattande, växande, friluftsliv. Där discgolfparken har en central roll i områdets skötsel. Båda kan finnas i området med gravplatsen får inte byggas på bekostnad Järva discgolfpark som visat sig vara en bra förvaltare av området.

Uppenbart är slöseriet med resurser, privata, ideella så väl som samhälleliga. Nog ska man väl kunna samagera inom Järvafältet för att få till stånd en gravplats utan att tvinga bort värdefull verksamhet i världsklass med natur som alla boende i närområdet kan utnyttja. Det arbete med markberedning och underhåll som genomförts kastas, hänsynslöst, bort. I detta skede jämfört med 2012 har planen förändrats så att skärmflygningen på östra delen av toppen kan vara kvar, men inte lika vidlyftigt som förut. Fram träder också en våtmark som skall rena lakvatten från området innan det tar vägen någon annan stans. Frågan är om detta är tillräckligt med hänsyn till att gravar, måhända, räknas som miljöfarligt avfall. Denna nya plan har inte, som den tidigare, presenterats i Tensta träff. En begränsning som borde föranleda framflyttning av yttrandetiden och en ny presentation i Tensta träff. Detta för att fler skall kunna ta del, samtidigt, av gravplatsförslaget. Enkel kommunikation som man ägnar sig åt

fyller inte syftet att söka förankring för sitt förslag. Torgstånd, plakat på biblioteken och ett öppet hus, vardå? Nära? Nä inne i stan Fleminggatan kvällstid 18-20 med projektledningen. Såg ingen betydande politiker där.

Gravplatsen och Discgolfparken borde kunna verka inom Järvafältets områden i anslutning till Rinkeby-Tensta-Hjulsta-Kista-Husby-Akalla. Kyrkogårdsförvaltningens förslag till begravningsplats i Järva runt och på Granholmstoppen utesluter discgolfparken. En stor förlust för oss boende inom närområdet. Det är status att ha denna discgolfpark i närheten av annars så illa sedda områden.

I valet mellan gravplats eller discgolfpark är min bedömning att discgolfområdet är mer värdefullt för oss närboende än gravplatsen. Bevara området som det är och utveckla gärna men med discgolfparken kvar.

Granholmstoppen är en tipp belägen i före detta Hästa träsk. Tippmassor tagna från tunnelbanebyggets sprängningar, andra byggen m.fl. fyllnadsmassor.

Förslaget kallat Öarna inskränker det rörliga friluftslivets vandringar och cykling runt toppen. Där växer bl.a. Fläder, Hagtorn, Rönnbär, Nypon, Nässlor, svamp m.m. Det är vackert, naturskönt och välskött av Discgolfparkens trädgårdsfolk.

Discgolfen i området tvingas bort.

En verksamhet som väl samagerar med det rörliga friluftslivet och är statushöjande för stadsdelarna i närheten. Stadsdelar som förknippas med rån, våld, otrygghet och övergrepp.

Området runt toppen vårdas av Discgolfarna på ett sätt som gör det lättillgängligt. Gifter sprutas inte i banan så som görs på en vanlig golfbana. Banan håller världsklass enligt uttalanden från närvarande på samrådsmötet den 29 aug 2012 i Tensta träff. Under 2012 anordnades en stor internationell tävling med deltagare från hela världen. Sommaren 2014 kom tävlande från hela världen och deltog i en tävling, VM, här på vårt Järvafält vilket också visades i TV.

Tensta Centrum dräneras på servicefunktioner.

Posten har flytt, banken har slagit igen och den 31 augusti 2012 var sista dagen för systembolaget. Stadsdelens områdeskontor, arbetsförmedlingen och skattekontoret har också avvecklats. Även möbelaffären och sybehör/tygaffären har försvunnit. Ännu

jobbigare har Husbyborna med sitt centrum. Discgolfparkens placering höjer vår status som stadsdel.

Symboliskt, med döende centrum, vill man nu anlägga en begravningsplats runt Granholmstoppen.

Begravningsplatsprojektet har haft en tävling om utformningen och vinnarförslaget presenterades i Tensta träff onsdagen den 29 augusti 2012 kl 18-20. Syftet med mötet var att informera och att svara på frågor runt förslaget. På fråga om man skulle skriva protokoll blev det nobben. Inget protokoll på grund av mötets karaktär och syfte. Åhörarna anmodades att höra av sig till stadsbyggnadskontoret eller via mail.

Vandringsområden finns i begränsad omfattning.

I denna del av Järvafältet finns området runt Eggeby gård, odlingslotter och koloniträdgårdar. I övrigt består det av odlingsmark som sköts av Hästa gård. På inget av dessa områden är det fritt att vandra/cykla. Det rörliga friluftslivet är utestängt från stora närområden förutom området runt Granholmstoppen och tre ”skogsöar”. En belyst motionsslinga finns också i området. Det är ett stort nederlag för friluftslivet närmast Tensta och Hjulsta om man genomför byggandet av den föreslagna begravningsplatsen.

Miljökonsekvensbeskrivningen förminskar konsekvent discgolfen.

Discgolfens betydelse för området. Vandrare bedöms känna sig vara i vägen för discgolfen. Man kallar det för ”mentala begränsningen” (s 23) som discgolfen utgör på besökaren. Att bevara områdets discgolf bedöms gynna ”vissa intressegrupper”. Här vill jag hävda att begravningsplats ger mig klara mentala begränsningar emedan discgolfen inte gör det. Intressegrupper som gynnas omfattas av mig också som inte utövar discgolf. Däremot är jag vanlig golfare och vet att det i golfens säkerhetsregler ingår att man inte får slå om det finns folk på banan eller i dess omedelbara närhet.

Lyfter fram funktionsnedsatthet

Miljökonsekvensbeskrivningen (s.23) hävdar att folk med funktionshinder kommer att gynnas med bättre tillgänglighet. Detta genomförs med att man drar fram vägar för bilåkning ända upp på toppen. En åtgärd som staden kan åstadkomma redan nu utan att bygga begravningsplats. Jag tillåter mig att tvivla på att handikapprörelsen framfört att man saknar tillgängligheten till Granholmstoppens högsta punkt. Däremot kan jag tänka mig att man med funktionsnedsatthet kan spela discgolf.

Andra tänkbara områden i Järva

Motocrossbanan

I "samrådsmötet", 2012, nämndes att man har sett på motocrossbanan i Akalla men att där kan finnas granater. Ett mycket tvivelaktigt påstående från presentatörerna på samrådsmötet. Försvaret har förstås rensat området innan det överlämnades till utomstående.

Eriksbergsområdet fram till Hästa klack

Området väster om Granholmstoppen på andra sidan Akallalänken fram till kommungränsen och upp mot Hästa klack och ner till E18 är för mig mindre angeläget som friluftsområde än runt Granholmstoppen. Har man utrett detta område. Runt om finns åkermark med flera marker till vilka rörligt friluftsliv inte har tillgång och som skulle kunna vara ett alternativ.

Järva Discgolfs alternativa placering av begravningsplatsen.

Gruppen kring Järva discgolfpark har utformat ett alternativ till placering av begravningsplats som skonar området med discgolfsen. Det ger oss alltså möjlighet att ha både begravning och discgolf sida vid sida. Jag tycker att man som närboende och berörd av förslaget "öarna" skall granska andra möjliga platser inom vårt närområde. LIV-förslaget är vid en första anblick väldigt lockande och bevarar discgolfparken tillsammans med gravplatsens utbredning.

Samverkan med berörda hösten 2014

Öppet hus i november 2014 i stadsbyggnadskontorets lokaler, Fleminggatan, presenterades förslaget med utställningsmaterial och att besökarna fick tala med ansvariga tjänstemän. Ett arrangemang som ett fåtal personer besökte. På Tensta torg stod man några dagar innan och informerade i denna fråga. Under en tid har även biblioteken i Tensta och Kista haft utställningsskärmar och material som kunnat gås igenom. Vid öppet hus på Fleminggatan bevittnade jag att en man undrade hur man skulle klara miljökravet på miljöfarlig verksamhet som gravplatsen skall räknas som. Projektledaren förnekade att detta inte är miljöfarlig verksamhet. Jag har inte sökt så noga efter fakta men vill gärna ha ett svar på om gravplatser räknas som miljöfarlig verksamhet eller något liknande med stränga krav på bl.a. lakvatten från området.

Slutligen.

Ansvariga ta hänsyn till vad jag ger uttryck för som Tenstaboende och användare av området. Överväg därför en annan lokalisering. Gravplatsen är välkommen men inte till priset av väl interagerande verksamhet knuffas undan.

De exempel som jag tagit upp är väster om discgolfsen och i samklang med nuvarande verksamhet (ledigt). Motocrossbanan vid Hägerstalund (upptaget) Triangelområdet väst om Akallalänken och

norr om E18 (ledigt). Det finnas säkert andra bra platser i närheten och inom kommunen om det nu är begränsande. Räknas gravplatser till miljöfarlig verksamhet? Om så är fallet begär jag att man handlar därefter. Efter mötena 2012 har inget hörts från de ansvariga för planerna inte förrän nu, 2014 november, plötsligt dyker det upp med förnyad kraft. På grund av den torftiga förankringsprocessen begär jag att man förlänger tiden för yttrande och ordnar ett samrådsmöte i Tensta träff eller annan lämplig lokal i närområdet. Precis som vi här i Tensta inte vill gå miste om vårt ”discgolfstadion” vill nog inte Östermalmsborna flytta Stockholms stadion till förmån för en gravplats.

Abdirahman Yusuf

Jag har bott i Tensta sedan 20 år tillbaka. Jag fick höra av ett par vänner att Kyrkogårdsförvaltningen har lagt fram ett förslag att bygga en begravningsplats i Järvafältet. Utan att fråga oss om vad vi tycker. Byggandet av begravningsplatsen kommer lägga beslag på vår finaste och bäst fungerande fritidsområde - Järva DiscGolf Park på Granholmstoppen. Kyrkogårdsförvaltningen säger gärna att det är viktigt att lyssna till dem som använder fältet, men det har man inte gjort, trots att de har fått stark kritik för det. Platsen som har man valt är ingen värdig plats för gravar, eftersom den var från början en avfallstipp, som DiscGolfPark förvandlat till en vacker park. Men under ytan är det fortfarande en avfallstipp.

Extremt dåliga markförhållande kring Granholmstoppen gör att en begravningsplats här skulle bli minst 5 gånger dyrare än på andra platser.

Det finns lämpligare områden för en begravningsplats på nära håll, dels vid Hägerstalund och dels området väster om Granholmstoppen.

Därför tycker vi (Tenstaborna) inte om det här, och vi hoppas att ni kan lyssna på oss, för engångs skull.

Tommy Bessner

Jag har skrivit i detta ämne flertalet gånger tidigare till olika instanser och politiker m.fl, jag har enbart en gång fått ett svar tillbaka. Detta var från Regina Kevius sekreterare, att intetsägende svar som egentligen inte sa någonting alls.

Jag har sedan 1995 spelat på Järva DiscGolfPark, dvs sedan första året av denna oas på Järvafältet. Detta hjälpte mig i mina ungdomsår att komma bort från de problem som man enkelt kan skaffa sig i områdena kring norra och södra Järva. En plats att träffa andra människor ifrån andra delar av Stockholm, Sverige eller t.o.m

var som helst ifrån, världen över. En plats där man känner stor stolthet över sin förort eller som det nu heter ytterstadsområde. Att människor kommer hit från så många olika platser för att spela discgolf eller bara

Järva DiscGolfPark har gjort betydligt mycket mer för mig en vad Järvalyftet någonsin gjort, så även för många fler ungdomar än mig, uppväxt i Akalla.

Järva DGP tillsammans med Järva Discgolf Club har sedan förra säsongen lagt ned det mesta av sin tid och sitt engagemang i en ungdomssatsning som efter sitt första år har blivit väldigt lyckad. Utöver detta så har vi lyckats skapa samarbeten med ett flertal skolor i bl.a Tensta och Husby med väldigt glada ungdomar och lärare.

Att bestjäla järvaborna denna enormt rika plats, den enda plats som det faktiskt finns en rekreationsform för alla människor att ta del utav är ju helt, helt vansinnigt! Jag tror att vi alla förstår att i en stor stad behövs det begravningsplatser och att det så småningom vart efter att staden växer att det således behöver fler begravningsplatser. Men faktumet kvarstår att det även behövs rekreation, en plats för människor att träffas på. Människor som hittar till Järva DGP ökar stort för varje säsong, så även för de lokalt boende i området, i synnerhet efter klubbens stora satsning på ungdomar i området. Hitta en annan plats för begravningsplatsen!! Exempelvis Hägerstalund!!

Rolf Foghelin

Läser med förfäran hur 2 damer Ulrika Egerö och Sofia Eriksson planerar ett mastodont ingrepp på Järvafältet fast MKB stundtals ruskar på huvudet åt planen med motiv.betydande påverkan på naturmiljö rekreation mm allt bemöts med att det blir positivt även förhöjda halter av kväve o fosfor (det tar marken hand om) MKB har ju även redogjort för alternativ Hägerstalund? Vad säger boende vid Edsviken om ev övergödning av sitt badvatten? Det finns så mycket att protestera emot i detta projekt.Körde själv lastbil på 60talet åt Åhs express och var med och fyllde Granholmstoppen med skit bl:a asbetsrivningar som man inte visste något om då det var många blandlass med div miljöskadligt avfall som "begravdes" blir dyrt att rota i " sophögen" bättre att lägga ner hela projektet

Miljöpartiet de gröna, Järva lokalgrupp

Text Miljöpartiet de Gröna, Järva lokalgrupp ifrågasätter att:

”Den nya begravningsplatsen ska ses som ett led i utvecklingen av Järva friområde och är tänkt att ge mervärde åt de närliggande bostadsområdena, såväl arkitektoniskt som rekreativt.

Satsningen på en ny begravningsplats är en del av Järvalyftet och även en del av Vision Järva friområde 2030. Ambitionen är att bygga en begravningsplats som också kan bidra till identitet och samhörighet för de boende vid Järvafältet.”

Det behövs en begravningsplats på Järvafältet. Men den föreslagna platsen kring Granholmstoppen kommer att ta för stor yta av befintligt rekreativt område. Genom att man nu har flyttat området söderut från Akallavägen förbättras kanske bullernivå från det hållet, men bullret kvarstår från E18.

Kan en begravningsplats kring Granholmstoppen vara ett värdigt vilorum för våra bortgångna och samtidigt en tillgång för de omkringboende med en vacker och rofylld utemiljö?

Om man ändå bygger begravningsplatsen kring Granholmstoppen: Granholmstoppen är en konstgjord anläggning som införlivats i området och hunnit sätta sig och smälter idag fint in i landskapsbilden. Koloniträdgårdarna, Hästa Gårds verksamhet med jordbruk och djur, hängflygare och discgolfare bidrar till ett levande friluftsområde.

Landskapsbilden förändras

Programförslaget innebär uppförande av ceremonibyggnader, serviceanläggningar, nya vägar och parkeringsytor detta kommer att förändra landskapsbilden.

Byggnationer av ceremonibyggnader, serviceanläggningar, entréer med tvättställe och toaletter planeras vid gravkvarteren, är detta en komplett anläggning anpassad för de största religionerna? Är det meningen att tvättställen och toaletter ska kunna användas av alla människor i området -även de som inte besöker kyrkogården? Hur planeras underhåll och skötsel av dessa? Det är viktigt att alla byggnationer görs så att de smälter in i naturen och klimatsmart.

”Nya mötesplatser skapas”. ”Områdets natur, kultur- och friluftsvärden värnas samt då grönytor bevaras och även framöver kan nyttjas av närboende i rekreationssyfte.”

Begravningsplatsen kommer att innebära stora inskränkningar i friluftslivet i området. Området kommer att definieras först och främst som begravningsplats. Genom att det byggs upp begravningsöar/sektioner kommer en mycket stor yta att tas i

anspråk. Kan man inte minska ytan så att friluftslivet avskils helt från begravningsplatsen? Ska de olika religionerna få egen "Ö", eftersom de efterfrågar separata områden. Mellanrummet mellan gravkvarteren kan inte användas obehindrat. "Rekreationsfunktioner som kan upplevas störande skall inte ske inom eller i direkt anslutning till dessa begravningsöar. Inom dessa områden gäller lokala ordningsföreskrifter för begravningsplatser." Vem bedömer vad som är lämpligt? Det kan tolkas olika bland besökare till begravningsplatsen eller människor som vill idka friluftsliv och konflikter kan uppstå.

Alla gravkvarter föreslås inramas med murar och staket. Murarna ger den avskildhet som kanske är önskvärd eftersom många människor kommer att röra sig i området som inte är gravplatsbesökare utan vill utnyttja naturen. Murarna kan istället skapa en otrygg miljö på Järvafältet. Vad finns bakom muren oavsett om du är inne eller utanför en "ö". Man ska inte bli rädd där en vinter eftermiddag när det blir mörkt tidigt.

"Områdets tillgänglighet bedöms öka". Trafiken kommer att öka i området då vägnätet kommer att byggas ut för att uppfylla gällande krav för tillgänglighet för personer med funktionshinder och för trafik till och från ceremoni-, service- och personalbyggnader. Dessa vägar kommer dessvärre också möjliggöra trafik som inte bara ska till gravplatserna och begränsar därmed möjligheten att fritt ströva omkring och leka. Hur blir tillgängligheten för de som inte har bil eller orkar promenera från bussen/tunnelbanan?

Järva Discgolf Park. Järvalyftet har som vision att öka friluftslivet på fältet, hur kan man då begränsa och på lång sikt lägga ner en fungerande verksamhet som Järva Discgolf som gör just det som man strävar efter. Discgolfen lockar till sig människor som annars inte skulle besöka detta område. Långväga besökare som deltar i tävlingar. Kompis/arbetsgång som vill göra något gemensamt. Att kasta en discgolf och plötsligt kunna se ut över Akalla eller en långhårig ko från Hästa Gård är en upplevelse.

Hästa gård, är det enda lantbruket inom Stockholms stad. Dess jordbruksverksamhet är lockar till sig många besökare, inte minst skolelever.

Att våtmarker återskapas är bara positivt. Grundvattnet kan påverkas under byggprocessen och från kistor. Det kvarstår många oklarheter om vilka miljökonsekvenser det får att gräva i områdets deponimassor och vilken påverkan kistgravarna får på grundvattnet och Igelbäcken.

Björn Erdal

Utveckla friluftslivet på Järvafältet – stoppa förslaget ”Öarna” och anlägg en begravningsplats där den kan tillföra något istället.

Förslaget ”Öarna” måste stoppas.

1. Platsen är olämplig. Förslaget förstör ett väl använt och unikt friluftsområde.
2. Platsen är olämplig, tekniskt och ekonomiskt.
3. Det finns alternativa och lämpliga platser på Järvafältet.

Järva Discgolf Park representerar det Stockholm vill vara – innovativ, mångsidig och upplevelserik i världsklass (Vision 2030). Den är också svaret på ambitionen (Vision Järva) att aktivera friområdet för att binda samman stadsdelarna. Discgolfparken är en sann success-story om ett skräpigt hörn av fältet där få närboende ville vara. En innovativ entreprenör fick förtroendet att ta hand om området och förvandlade det till en attraktiv park för alla, och en sportanläggning som lockar besökare från hela världen.

För att staden ska nå sina mål måste dess förvaltningar kunna känna igen världsklass när de ser den. Man måste kunna identifiera unika värden, och förmå ta hänsyn till dem. Framgångsrik utveckling måste dessutom ske i samarbete och dialog med lokala aktörer och opinioner som har värdefull erfarenhet, kunskap och engagemang. En sådan – från början otippad – succé som discgolfen kan staden använda och bygga vidare på.

Men Järva Discgolf Park kan inte vara kvar om det nuvarande förslaget till begravningsplats, ”Öarna”, antas. Denna intressekonflikt bör politikerna få ärlig information om, men i kyrkogårdsförvaltningen samrådshandlingar döljs den i dimmor.

”Hållbarhet” är också ett ledord i visionen för Stockholm. Dagens extrema segregation är till exempel inte hållbar. I den försåtliga retorik som används för begravningsplatsen framställs den som en ”mångkulturell” ”plats för möten”. En begravningsplats behövs, och kan vara viktig för människors hemkänsla. Men det är ingen livlig plats, och särskilt många möten sker inte mellan olika sörjande – den bilden är falsk. Den är dock sann för discgolfanläggningen, som både bjuder in till utmaningar och anspråkslöst umgänge. Här möts människor över alla gränser i lek och glädje.

En begravningsplats behövs. Men beslutet får långsiktiga konsekvenser och får inte pressas fram med brådska som avgörande argument. Brådskan kan möjligen vara ett skäl att sluta kasta bort

ännu fler år på en plats – Granholmstoppen – och ett förslag – ”Öarna” – som var dödfött från början.

Det finns betydligt bättre platser som kan utredas utan stor tempoförlust. Ett av dem är det ursprungligt anvisade området i startpromemorian – väster om Granholmstoppen. Ett annat är den natursköna omgivningen vid Hägerstalund där en motocrossbana proppar igen entrén till Hansta naturreservat. Motocrossen gör ett fint område otillgängligt med stängsel, lera och buller. Här skulle en begravningsplats kunna tillföra värden som tillgänglighet, skönhet, stillhet, och markvård i harmoni med natur- och kulturintressen.

En administrativ miss - staden sade inte upp Järva motorklubb i tid - gör att klubben kan vara kvar till 2016 istället för 2015, men det behöver inte försena processen så mycket.

Rolf Hallgren, Stora Tenstagränd 16, Spånga

Angående den tänkta gravplatsen i Järva.

Varför en gravsplats på Granholmstoppen, en bergtipp från byggandet av Hjulsta, Tensta och Rinkeby?

200 milj.kr att gräva upp och forsla bort sprängsten Det luktar skrivbordsarbete av någon bekväm tjänsteman. Mig veterligen har det aldrig varit någon information om denna gravplats på exempelvis Tensta träff. Nej, förstör inte området för de boende och deras strövområde. Discgolffen måste få fortleva. Inom Stockholms område finns andra områden för anläggande av en gravplats. Glöm dock inte bort att skydda gröningen i Igelbäcken.

1.Förslag

Mellan Hanstavägen och Norra kolonivägen finns plats utan att behöva sanera sprängsten. Bara att inhägna området, samt kvartersindela.

2.Öster om Eggebygård mellan Akalla och E18.

3.Samt mellan Kista, E18 och Kymplingelänken.

4.Mellan Bromsten, Rinkeby och Rissne, den så kallade Rinkebyleden.

Övriga synpunkter

Namninsamling ca 4000 underskrifter med namn från bland annat Sverige, Finland, Tyskland, USA:

Stoppa nedläggning av Järva Discgolf Park, European Masters för en kyrkogård! Respekt till alla avlidna människor men en vacker park som Järva discgolf park bör vara för aktiva levande människor, speciellt när golfbanan är ett etablerat nämn i världen. Länge leve levande människor nu, läng leve Järva Discgolf Park!

Namninsamling med 52 underskrifter från discgolfare i Finland.

Sent inkomna yttrande

Leif Ottosson

Läser i Mitt i Tensta-Rinkeby om den planerade begravningsplatsen i Järva och känner mig fullkomligt rasande över att man är beredd att offra Skandinaviens bästa discgolfbana för detta.

Lite om mig: Jag är 29 år gammal frilansande musiker och musiklärare boende på Elinsborgsbacken i Tensta. Här har jag bott i 4 år. Trivs hyfsat.

Som boende i Tensta är detta ett av få verkliga nöjen häromkring, som dessutom enligt mig borde vara en symbol för det s.k. järvalyftet som i övrigt inte känt sig speciellt lyft av. Nu riskerar den att försvinna. Vilket skämt. Oerhört odemokratiskt, sorgligt. Att detta inte blivit tydligt för mig som boende i området förrän nu är bevis nog för hur ovilliga ni varit att informera allmänheten om begravningsplatsens konsekvenser.

Discgolfen är bra för alla åldrar, det är billigt, hälsosamt och går framförallt att kombinera med vanliga promenader i samma område. På discgolfbanan har jag träffat trevliga människor från hela Europa, i somras gick och en vän från Uppsala jag 27 hål med en finne som rest hit speciellt för discgolfen. Man träffar ofta grannar på banan också. Men att dessa planer riskerar att förstöra för discgolfbanan är vi många som missat.

Förstår ni hur fruktansvärt uppochner planen på denna begravningsplats är? Detta är ett av få levande friluftsområden i Järva idag som verkligen utnyttjas till både näringsverksamhet och motion. Det måste finnas andra lösningar som inte förstör för en fungerande lönsam verksamhet!?

Skandal. Detta är inte ett konstruktivt beslut för de boende i Järva eller ens Stockholm. Om denna begravningsplats raserar discgolfen kommer jag antagligen flytta från Järva. Grattis till ett beslut som inte är förankrat hos invånarna i Järva.

Ursäkta frustrationen men jag finner det så dubbelmoraliskt att man å ena sidan säger sig vilja lyfta Järvaområdet men å andra sidan är beredd att fatta ett sådant här beslut.

Monika Joelsson Vestlund
planchef

Sofia Eriksson
stadsplanerare